

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

ліцею №144 ім. Г.Вашенка

м. Києва

Л. Орехова

29 серпня 2023

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

ЛІЦЕЮ №144 ІМ. Г. ВАЩЕНКА М. КИЄВА

1 – 4 класи (НУШ-1)

Схвалено
на засіданні
педагогічної ради
(протокол № 1
від 29 серпня 2023)

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ПЕРШИХ-ЧЕТВЕРТИХ КЛАСІВ

Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Початкова освіта передбачає поділ на два цикли – 1–2 класи і 3–4 класи, що враховують вікові особливості розвитку та потреб дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у їхніх досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти.

Освітню програму для 1-4-х класів ліцею розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти. У програмі визначено змістові лінії; очікувані результати навчання та відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу. Навчальний план визначає тижневий обсяг навчального навантаження здобувачів освіти.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;

- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів таких **ключових компетентностей**:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування;

3) математична компетентність, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;

4) компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

5) інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу,

забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади;

6) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства;

7) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційнокомунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

8) навчання впродовж життя, що передбачає опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі;

9) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

10) культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості;

11) підприємливість та фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення, вміння

організовувати свою діяльність для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці, готовність до втілення в життя ініційованих ідей, прийняття власних рішень.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння**: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації освітньої програми використовуватимуться **внутрішньопредметні** і **міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Вимоги до дітей, які розпочинають навчання у початковій школі, мають враховувати досягнення попереднього етапу їхнього розвитку. Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років (старший дошкільний вік) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довільності поведінки, міжособистісної позитивної комунікації, відповідальності, діяльнісного і різнобічного освоєння навколишньої дійсності та ін. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання – *фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої*.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я. Згідно із Законом України «Про освіту» початкова освіта розпочинається переважно із шести років.

Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Загальний обсяг навчального навантаження учнів 1-2-х та 3-4-х класів
Загальний обсяг навчального навантаження учнів 1-4-х класів визначено відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти: 1-й клас — 23 год/тижд., загальний обсяг 1-й клас – 805 годин/навчальний рік; 2-й клас — 25 год/тижд., загальний обсяг 2-й клас – 875 годин/навчальний рік; 3-й клас — 26 год/тижд., 4-й клас — 26 год/тижд., загальний обсяг 3-й клас — 910 годин/навчальний рік та 4-й класи - 910 годин/навчальний рік.

При *складанні навчальних планів для 1-4-х класів* використані Оновлені типові освітні та навчальні програми для 1-2-х класів закладів загальної середньої освіти, у яких оновлено зміст у частині питань цивільного захисту, поводження з вибухонебезпечними предметами, у зв'язку з масовим вторгненням збройних сил російської федерації в Україну (затверджені *наказом МОН України від 12.08.2022 р. № 743-22*) – *Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 1-2 клас; Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 3-4 клас (додаток 1, додаток 2, додаток 3, додаток 4).*

Навчальні плани 1-4-х класів (**додаток 1, додаток 2, додаток 3, додаток 4**) містять *інваріантну* складову, обов'язкову для виконання та *варіативну* складову. *Варіативна складова* навчального плану (1 год/тижд.) у 1-2-х класах використовуватиметься на підсилення предмету інваріантної складової (математика). *Варіативна складова* навчального плану і 3-х, і 4-х класів (по 1 год/тижд.) використовуватиметься на підсилення предметів інваріантної складової (українська мова та літературне читання). Предмети інваріантної складової робочого навчального плану ліцею у межах галузі «Мови і літератури», які посилили години варіантної частини (1 година з варіативної

частини перенесена до інваріантної), будуть викладатися в 3-4 класах - по семестрах шляхом чергування, а саме: літературне читання - в I семестрі, українська мова – в II.

Основними формами організації освітнього процесу є очна (різні типи уроку, екскурсії, віртуальні подорожі, квести, які вчитель організовує у межах уроку або у позаурочний час), індивідуальна та дистанційна форма здобуття освіти.

Під час надзвичайних обставин при очній формі навчання освітній процес може бути організований з використанням технологій дистанційного навчання. При цьому обсяг навчального часу, що забезпечується в синхронному режимі, визначається педагогічним працівником і може бути менше обсягу, зазначеного у пункті 7 розділу I наказу МОН № 1115 від 08.09.2020 (зі змінами Наказ МОН № 201 від 24.02.2023).

У класах, у яких організовано здобуття освіти за дистанційною формою (як окремою формою) освітній процес здійснюється відповідно до Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (Наказ МОН від 08 вересня 2020 року № 1115).

Порядок організації індивідуальної форми здобуття освіти в ліцеї відбувається відповідно до Положення про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти (Наказ МОН від 12.01.2016 № 8 зі змінами).

Дистанційне/очне навчання осіб із особливими освітніми потребами здійснюється з урахуванням індивідуальної програми розвитку. Освітній процес під час дистанційного навчання осіб з особливими освітніми потребами забезпечується за участі асистента вчителя та/або асистента учня.

З метою посилення індивідуальної роботи з учнями відповідно до «Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 №128, поділ класів на групи здійснюється

під час вивчення англійської мови, української мови, за умови відповідної кількості учнів у класі (більше 27) та інформатики (2-4 класи).

Навчальний план 1-4-х класів зорієнтований на роботу за 5-денним навчальним тижнем.

Контроль і оцінювання навчальних досягнень здобувачів здійснюються на суб'єкт-суб'єктних засадах, що передбачає систематичне відстеження їхнього індивідуального розвитку у процесі навчання. За цих умов контроль-оцінювальна діяльність набуває для здобувачів формуального характеру. Контроль спрямований на пошук ефективних шляхів поступу кожного здобувача у навчанні, а визначення особистих результатів здобувачів не передбачає порівняння із досягненнями інших і не підлягає статистичному обліку з боку адміністративних органів. Упродовж навчання в початковій школі здобувачі освіти опановують способи самоконтролю, саморефлексії і самооцінювання, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Установлення ступеня досягнення *учнями 1-4-х класів* обов'язкових результатів навчання здійснюється відповідно до чинного законодавства, наказу Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 № 813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти» та розробленої власної системи оцінювання результатів навчання учнів, затвердженої на засіданні педагогічної ради ліцею (Протокол №10 від 27 березня 2023). *Навчальні досягнення здобувачів у 1-х та 2-х класів підлягають вербальному, формуальному (підсумковому) оцінюванню. Навчальні досягнення здобувачів у 3-4-х класах підлягають рівневому (формуальному та підсумковому) оцінюванню.* Оцінювання результатів навчання учнів, під час дистанційного навчання, може здійснюватися очно або дистанційно з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, зокрема відеоконференцзв'язку та

інструментарію оцінювання, визначеного освітньою програмою ліцею (діагностувальні роботи, фідбеки, проєкти тощо).

Формувальне оцінювання має на меті: підтримати навчальний розвиток дітей; вибудувати індивідуальну траєкторію їхнього розвитку; діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо корегування програми і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини; мотивувати прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, не боятися помилок, переконання у власних можливостях і здібностях. У межах формувального оцінювання за результатами опанування певної програмової теми/частини теми (якщо тема велика за обсягом)/кількох тем чи розділу протягом навчального року проводяться **тематичні діагностувальні роботи**.

Тематична діагностувальна робота є засобом зворотного зв'язку стосовно опанування учнями частиною очікуваних/обов'язкових результатів навчання з метою оперативного регулювання та коригування освітнього процесу задля підвищення його ефективності. Діагностувальні роботи можуть містити завдання, які виконують усно (переказ, власне висловлення тощо), письмово (списування, диктант, тестові завдання тощо), практично (дослід, моделювання/конструювання, виконання практичної роботи тощо) та завдання, що передбачають виконання роботи з допомогою електронних освітніх ресурсів.

З предметів мовно-літературної освітньої галузі система тематичних діагностувальних робіт може містити такі навчальні завдання: аудіювання (1-4 кл.), читання (2-4 кл), говоріння (1-4 кл), письмо (2-4 кл.). Комбінування навчальних завдань у діагностувальних роботах вчитель може здійснювати самостійно. **З математики** тематичні діагностувальні роботи можуть бути комбінованими, у тому числі з тестових завдань закритого й відкритого типів, та містити навчальні завдання на виявлення стану сформованості навичок читання, запису і порівняння чисел, обчислювальних навичок, навичок читання і запису математичних виразів/рівностей/нерівностей, розв'язування рівнянь, уміння

розв'язувати задачі, розпізнавання й побудову геометричних фігур, оперування величинами тощо з урахуванням програмового матеріалу, що опрацьовувався. Водночас учитель може практикувати проведення тематичних діагностувальних робіт, які передбачають перевірку одного із результатів навчання (обчислювальних навичок, уміння розв'язувати задачі тощо). Одна з тематичних діагностувальних робіт протягом року може передбачати виявлення стану сформованості навичок усних обчислень. Зміст завдань у такій роботі, зазвичай, може охоплювати різні змістові лінії навчальної програми з математики. **З інтегрованих курсів, змістове наповнення яких охоплює природничу, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську та історичну освітні галузі,** тематичні діагностувальні роботи можуть містити *тестові завдання* закритого і відкритого типів на виявлення стану опанування учнями програмового матеріалу, *практичні роботи* з картами, приладами, моделями, а також *графічні роботи*, за допомогою яких перевіряється вміння інтерпретувати інформацію за допомогою моделі, малюнка, схеми тощо. Система тематичних діагностувальних робіт у 3-4 класах може містити комплексні діагностувальні роботи для кожного класу, зміст яких охоплює мовно-літературну, математичну, природничу освітню галузі. **Тематичні діагностувальні роботи з предметів вивчення таких освітніх галузей, як «Технологічна», «Інформатична», «Мистецька» і «Фізкультурна» не проводять.**

Кількість і періодичність діагностувальних робіт з предмета вивчення/інтегрованого курсу учитель може визначати самостійно під час складання календарно-тематичного плану.

Підсумкове оцінювання передбачає зіставлення навчальних досягнень здобувачів з конкретними очікуваними результатами навчання, визначеними освітньою програмою. Здобувачі початкової освіти проходять державну підсумкову атестацію, яка здійснюється лише з метою моніторингу якості освітньої діяльності закладів освіти та (або) якості освіти.

З метою неперервного відстеження результатів початкової освіти, їх прогнозування та коригування можуть проводитися моніторингові дослідження

навчальних досягнень на національному, обласному, районному, шкільному рівнях, а також на рівні окремих класів. Аналіз результатів моніторингу дає можливість відстежувати стан реалізації цілей початкової освіти та вчасно приймати необхідні педагогічні рішення. Для підсумкового оцінювання в кінці навчального року достатньо мати записи оцінювальних суджень у робочих зошитах, навчальних посібниках з друкованою основою, зошитах\аркушах для діагностувальних робіт, носіях взаємозв'язку з батьками, у класному журналі. **Основою для підсумкового оцінювання** результатів навчання **за рік** можуть бути результати виконання тематичних діагностувальних робіт, записи оцінювальних суджень про результати навчання, зафіксовані на носіях зворотного зв'язку з батьками, спостереження вчителя у процесі формування оцінювання. Підсумкове оцінювання за рік з предметів вивчення таких освітніх галузей, як «Технологічна», «Інформатична», «Мистецька» і «Фізкультурна» здійснюється шляхом узагальнення даних, отриманих під час формування оцінювання, з урахуванням динаміки формування результату навчання.

Підготовка педагогічних працівників. З метою забезпечення професійного розвитку педагогічних працівників всі вчителі 1-4-х класів ліцею завершили онлайн-курс для вчителів початкової школи (курс розроблений МОН України, студією онлайн-освіти EdEra та громадською спілкою «Освіторія»), підвищили методичний і практичний рівні компетентності педагога щодо реалізації завдань нового Державного стандарту початкової освіти та методиками компетентнісного навчання відповідно до основних напрямів державної політики в галузі освіти шляхом проходження навчальних модулів, тренінгів.

Додаток 1

Навчальний план Ліцею №144 ім. Г. Ващенко м. Києва для 1-х класів

<i>Назва освітньої галузі</i>	<i>Кількість годин на рік</i>	<i>Навчальний предмет/ інтегрований курс</i>	<i>Кількість год/тижд.</i>
<i>Інваріантний складник</i>			
Мовно-літературна	315	<i>Українська мова. Навчання грамоти</i>	7
Іншомовна		<i>Англійська мова</i>	2
Математична	140 + 35	<i>Математика</i>	4+1
Я досліджую світ (природнича, громадянська й історична, соціальна, здоров'язберезувальна галузі)	105	<i>Я досліджую світ</i>	3
Технологічна	35	<i>Дизайн і технології</i>	1
Мистецька	70	<i>Мистецтво</i>	2
Фізкультурна*	105	<i>Фізична культура</i>	3
Разом	665+105+35	19+3+1	
Кількість навчальних годин на тиждень, що фінансуються з державного бюджету (без урахування поділу на групи)	805	23	
Гранично допустиме тижневе/ річне навчальне навантаження учня	700	20	

* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

Навчальний план Ліцею № 144 ім. Г. Ващенко м. Києва для 2-х класів

<i>Назва освітньої галузі</i>	<i>Кількість годин на рік</i>	<i>Навчальний предмет/ інтегрований курс</i>	<i>Кількість год/тижд.</i>
<i>Інваріантний складник</i>			
Мовно-літературна	350	<i>Українська мова та Читання</i>	7
Іншомовна		<i>Англійська мова</i>	3
Математична	140 + 35	<i>Математика</i>	4+1
Я досліджую світ (природнича, громадянська й історична, соціальна, здоров'язбережувальна галузі)	105	<i>Я досліджую світ</i>	3
Технологічна	35	<i>Дизайн і технології</i>	1
Інформатична	35	<i>Інформатика</i>	1
Мистецька	70	<i>Мистецтво</i>	2
Фізкультурна*	105	<i>Фізична культура</i>	3
Разом	735+105+35	21+3+1	
Кількість навчальних годин на тиждень, що фінансуються з державного бюджету (без урахування поділу на групи)	875	25	
Гранично допустиме тижневе/річне навчальне навантаження учня	770	22	

* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

Навчальний план Ліцею №144 ім. Г. Ващенка м. Києва для 3-х класів

<i>Назва освітньої галузі</i>	<i>Кількість годин на рік</i>	<i>Навчальний предмет/ інтегрований курс</i>	<i>Кількість год/тижд.</i>
<i>Інваріантний складник</i>			
Мовно-літературна	350+35	<i>Українська мова та Літературне читання</i>	7+1
Іншомовна		<i>Англійська мова</i>	3
Математична	175	<i>Математика</i>	5
Я досліджую світ (природнича, громадянська й історична, соціальна, здоров'язберезувальна галузі)	105	<i>Я досліджую світ</i>	3
Технологічна	35	<i>Дизайн і технології</i>	1
Інформатична	35	<i>Інформатика</i>	1
Мистецька	70	<i>Мистецтво</i>	2
Фізкультурна*	105	<i>Фізична культура</i>	3
Разом	770+105+35	22+3+1	
Кількість навчальних годин на тиждень, що фінансуються з державного бюджету (без урахування поділу на групи)	910	26	
Гранично допустиме тижневе/річне навчальне навантаження учня	805	23	

* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

Навчальний план Ліцею №144 ім. Г. Ващенка м. Києва для 4-х класів

<i>Назва освітньої галузі</i>	<i>Кількість годин на рік</i>	<i>Навчальний предмет/інтегрований курс</i>	<i>Кількість год/тижд.</i>
<i>Інваріантний складник</i>			
Мовно-літературна	350+35	<i>Українська мова та Літературне читання</i>	7+1
Іншомовна		<i>Англійська мова</i>	3
Математична	175	<i>Математика</i>	5
Я досліджую світ (природнича, громадянська й історична, соціальна, здоров'язбережувальна галузі)	105	<i>Я досліджую світ</i>	3
Технологічна	35	<i>Дизайн і технології</i>	1
Інформатична	35	<i>Інформатика</i>	1
Мистецька	70	<i>Мистецтво</i>	2
Фізкультурна*	105	<i>Фізична культура</i>	3
Разом	770+105+35	22+3+1	
Кількість навчальних годин на тиждень, що фінансуються з державного бюджету (без урахування поділу на групи)	910	26	
Гранично допустиме тижневе/річне навчальне навантаження учня	805	23	

* Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
УКРАЇНСЬКА МОВА (інтегрований курс) / (навчальний предмет)
І ЧИТАННЯ/ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ (навчальний предмет) *

Пояснювальна записка

Метою початкового курсу мовно-літературної освіти є формування мотивації вивчення української мови; розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності; формування ключових, комунікативної та читацької компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду; розвиток логічного, критичного та образного мислення; розвиток мовленнєво-творчих здібностей.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, читання, дитячої книжки, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток мислення, зв'язного мовлення, уяви, пізнавальних і літературнотворчих здібностей школярів; логічного, критичного та образного мислення учнів;
- формування повноцінних навичок читання і письма, уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;
- формування вмінь працювати з різними видами та джерелами інформації;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики й жанрів, формування прийомів самостійної роботи з дитячими книжками;
- формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти);
- дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;

– залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

Реалізація зазначених мети і завдань здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Взаємодіємо усно» (1-4 кл.), «Читаємо» (1-2 кл.), «Взаємодіємо письмово» (1-4 кл.), «Досліджуємо медіа» (1-4 кл.), «Досліджуємо мовні явища» (1-4 кл.).

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно»** спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Читаємо»** передбачає формування в учнів повноцінної навички читання, умінь самостійно вибирати й опрацьовувати літературні тексти різних видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися раціональними прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді.

Змістова лінія **«Взаємодіємо письмово»** спрямована на формування в молодших школярів повноцінної навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності.

Змістова лінія **«Досліджуємо медіа»** передбачає формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її для збагачення власного досвіду, створювати прості медіапродукти.

Змістова лінія **«Досліджуємо мовні явища»** спрямована на дослідження учнями мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних

знань, норм літературної вимови та правил українського правопису, формування в молодших школярів умінь послуговуватися українською мовою в усіх сферах життя.

*Змістові лінії реалізуються через такі інтегровані курси і навчальні предмети: 1 клас – інтегрований курс «Українська мова. Навчання грамоти»; 2 клас – навчальні предмети «Українська мова», «Читання». 3-4 клас – навчальні предмети «Українська мова», «Літературне читання».

Предмети інваріантної складової робочого навчального плану ліцею у межах галузі «Мови і літератури» будуть викладатися в 2-х класах - по семестрах за розкладом шляхом чергування, а саме: українська мова 4 год/тижд. + читання 3 год/тижд. - в I семестрі, українська мова 3 год/тижд. + читання 4 год/тижд. – в II семестрі.

На вивчення української мови в 3-4-х класах виділено 140 годин (4 години на тиждень протягом року). Рекомендовано 1 годину на два тижні – урок розвитку зв'язного мовлення.

1 клас (245 год: 7 год/тижд., з них 49 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
«Взаємодіємо усно»	
<p>з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>доречно реагує</i> на них; <i>виконує</i> навчальні та ігрові дії відповідно до прослуханої інструкції; <i>слухає</i> й <i>розуміє</i> коротке монологічне висловлення; <i>відповідає</i> на запитання за містом прослуханого (<i>хто? що? де? коли? як?</i>); <i>розповідає</i>, про що мовиться в тексті, який прослуховувався; <i>ділиться</i> своїми почуттями та емоціями від почутого; <i>розповідає</i>, що зацікавило в усному повідомленні; <i>відтворює</i> по ролях (з учнями або вчителем) діалог із прослуханих казок, розповідей;</p>	<p>Сприймання усної інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Оцінювання усної інформації.</p>

<p><i>вступає</i> в діалог на теми, які викликають зацікавлення; <i>самостійно формулює</i> репліки (запитання) до співрозмовника за змістом попередньо підготовленої короткої бесіди на добре знайому тему; <i>уважно слухає</i> співрозмовника й <i>адекватно відповідає</i> на його запитання; <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету в ситуаціях навчального та побутового спілкування (вітання, прощання, вибачення, подяка, звернення з проханням); <i>дотримується</i> правил спілкування з людьми різного віку; <i>використовує</i> відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо); <i>регулює</i> дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування; <i>повторює</i> слід за вчителем зразок зв'язного висловлення (обсягом 2-3 речення) зі збереженням його змісту та інтонаційних особливостей; <i>переказує</i> знайому казку, короткий прослуханий текст з опорою на подані малюнки, словосполучення, запитання, план; <i>самостійно будує</i> коротке зв'язне висловлення за поданим початком, малюнком (ілюстрацією, серією малюнків), на основі прослуханого тексту або випадку з життя</p>	<p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень</p>
---	--

«Читаємо»	
<p><i>читає вголос</i> доступні тексти переважно цілими словами (окремі слова ускладненої структури – складами); <i>виявляє</i> у процесі читання <i>розуміння</i> значень більшості слів, <i>звертає увагу</i> на незнайомі слова, <i>запитує</i> у дорослих їх значення; <i>правильно інтонує</i> речення, у кінці яких стоять різні розділові знаки (після попередньої підготовки); <i>читає і називає</i> нескладні за змістом і формою фольклорні та літературні тексти (загадка, лічилка, казка, вірш, оповідання); <i>виділяє</i> в структурі тексту заголовки; <i>пояснює</i> зв'язок заголовка та ілюстрацій зі змістом твору (у прозорих випадках);</p>	<p>Формування і розвиток навички читання.</p> <p>Сприймання і практичне розрізнення художніх текстів.</p> <p>Аналіз та інтерпретація змісту тексту.</p>

виявляє розуміння фактичного змісту невеликих за обсягом і нескладних текстів: *пояснює*, яка подія відбулася, *називає* персонажів твору, *відповідає на запитання* за змістом прочитаного; *пояснює*, якими словами в тексті автор описує характер героя, його зовнішність, передає красу природи і т. ін. (з допомогою вчителя); *переказує* близько до змісту прочитаний твір чи окремі його епізоди з опорою на ілюстрації, запитання вчителя; *висловлює власне ставлення* до прочитаного: хороший / поганий вчинок, хто сподобався / не сподобався в творі, які епізоди найбільше запам'яталися, вразили; *читає по ролях* діалоги з казок, оповідань, віршів (після попередньої підготовки); *має уявлення* про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотека, Інтернет; *розрізняє* вербальну і візуальну інформації в тексті; *знаходить* за завданням учителя потрібну візуальну інформацію в дитячій книжці, дитячому журналі, пояснює її зміст; *знаходить і називає* елементи дитячої книжки (прізвище автора, заголовки, ілюстрації), спираючись на них, *висловлює* здогад, про що може розповідатися в книжці (творі); *розрізняє* дитячі книжки казок, оповідань, віршів у виданнях з чітко вираженим поліграфічним оформленням (ілюстраціями, заголовком, графічним представленням тексту); *дотримується правил* збереження книжки та гігієни читання (під керівництвом дорослого); *пояснює* свої читацькі вподобання (яким темам надає перевагу); *відповідає* на запитання, про що (про кого) любить читати; *називає* своїх улюблених літературних героїв

Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.

Ознайомлення з різними джерелами та видами інформації.

Робота з дитячою книжкою.

Орієнтовний зміст літературного матеріалу: *дитяча література в авторській, жанровотематичній різноманітності*: – твори усної народної творчості (казки, лічилки, загадки, скоромовки, пісеньки та ін.),

– доступні віку художні твори відомих письменників України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей: літературні казки, оповідання, вірші, комікси; науково-художні дитячі тексти;

– дитяча періодика; *теми дитячого читання*: про Батьківщину, сім'ю, живу й неживу природу, дітей, шкільне життя, дружбу, пригоди, винаходи, фантастика та ін.

«Взаємодіємо письмово»	
<p><i>називає і розбірливо пише</i> всі рукописні малі й великі літери українського алфавіту, дотримуючись графічних, технічних, гігієнічних вимог; <i>розрізняє</i> друковане і рукописне письмо; <i>стисує</i> слова і речення з друкованого і рукописного тексту; <i>пише</i> під диктування слова, речення з 3-4 слів; <i>добирає й записує</i> назву малюнка, заголовка до тексту (з допомогою вчителя); <i>складає й записує</i> речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією (самостійно та з допомогою вчителя); <i>дотримується</i> культури оформлення письмових робіт; <i>перевіряє</i> написане; <i>виявляє і виправляє</i> недоліки письма (графічні, орфографічні, пунктуаційні) самостійно чи з допомогою вчителя</p>	<p>Формування і розвиток навички письма.</p> <p>Створення власних письмових висловлень.</p> <p>Перевірка письмових робіт</p>
«Досліджуємо медіа»	
<p><i>сприймає</i> зміст і форму простих медіапродуктів (малюнки, світлини, комікси, дитячі журнали, мультфільми тощо), бере участь в їх обговоренні; <i>бере участь</i> в обговоренні змісту і форми медіапродуктів; <i>розповідає</i> про свої враження від прослуханих / переглянутих медіа продуктів</p>	<p>Робота з медіапродукцією</p>
«Досліджуємо мовні явища»	
<p><i>має уявлення</i> про мовні звуки; <i>розрізняє</i> голосні і приголосні звуки за звучанням та способом вимовляння; <i>правильно вимовляє</i> тверді й м'які, дзвінки й глухі приголосні звуки; <i>відтворює</i> ланцюжок звуків у почутому слові (без явищ асиміляції); <i>пояснює</i> зміну значення слова в результаті заміни одного зі звуків</p> <p><i>має уявлення</i> про букви, <i>розрізняє</i> звуки і букви; <i>позначає</i> мовні звуки буквами на письмі; <i>правильно записує</i> слова, вимова й написання яких збігаються; <i>правильно позначає</i> на письмі м'якість приголосних звуків; <i>відтворює</i> алфавітні назви букв;</p> <p><i>має уявлення</i> про склад, <i>вимовляє</i> слова по складах; <i>пояснює</i> співвідношення між звуками і буквами у складі, слові <i>поділяє на склади</i> слова під час переносу їх частин в інший рядок; <i>має уявлення</i> про наголос, <i>визначає</i> на слух склад, який вимовляється з більшою силою голосу; <i>розрізняє</i> наголошений і ненаголошені склади в слові; <i>правильно наголошує</i> загальноживані слова; <i>пояснює</i> залежність значення слова від зміни наголосу в ньому (в окремих випадках) □ <i>має уявлення</i> про номінативну функцію слова; <i>співвідносить</i> слово і зображення відповідного предмета, дії, ознаки, числа □</p> <p><i>розрізняє</i> близькі й протилежні за значенням слова; <i>розпізнає</i> слова, які мають кілька значень; <i>доповнює</i> тематичні групи слів; <i>встановлює відповідність</i> між родовою і видовими назвами;</p>	<p>Дослідження мовних звуків, правильна їх вимова.</p> <p>Позначення звуків буквами.</p> <p>Вправлення у поділі слів на склади.</p> <p>Дослідження ролі наголосу в словах.</p> <p>Спостереження за лексичним значенням слів.</p>

<p><i>упізнає і розрізняє</i> слова – назви предметів, ознак, дій, чисел, службові слова (з допомогою вчителя); <i>ставить</i> до слів питання <i>хто? що? який? яка? яке? які? що робить? що роблять? скільки?</i> (з допомогою вчителя); <i>має уявлення</i> про речення; <i>розпізнає</i> речення за графічними орієнтирами (велика буква на початку, розділовий знак у кінці); <i>визначає</i> кількість слів у реченні, яке складається з 1-4 слів; <i>інтонаційно правильно вимовляє</i> (читає) розповідні, питальні й окличні речення і відповідно <i>оформлює</i> їх на письмі (використовує відповідні розділові знаки); <i>дотримується</i> правила вживання великої літери на початку речення; <i>доповнює</i> речення 1-2 словами за змістом; <i>складає</i> речення за малюнком, з поданих слів, на задану тему; <i>має уявлення</i> про текст (практично відрізняє його від речення); <i>добирає</i> заголовок до тексту (з допомогою вчителя); <i>визначає</i> кількість речень у тексті (з 2-4 речень), <i>виявляє</i> їх межі за графічними орієнтирами</p>	<p>Ознайомлення зі словами – назвами предметів, ознак, дій, чисел, службовими словами.</p> <p>Дослідження і конструювання речень.</p> <p>Дослідження тексту.</p>
---	--

2 клас (245 год: 7 год/тижд., з них 49 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
«Взаємодіємо усно»	
<p>з увагою <i>сприймає</i> усні репліки співрозмовника, <i>перепитує</i>, <i>доречно реагує</i> на них; <i>виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; <i>сприймає</i> монологічне висловлення й <i>використовує</i> усну інформацію з конкретною метою;</p>	<p>Сприймання усної інформації.</p>

<p><i>відповідає на запитання за змістом прослуханого і ставить запитання до усного повідомлення;</i></p> <p><i>відтворює основний зміст усного повідомлення; вибирає інформацію з почутого і пояснює, чому вона зацікавила, обговорює її з іншими особами; висловлює своє ставлення до почутого: до подій, персонажів тексту;</i></p> <p><i>розповідає про власні почуття, які викликав прослуханий текст;</i></p> <p><i>пояснює, чому щось подобається, а щось ні; бере участь у розігруванні діалогів за змістом малих фольклорних форм, казок, віршів, використовує доречно силу голосу, темп мовлення, міміку, жести, рухи;</i></p> <p><i>вступає в діалог, підтримує й ініціює діалог на добре відому тему та на теми, які викликають зацікавлення;</i></p> <p><i>користується формулами мовленнєвого етикету (ввічливими словами); дотримується правил спілкування; використовує відповідно до ситуації спілкування несловесні засоби (жести, міміка тощо);</i></p> <p><i>регулює дихання, силу голосу і темп мовлення у процесі спілкування;</i></p> <p><i>усно переказує текст з опорою на допоміжні матеріали (ілюстрація, план, опорні слова, словосполучення);</i></p> <p><i>створює власне висловлення за ілюстраціями; розповідає про свої спостереження, враження, події з власного життя; впевнено висловлює свої думки</i></p>	<p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Оцінювання усної інформації.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень</p>
«Читаємо»	
<p><i>читає вголос правильно, свідомо, плавно, цілими словами нескладні за змістом і формою тексти;</i></p>	<p>Формування і розвиток навички читання.</p>

виявляє початкові уміння читати мовчки; пояснює значення більшості слів, ужитих у прямому та переносному значеннях; знаходить у тексті незнайомі слова, з'ясовує їх значення, користуючись виносками, тлумачним словником, а також через контекст (з допомогою вчителя); правильно інтонує прості речення будь-якого виду; користується найпростішими прийомами регулювання темпу читання, сили голосу, дихання залежно від змісту тексту (самостійно та за завданням учителя); самостійно читає, практично розрізняє з опорою на найпростіші жанрові особливості тексти малих фольклорних форм, що опрацьовувалися під час навчання, а також літературних жанрів (казка, вірш, оповідання, уривки з повістей-казок), правильно їх називає, визначає емоційний настрій; самостійно читає та розрізняє нехудожні тексти за відсутністю у їх змісті діалогів, яскравих образних висловів, наявністю наукових понять, фактів, історичних дат, передачі інформації; виділяє в структурі художнього і нехудожнього текстів заголовки, ілюстрації, схеми, таблиці, використовує їх для прогнозування орієнтовного змісту тексту та кращого його розуміння; виявляє розуміння фактичного змісту тексту та основних думок художніх і нехудожніх текстів (з допомогою вчителя); пояснює, які, де, коли відбулися події; визначає, правильно називає персонажів художнього твору, виділяє серед них головного; перераховує цікаві факти, важливі ідеї в інформаційному тексті; встановлює зв'язки між подіями, дійовими особами;

Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів.

Аналіз та інтерпретація змісту текстів.

ставить запитання за фактичним змістом прочитаного з метою уточнення свого розуміння;

розпізнає, називає в тексті яскраві, образні слова, вислови, пояснює їх роль у творі (з допомогою вчителя);

передає зміст (детально або вибірково) твору чи окремих епізодів з дотриманням логіки викладу, а також з урахуванням структурних елементів тексту: зачину, основної частини, кінцівки;

пояснює вчинки персонажів у творі, висловлює щодо них найпростіші оцінні судження;

обґрунтовує свої висновки (з допомогою вчителя);

розповідає про свої загальні враження, почуття від прочитаного, (що саме сподобалося / не сподобалося, що було цікаво / нецікаво, що нового дізнався / дізналась), підтверджує свої думки фактами з тексту;

пов'язує зміст прочитаного зі своїми знаннями, попереднім читацьким, а також власним життєвим емоційно-чуттєвим досвідом; передає власне ставлення до подій, вчинків персонажів через ілюстрування, декламацію, рольові ігри, інсценізацію твору чи окремих його епізодів (з використанням вербальних і невербальних засобів художньої виразності); імпровізує з репліками, відтворюючи діалоги з казок, віршів, оповідань; бере участь у колективному обговоренні прочитаного: зацікавлено й уважно слухає співрозмовників, толерантно ставиться до їхніх думок, пояснює своє розуміння дискусійних питань; знає і називає найважливіші інформаційні ресурси: бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання;

знаходить у нехудожніх і навчальних текстах відповіді на запитання, поставлені вчителем;

Формування рефлексивного досвіду за змістом прочитаного.

Робота з різними джерелами і видами інформації.

здійснює пошук потрібної інформації у дитячих довідкових виданнях; виявляє в тексті і пояснює зміст графічної інформації (таблиця, схема, емотикони тощо); аналізує одержану інформацію, звертається до дорослих (коли є сумнів) за підтвердженням її правдивості, достовірності; застосовує одержану інформацію в навчальній діяльності та практичному досвіді; перетворює вербальну інформацію із суцільного тексту у візуальну (малюнок, кадри до мультфільму, таблиця, схема тощо); розпочинає ознайомлення з новою дитячою книжкою з розглядання її структурних елементів: обкладинки, титульного аркуша, ілюстрацій, змісту (переліку) творів, правильно їх називає; передбачає орієнтовний зміст твору, дитячої книжки за вказаними елементами; розрізняє дитячі книжки за типом видання: книжка-твір, книжка-збірка, енциклопедія, дитячий журнал, словник; добирає для читання дитячі книжки на відповідну тему: казки про тварин, пригоди, фантастика та ін.; визначає мету свого читання (для проведення цікавого дозвілля, знаходження потрібної інформації та ін.), обирає, читає відповідні книжки, пояснює свій вибір; перечитує книжки, окремі їх епізоди для кращого розуміння змісту та вдосконалення навички читання; має уявлення про жанри й теми дитячого читання; називає твори, дитячі книжки, що сподобалися, розповідає, які епізоди справили найбільше враження; називає кілька прізвищ авторів прочитаних творів; називає державні символи України й окремі національні символи, традиції українського народу

Робота з дитячою книжкою. Орієнтовний зміст літературного матеріалу: *дитяча література в авторській, жанровотематичній різноманітності*: – твори усної народної творчості, дитячий фольклор; – твори відомих письменників-класиків України та зарубіжжя на актуальні теми для дітей; – художня вітчизняна і зарубіжна література сучасних письменників: казки, легенди, оповідання, вірші, повісті-казки, комікси; – науково-пізнавальна література для дітей: книжки, енциклопедії, довідники; – дитяча періодика; *теми дитячого читання*: про Батьківщину, сім'ю, на героїко-патріотичну тематику, про живу й неживу природу, дітей, дружбу, шкільне життя, пригоди, фантастика, дитячі детективи, винаходи, відкриття, сучасні технології та ін.

«Взаємодіємо письмово»

пише розбірливо, охайно з однаковим нахилом букв; *дотримується* свідомо гігієнічних правил письма; *дотримується* культури оформлення письмових робіт: *розташовує* самостійно заголовки у рядку, *дотримується* поля, правого і лівого краю сторінки, абзаців, *робить* акуратні виправлення; *розташовує* слова й віршові строфи в колонку; *записує* слова в таблицю; *обмінюється* елементарними письмовими повідомленнями (записка, лист, вітальна листівка та ін.); *обирає* для написання повідомлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір тощо); *відновлює* деформований текст з 3-4 речень; *створює і записує* коротке зв'язне висловлення на добре відому та цікаву тему; *перевіряє* (з допомогою вчителя), чи грамотно написаний власний текст; *виправляє* орфографічні й пунктуаційні помилки на вивчені правила (самостійно і з допомогою вчителя); *удосконалює* текст із часто повторюваними словами шляхом заміни їх синонімами та займенниками (без уживання термінів)

Формування і розвиток навички письма.

Створення власних письмових висловлень.

Перевірка й редагування текстів

«Досліджуємо медіа»

сприймає й обговорює прості медіапродукти; *обговорює* зміст і форму простих медіапродуктів, *розповідає*, про що в них ідеться; *визначає*, кому і для чого призначений медіапродукт; *пояснює* зміст вербальної і невербальної інформації в медіапродуктах; *висловлює* свої думки і почуття з приводу прослуханих / переглянутих медіапродуктів (коміксів, дитячих журналів, реклами); *створює* прості медіапродукти (листівка, smsповідомлення, фотоколаж тощо) з допомогою інших осіб

Робота з медіапродукцією

«Досліджуємо мовні явища»

аналізує звуко-буквений склад слова; *експериментує* зі словами: змінює, додає, вилучає один звук (букву), склад у словах так, щоб вийшло інше слово;

правильно вимовляє слова з дзвінкими приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим;

правильно вимовляє й *записує* слова з апострофом; *правильно наголошує* загальноживані слова; *експериментує* з наголосом: *порівнює і пояснює* значення слів, які відрізняються лише наголосом; *ділить* слова на склади; *переносить* слова з рядка в рядок складами; *не відриває* при переносі від слова склад, позначений однією буквою; *правильно переносить* слова зі збігом приголосних, з літерами *ь, й*, буквосполученнями *дж, дз, йо, ьо*, апострофом; *правильно читає* (напам'ять або із запису) український алфавіт; *розташовує* 5-6 слів за алфавітом з орієнтацією на першу літеру; *користується* алфавітом у роботі з навчальними словниками; *розпізнає* слова, близькі і протилежні за значенням; *розрізняє* пряме й переносне значення слів; *пояснює* різні значення багатозначних слів (з допомогою вчителя); *розподіляє* ряд слів на 2 групи за смисловою ознакою; *доповнює* кожну групу 2-3 словами; *доречно вживає* слова різних лексичних груп у власному мовленні; *розрізняє* слова, які відповідають на питання *хто? і що?*; *правильно вживає* велику / малу літери у власних / загальних назвах; *змінює* іменники за числами (один – багато);

Дослідження звукобуквеного складу слів, правильна їх вимова і написання.

Користування правилами переносу слів.

Користування алфавітом.

Дослідження лексичного значення слова.
Використання лексичного багатства української мови у власному мовленні.

Дослідження ролі іменників у мовленні і використання їх у власних висловленнях.

впізнає слова, які відповідають на питання *який? яка? яке? які?* окремо та в реченнях, у тексті; *утворює* словосполучення іменників з прикметниками; *добирає* до відомого предмета відповідні ознаки; *впізнає* слова-назви дій, *ставить* до них питання; *добирає* влучно дієслова для висловлення власних думок; *розрізняє* слова, які називають числа, *ставить* до них питання *скільки?*; *утворює* словосполучення числівників з іменниками; *розрізняє* слова, що називають предмети, ознаки, дії, числа, *ставить* до них питання; *добирає* самостійно 4-6 слів, які відповідають на питання *хто? що? який? яка?яке? які? що робить? що роблять? скільки?*; *розподіляє* слова на групи за значенням та питаннями (за частинами мови); *упізнає* в реченні службові слова; *пише* їх окремо від інших слів; *пов'язує* між собою слова за допомогою службових слів; *розпізнає* речення за його основними ознаками; *пояснює* роль різних видів речень для досягнення мети спілкування; *правильно відтворює* інтонацію розповідних, питальних і спонукальних, окличних та неокличних речень; *використовує* відповідні розділові знаки в кінці речень під час письма; *поширює* речення словами за поданими питаннями; *складає і записує* речення за малюнком, на задану тему; *розпізнає* текст за основними ознаками; *розрізняє* текст-розповідь і текст-опис та *пояснює* їх призначення; *добирає* заголовки до тексту; *визначає* в тексті зачин, основну частину, кінцівку; *знаходить* у художніх текстах виражальні засоби мови, *пояснює* їх роль; *складає і записує* невеликий текст (3-4 речення) за ілюстрацією, серією малюнків, про події з власного життя; *використовує* займенники, прислівники, контекстні синоніми (без уживання термінів) для зв'язку речень у тексті та уникнення повторів; *перевіряє і вдосконалює* власні тексти, усуваючи лексичні повтори

Дослідження виражальних можливостей прикметників, використання їх з метою увиразнення мовлення.

Спостереження за роллю дієслів у мовленні і застосування їх у власних висловленнях.

Дослідження числівників і використання їх у мовленні.

Спостереження за словами, які служать для назви предметів, ознак, дій, чисел.

Дослідження значення в мовленні службових слів і використання їх для зв'язку слів у реченні.

Дослідження і конструювання речень.

Дослідження і складання текстів.

Удосконалення текстів

3 клас (140 год: 4 год/тижд., з них 28 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
«Взаємодіємо усно»	
<p><i>уважно слухає</i> репліки співрозмовника, <i>уточнює</i> почуте в діалозі з огляду на ситуацію спілкування;</p> <p><i>сприймає уважно</i> монологічне висловлення з конкретною метою;</p> <p><i>розуміє й адекватно виконує</i> навчальні дії відповідно до прослуханої інструкції, настанови вчителя;</p> <p><i>передає</i> зміст почутого (послідовність подій у розповіді, перелік ознак в описі, наведені аргументи в міркуванні);</p> <p><i>добирає</i> заголовки до частин прослуханого тексту;</p> <p><i>визначає</i> тему і мету усного повідомлення;</p> <p><i>вибирає</i> інформацію з почутого з певною метою, <i>використовує</i> її для створення власних висловлень;</p> <p><i>визначає</i> позицію мовця, погоджується з нею або заперечує;</p> <p><i>висловлює</i> власні думки з приводу почутого,</p>	<p>Сприймання усної інформації. Робота над розумінням діалогічного й монологічного мовлення. Сприймання і розуміння навчальних інструкцій, настанов.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Відтворення змісту прослуханого своїми словами.</p> <p>Визначення теми і мети почутої інформації. Вибір необхідної інформації з почутого.</p> <p>Оцінювання усної</p>

<p><i>аргументує</i> їх, спираючись на власний досвід; <i>вступає</i> і <i>підтримує</i> діалог на теми, пов'язані з важливими життєвими ситуаціями; <i>аргументує</i> свої думки під час розмови; <i>виявляє</i> доброзичливе ставлення до думок інших; <i>дотримується</i> етичних норм спілкування, правил етикету; <i>вживає</i> у процесі спілкування правильні форми звертань, слів, що виражають прохання, пропозицію, побажання, вибачення; <i>формулює</i> розгорнуту відповідь на поставлене запитання; <i>доводить</i> аргументовано свою думку; <i>будує</i> усне зв'язне висловлення (розповідь, опис, міркування) за малюнком, ситуацією з опорою на допоміжні матеріали (частиною тексту, планом, опорними словами, словосполученнями) <i>бере участь</i> у створенні есе під керівництвом учителя; <i>використовує</i> виражальні засоби мови; <i>висловлює</i> власну думку про предмети, явища, події</p>	<p>інформації. Вираження власної думки щодо змісту прослуханого.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе) самостійно та з опорою на дидактичні матеріали (даним початком, основною частиною або кінцівкою, складеним планом). Використання виражальних засобів мови</p>
---	--

«Взаємодіємо письмово»

<p><i>дотримується</i> загальних правил письма; <i>дотримується</i> пропорційної висоти, ширини, нахилу великих і малих букв та пунктуаційних знаків (! ?) у зошиті в одну лінійку; <i>нарощує</i> швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою; <i>прискорює</i> письмо в міру своїх психофізіологічних можливостей, не спотворюючи форми букв та їх поєднань;</p> <p><i>пише</i> розбірливо;</p>	<p>Розвиток навички письма. Дотримання графічних, гігієнічних і технічних правил письма. Формування навички письма в графічній сітці в одну лінію.</p> <p>Розвиток швидкості письма: безвідривне поєднання елементів букв <i>и, л, п; н, р, ф</i> та 3-4 букв між собою типу <i>дим, мили,</i></p>
--	--

оформлює охайно письмову роботу в зошиті в одну лінію;

дотримується абзаців, полів зошита; *записує* слова в колонку;

обирає для оформлення повідомлення відповідний шрифт, розмір і колір букв тощо; *створює* письмове висловлення (розповідь, опис) на добре відому й цікаву тему, на основі вражень від прочитаного твору, переглянутого фільму, ситуації з життя; *висловлює* своє ставлення до того, про що пише;

складає і записує художні і науковопопулярні описи за поданим зразком, використовуючи інформацію з різних джерел; *будує* текст-міркування за зразком та поданим початком;

письмово переказує текст розповідного змісту;

використовує у власних текстах виражальні засоби мови;

оформлює власне висловлення так, щоб воно було грамотним (у межах вивченого) і

зрозумілим;

знаходить і акуратно виправляє у власному тексті помилки (графічні, орфографічні, граматичні, лексичні і стилістичні), орієнтуючись на пам'ятку, підготовлену вчителем;

обговорює письмові роботи (власні й однокласників) у парі, невеликій групі, *визначає* позитивні характеристики

ориз, трив без викривлення.

Дотримання культури оформлення письмових робіт. Побудова зв'язних текстів (розповідь, опис, міркування).

Письмове переказування тексту розповідного змісту. Висловлення власного ставлення до змісту написаного.

Використання виражальних засобів мови.

Перевірка та редагування текстів. Обговорення письмових робіт

«Досліджуємо медіа»	
<p><i>сприймає</i> доступні медіатексти; <i>визначає</i> мету простих медіаповідомлень; <i>інтерпретує</i> медіаповідомлення на основі власного досвіду; <i>виділяє</i> цікаву для себе інформацію; <i>намагається виявити</i> приховану інформацію в медіапродуктах; <i>пояснює</i> свою реакцію на медіаповідомлення (як буде реагувати у відповідь); <i>створює</i> прості медіапродукти (листівка, запрошення, sms-повідомлення, фотоколаж, книжечка тощо); <i>пояснює</i>, кому і для чого призначені створені ним медіапродукти</p>	<p>Сприймання простих медіатекстів, виявлення в них очевидних ідей та прихованої інформації. Висловлення власного ставлення до медіаповідомлень. Створення простих медіапродуктів</p>
«Досліджуємо мовні явища»	
<p><i>правильно вимовляє</i> слова з апострофом, звуками [ґ], [дж] [дз] [дз'] дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, ненаголошеними голосними [е], [и], подовженими приголосними звуками; <i>правильно наголошує</i> загальноновживані слова; <i>відтворює</i> напам'ять український алфавіт <i>розташовує</i> 7-9 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу і другу літери <i>користується</i> алфавітом під час роботи з навчальними словниками;</p> <p><i>пояснює</i> пряме і переносне значення слів; <i>добирає</i> до поданого слова 1-2 найуживаніші синоніми, антонім; <i>користується</i> навчальними словниками синонімів, антонімів; <i>розпізнає</i> найуживаніші багатозначні слова і <i>пояснює</i> їх різні значення; <i>знаходить</i> і <i>пояснює</i> роль синонімів, антонімів, багатозначних слів у тексті;</p>	<p>Дослідження фонетичних закономірностей української мови. Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні. Застосування алфавіту.</p> <p>Користування навчальними словниками.</p> <p>Спостереження за лексичним значенням слова.</p> <p>Вживання у власному мовленні слів різних лексичних груп (слова в прямому і переносному</p>

доречно використовує у власних висловленнях слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова; визначає і пояснює роль закінчення, кореня, префікса, суфікса в слові; розрізняє спільнокореневі слова і форми того самого слова (з допомогою вчителя); пояснює, що таке орфограма; розпізнає слова з фограмами і перевіряє їх; правильно записує слова з ненаголошеними голосними [е], [и] в корені, які перевіряються наголосом; користується орфографічним словником для перевірки написання слів з ненаголошеними [е], [и], що не перевіряються наголосом; правильно записує слова з префіксами роз-, без-, з-(с-); розпізнає в тексті і самостійно добирає іменники, ставить до них питання; розпізнає іменники, які називають опредмечені дії, ознаки; розрізняє іменники – назви істот і неістот, правильно ставить до них питання; розрізняє власні і загальні іменники; записує власні іменники з великої букви; визначає рід іменників; змінює іменники за числами; доречно вживає іменники у власному мовленні; розпізнає прикметники в тексті; пояснює роль прикметників у мовленні; будує словосполучення прикметників з іменниками, встановлює між ними граматичний зв'язок за допомогою питань; змінює прикметники за родами і числами у сполученні з іменниками; розпізнає граматичну форму прикметника за родовим закінченням, поставленим питанням, за іменником, з яким він зв'язаний; вживає прикметники у власних висловленнях з метою їх увиразнення;

значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова). Дослідження будови слова. Розрізнення форм слова і споріднених слів.

Дослідження орфограм, пов'язаних з будовою слова.

Спостереження за номінативною функцією іменників у мовленні.

Розрізнення назв істот і неістот, власних і загальних іменників.

Визначення роду іменників. Змінювання іменників за числами.

Вживання іменників у власних висловленнях.

Дослідження ролі прикметників у мовленні.

Встановлення зв'язку прикметників з іменниками.

Змінювання прикметників за родами і числами.

Використання прикметників у власному мовленні.

<p><i>розпізнає</i> серед слів числівники, які відповідають на питання <i>скільки?</i>; <i>правильно вимовляє, наголошує і записує</i> числівники, які використовуються для запису дати в зошиті;</p>	<p>Засвоєння правильної вимови і правопису найуживаніших числівників.</p>
<p><i>розпізнає</i> серед слів числівники, які відповідають на питання <i>скільки?</i>; <i>правильно вимовляє, наголошує і записує</i> числівники, які використовуються для запису дати в зошиті; <i>правильно читає</i> числові вирази; <i>розпізнає</i> дієслова в тексті, ставить до них питання; <i>розрізняє</i> часові форми дієслів; <i>змінює</i> дієслова за часами; <i>правильно записує не</i> з дієсловами; <i>добирає</i> дієслова-синоніми, антоніми, з прямим і переносним значеннями і <i>доречно вживає</i> їх у власних висловленнях; <i>правильно інтонує</i> речення, різні за метою висловлювання та вираженням почуттів; <i>правильно будує і записує</i> розповідні, питальні, спонукальні, окличні і неокличні речення; <i>правильно інтонує і записує</i> речення зі звертанням; <i>використовує</i> форми кличного відмінка під час звертань; <i>визначає</i> в реченні головні (підмет і присудок) та другорядні (без поділу на види) члени речення; <i>виділяє</i> словосполучення в групі підмета і групі присудка; <i>встановлює</i> зв'язок між головним і залежним словом у словосполученні; <i>встановлює</i> граматичні зв'язки між словами в простому реченні за допомогою питань; <i>будує</i> різні види простих речень; <i>визначає</i> в тексті зачин, основну частину і кінцівку; <i>розпізнає</i> текст-розповідь, опис, міркування, есе; <i>розрізняє</i> за характерними ознаками художні, науково-популярні та ділові тексти; <i>визначає</i> тему і мету тексту; <i>добирає</i> заголовки відповідно до теми тексту; <i>складає</i> плану тексту; <i>дотримується</i> абзаців у оформленні текстів на письмі; <i>використовує</i> для зв'язку речень у тексті займенники, прислівники, близькі за значенням слова</p>	<p>Дослідження ролі дієслів у мовленні. Змінювання дієслів за часами. Правопис <i>не</i> з дієсловами. Вживання дієслів у власному мовленні.</p> <p>Дослідження речень, різних за метою висловлювання, інтонацією, зі звертаннями.</p> <p>Визначення в реченні головних і другорядних членів.</p> <p>Встановлення зав'язків між словами в словосполученні і реченні.</p> <p>Побудова різних видів речень.</p> <p>Дослідження будови тексту.</p> <p>Розрізнення різних типів і стилів текстів (художні, науково-популярні, ділові).</p> <p>Визначення теми і мети тексту. Складання плану тексту</p>

4 клас (140 год: 4 год/тижд., з них 28 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Взаємодіємо усно	
<p><i>сприймає уважно усну інформацію; ставить уточнювальні запитання відповідно до мети слухання; виконує усні інструкції й настанови вчителя щодо навчальних завдань; передає зміст почутого творчо (змінює оповідача в тексті-розповіді, послідовність наведених ознак в описі, послідовність аргументів у міркуванні, доповнює опис іншими ознаками, а міркування іншими аргументами); вибирає з почутого інформацію для створення власного висловлення з конкретною метою (усне оголошення, усний відгук, усний стислий переказ); узагальнює і систематизує почуту інформацію; прогнозує, як отриману інформацію можна використати з користю; іставляє тему й головну думку усного повідомлення з власними спостереженнями, поведінкою, досвідом; висловлює власне ставлення до усного повідомлення; обґрунтовує своє ставлення до почутого, спираючись на набуті знання, власний досвід; визначає позицію мовця, погоджується з нею чи заперечує; ініціює спілкування на тему, яка зацікавила; бере участь у дискусії, наводить докази; висловлює доброзичливо своє ставлення до думок інших співрозмовників (поділяє їх повністю, частково чи аргументовано відхиляє); висловлює й аргументує свою позицію; обирає вербальні й невербальні засоби спілкування для досягнення мети; дотримується мовленнєвого етикету, норм літературної вимови; будує самостійно усне зв'язне висловлення (розповідь, опис, міркування, есе) за спостереженнями в навколишньому світі, ілюстрацією, поданим зачином або кінцівкою, за опорними словами, за поданим або колективно чи самостійно складеним планом; використовує виражальні засоби мови; виражає своє ставлення до висловлюваного дає загальну оцінку почутому діалогу або розповіді, опису, есе чи міркуванню пропонує, як можна вдосконалити або доповнити зв'язне висловлення</i></p>	<p>Сприймання усної інформації з певною метою.</p> <p>Аналіз та інтерпретація (розкриття змісту) почутого.</p> <p>Відтворення змісту почутого творчо.</p> <p>Вибір і використання інформації з почутого для створення власних висловлень.</p> <p>Зіставлення теми й головної думки усного повідомлення з власним досвідом.</p> <p>Оцінювання усної інформації. Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, вербальними і невербальними засобами, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p>Створення усних монологічних висловлень (розповідь, опис, міркування, есе).</p> <p>Використання виражальних засобів мови.</p> <p>Удосконалення власних висловлень</p>

<p>Взаємодіємо письмово</p> <p><i>самостійно контролює виконання загальних правил письма;</i></p> <p><i>нарощує швидкість письма, безвідривно поєднуючи елементи букв та букви між собою, зберігаючи розбірливість;</i></p> <p><i>спрощує окремі форми букв, їх поєднання, зберігаючи розбірливість читання написаного;</i></p> <p><i>пише в темпі, який дає змогу записати власну думку та інформацію з різних джерел;</i></p> <p><i>пише розбірливо;</i></p> <p><i>робить охайні виправлення; дотримується абзаців, полів зошита; записує слова в колонку;</i></p> <p><i>заповнює таблицю; складає тексти для письмового спілкування (оголошення, запрошення, афіша тощо) створює і записує загадки, невеликі казки тощо з орієнтацією на читача;</i></p> <p><i>обирає для власного повідомлення відповідне оформлення (шрифт, розмір, колір букв тощо);</i></p> <p><i>складає самостійне письмове висловлення (розповідь, опис, міркування) на добре знайомі й цікаві теми;</i></p> <p><i>пише переказ (докладний, вибіркового) тексту розповідного змісту з елементами опису або міркування;</i></p> <p><i>використовує у власних висловленнях виражальні засоби мови;</i></p> <p><i>висловлює своє ставлення до того, про що пише;</i></p> <p><i>записує власні висловлення грамотно (у межах вивченого) і зрозуміло;</i></p> <p><i>бере участь в обговоренні письмових робіт у парах, групах;</i></p> <p><i>відзначає позитивні сторони, висловлює поради щодо можливого удосконалення тексту, спираючись на пам'ятку;</i></p> <p><i>удосконалює письмовий текст</i></p>	<p>Удосконалення навички письма. Самоконтроль за виконанням графічних, технічних, гігієнічних правил письма. Розвиток швидкості письма: безвідривне поєднання елементів букв <i>х, ж, ю</i> та 4-6 букв типу <i>день, злива, очерет</i>, спрощення окремих форм букв та їх поєднань. Дотримання культури оформлення письмових робіт.</p> <p>Створення коротких письмових повідомлень, малих фольклорних форм.</p> <p>Побудова зв'язних текстів різних типів (розповідь, опис, міркування).</p> <p>Написання різних видів переказів тексту (докладного, вибіркового). Використання виражальних засобів мови. Записування власної думки про предмет висловлення. Перевірка та редагування текстів</p>
<p>Досліджуємо медіа</p>	

<p><i>сприймає</i> критично доступні медіатексти; <i>визначає</i> мету й цільову аудиторію окремих медіапродуктів;</p> <p><i>декодує</i> (тлумачить) повідомлення у простих медіатекстах, виявляє очевидні ідеї;</p> <p><i>висловлює</i> власні погляди на події, явища, предмети, цінності, представлені в медіатексті;</p> <p><i>пояснює</i>, чи змінилися під впливом медіатексту власні уявлення або думки про предмет повідомлення, як саме;</p> <p><i>створює</i> прості медіапродукти, <i>враховує</i> мету й аудиторію;</p> <p><i>обговорює</i> (в парі чи групі) враження від створеного медіапродукту</p>	<p>Критичне сприймання доступних медіапродуктів.</p> <p>Виявлення впливу медіапродуктів на власні думки й погляди.</p> <p>Створення простих медіапродуктів (книжечка, стіннівка, реклама тощо)</p>
<p>Досліджуємо мовні явища</p>	
<p><i>дотримується</i> правил вимовляння слів з ненаголошеними голосними [е], [и], дзвінками приголосними звуками в кінці слова і складу перед глухим, подовженими приголосними звуками; <i>правильно наголошує</i> загальнозживані слова;</p> <p><i>розташовує</i> 10-12 слів за алфавітом, орієнтуючись на першу, другу і третю літери в слові;</p> <p><i>знаходить</i> потрібне слово в навчальному словнику (тлумачному, орфографічному, синонімів, антонімів, фразеологічному тощо), користуючись алфавітом;</p> <p><i>утворює</i> словосполучення з прямим і переносним значеннями;</p> <p><i>добирає</i> до поданого слова 2-3 найуживаніші синоніми, антонім, користуючись відповідними навчальними словниками;</p> <p><i>розкриває</i> значення найуживаніших багатозначних слів, <i>вводить</i> їх у словосполучення, речення; <i>пояснює</i> значення найуживаніших фразеологізмів; <i>добирає</i> до фразеологізмів близькі за значенням слова; <i>знаходить</i> синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми в тексті і <i>пояснює</i> їх роль;</p>	<p>Дотримання орфоепічних вимог у власному мовленні.</p> <p>Користування алфавітом.</p> <p>Дослідження ролі в мовленні лексичних груп слів (слова з прямим і переносним значеннями, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми, застарілі й нові слова).</p>

<p><i>розпізнає</i> застарілі й нові слова в текстах; <i>досліджує</i> походження слів;</p> <p><i>використовує</i> у власному мовленні слова в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми, багатозначні слова, фразеологізми для досягнення мети спілкування;</p> <p><i>правильно записує</i> слова із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції (<i>просьба, боротьба, нігті, кігті</i>);</p> <p><i>розрізняє і правильно записує</i> слова зі співзвучними префіксами і прийменниками;</p> <p><i>правильно пише</i> слова з апострофом після префіксів; <i>розрізняє і правильно записує</i> слова з префіксами <i>пре-</i> і <i>при-</i>;</p> <p><i>утворює</i> нові слова за допомогою префіксів, з найуживанішими суфіксами зменшення, здрібнілості, пестливості тощо;</p> <p><i>розпізнає</i> іменники з абстрактним значенням; <i>визначає</i> рід і число іменників; <i>відтворює</i> назви відмінків і відмінкові питання; <i>змінює</i> іменники за числами і відмінками; <i>визначає</i> початкову форму іменника (називний відмінок однини); <i>визначає</i> відмінок іменника в реченні; <i>змінює</i> у процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х] перед закінченням <i>-і</i> на [з'], [ц'], [с'], голосний [і] на [о], [е]; <i>правильно вживає</i> в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого роду закінчення <i>-ом, -ем</i> (<i>-єм</i>), в іменниках жіночого роду закінчення <i>-ою, -єю</i> (<i>-єю</i>); <i>перевіряє</i> за словником закінчення іменників чоловічого роду в родовому й орудному відмінках;</p>	<p>Дослідження походження окремих слів (запозичення з іншої мови, словотворення). Вживання слів різних лексичних груп у власному мовленні.</p> <p>Дослідження і засвоєння правопису слів із сумнівними приголосними, що піддаються асиміляції, з апострофом після префіксів, з префіксами <i>пре-</i> і <i>при-</i>.</p> <p>Утворення нових слів за допомогою префіксів і суфіксів.</p> <p>Дослідження різних граматичних форм іменників. Відмінювання іменників.</p>
--	---

<p><i>використовує</i> в мовленні паралельні форми іменників чоловічого роду – назв істот у давальному й місцевому відмінках однини; <i>правильно записує</i> іменники жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини; <i>правильно</i> вживає літературні форми іменників у місцевому відмінку множини з прийменником <i>по</i>;</p> <p><i>змінює</i> прикметники за родами і числами; <i>змінює</i> прикметники разом зі зв'язаними з ними іменниками за відмінковими питаннями;</p> <p><i>правильно записує</i> прикметники з м'яким кінцевим приголосним основи у різних відмінкових формах;</p> <p><i>визначає</i> граматичну форму прикметника (рід, число, відмінок) за іменником, з яким він зв'язаний;</p> <p><i>утворює</i> форми ступенів порівняння прикметників;</p> <p><i>правильно</i> вимовляє і <i>записує</i> прикметники на –<i>ський, –цький, –зький</i>;</p> <p><i>використовує</i> у власних зв'язних висловленнях прикметники в прямому і переносному значеннях, синоніми, антоніми;</p> <p><i>розпізнає</i> в мовленні числівники, які відповідають на питання <i>скільки? котрий?</i>;</p> <p><i>ставить питання</i> до кількісних і порядкових (без уживання термінів) числівників;</p> <p><i>правильно</i> вимовляє і <i>пише</i> форми родового відмінка числівників 50, 60, 70, 80, 90, 100;</p> <p><i>уживає</i> правильні форми числівників на позначення часу протягом доби;</p> <p><i>розпізнає</i> серед слів особові займенники, <i>ставить</i> до них питання;</p>	<p>Спостереження за явищем чергування приголосних і голосних.</p> <p>Правопис закінчень іменників в орудному відмінку однини.</p> <p>Вживання іменників у власному мовленні в правильних граматичних формах.</p> <p>Дослідження граматичних форм прикметників.</p> <p>Змінювання прикметників за відмінками.</p> <p>Утворення ступенів порівняння прикметників.</p> <p>Вимова і написання прикметників на –<i>ський, –цький, –зький</i>. Уживання прикметників у власному мовленні як засобу виразності.</p> <p>Дослідження ролі числівників у мовленні.</p> <p>Уживання числівників у правильних граматичних формах.</p>
<p><i>пояснює</i> роль займенників у мовленні; <i>відмінює</i> особові займенники за зразком; <i>правильно</i> вживає займенники з прийменниками; <i>використовує</i> займенники у власному мовленні для зв'язку речень у тексті та з метою уникнення повторів тих самих слів;</p>	<p>Дослідження ролі займенників у тексті.</p> <p>Відмінювання особових займенників за зразком.</p>

<p><i>розпізнає</i> неозначену форму дієслів, <i>доречно</i> <i>використовує</i> її в мовленні;</p> <p><i>вживає</i> дієслова у відповідних часових формах; <i>правильно записує</i> особові закінчення дієслів у теперішньому і майбутньому часі, користуючись алгоритмом з опорою на третю особу множини;</p> <p><i>ставить</i> дієслова минулого часу у відповідну родову форму за питаннями <i>що робив?</i> (-ла, -ло), <i>що зробив?</i> (-ла, -ло);</p> <p><i>правильно вимовляє і записує</i> дієслова на –ся; <i>добирає</i> дієслова, що найбільше відповідають мовленнєвій ситуації;</p> <p><i>розпізнає</i> серед слів прислівники і <i>ставить</i> до них питання;</p> <p><i>добирає</i> до найуживаніших прислівників синоніми й антонім;</p> <p><i>правильно пише</i> найуживаніші прислівники;</p> <p><i>доречно</i> <i>вживає</i> прислівники у власних зв'язних висловленнях;</p> <p><i>правильно інтонує і записує</i> речення, різні за метою висловлювання та інтонацією; <i>знаходить</i> головні і другорядні члени речення у найпростіших випадках;</p> <p><i>встановлює</i> зв'язки між словами в реченні за допомогою питань; <i>виявляє</i> в реченні однорідні члени; <i>складає</i> речення з однорідними членами, <i>правильно їх інтонує і записує</i>;</p> <p><i>використовує</i> різні за структурою і метою висловлювання речення для вираження власних думок і почуттів;</p> <p><i>знаходить</i> у тексті його структурні частини; <i>формулює</i> тему і мету тексту;</p> <p><i>добирає</i> заголовок, який відповідає темі або головній думці тексту;</p> <p><i>складає</i> план тексту; <i>будує</i> текст за поданим планом;</p> <p><i>розрізняє</i> різновиди текстів (розповідь, опис, міркування, есе) і <i>пояснює</i> їх призначення; <i>знаходить</i> у тексті-міркуванні твердження, доказ і висновок;</p> <p><i>будує</i> розповіді, описи, міркування, есе; <i>розрізняє</i> і <i>будує</i> тексти художнього і науково-популярного стилів; <i>використовує</i> засоби зв'язку речень у тексті</p>	<p>Уживання займенників у власних висловленнях.</p> <p>Дослідження граматичних форм дієслів.</p> <p>Застосування алгоритму перевірки правопису особових закінчень дієслів з опорою на третю особу множини (без уживання термінів).</p> <p>Вимова і написання дієслів на –ся.</p> <p>Вживання дієслів у власному мовленні в правильних граматичних формах.</p> <p>Дослідження ролі прислівників у тексті. Уживання прислівників у власному мовленні.</p> <p>Дослідження речень, різних за структурою і метою висловлювання. Виявлення в реченні однорідних членів. Використання різних видів речень у власному мовленні.</p> <p>Дослідження текстів різних типів і стилів.</p> <p>Визначення теми і мети тексту. Складання плану тексту.</p> <p>Побудова текстів різних типів і стилів</p>
--	---

Мовно-літературна освітня галузь
Літературне читання (навчальний предмет)

Пояснювальна записка

Назва предмета «Літературне читання» зумовлює необхідність визначення його мети і завдань, що вимагає відповідної конкретизації змістових ліній і очікуваних результатів. **Мета** – розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів читацької діяльності; формування читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей; збагачення емоційноціннісного, естетичного, соціального та пізнавального досвіду; розвиток образного, критичного і логічного мислення та літературно-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української та зарубіжної літератури в середній школі.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів;
- формування в учнів повноцінної навички читання як універсального інструменту функціональної грамотності;
- розвиток інтересу і здатності до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача;
- формування умінь опрацьовувати художні, науково-художні тексти;
- оволодіння прийомами структурно-сміслового і образного аналізу текстів різних видів;
- розвиток образного, критичного, логічного мислення та мовлення;
- формування умінь самостійної роботи з різними видами і джерелами інформації;
- формування прийомів роботи з дитячою книжкою, періодичною, довідковою літературою; формування вмінь безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів;
- розвиток уяви і здатності виявляти себе у різних видах літературнотворчої діяльності.

Відповідно до мети і завдань предмета «Літературне читання» визначено такі **змістові лінії**: «Пізнаємо простір дитячого читання»; «Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»; «Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»; «Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»; «Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»; «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»; «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти».

Реалізація змістових ліній програми з літературного читання здійснюється у процесі особистісно зорієнтованої розвивальної читацької і комунікативної діяльності учнів. Враховуючи потреби та інтереси молодших школярів у пізнанні світу людей, природи, самопізнанні, залучаючи їх до вдумливого читання найкращих дитячих книжок, текстів, різних видів учитель виховує україномовну особистість, компетентного, критично мислячого читача, який розуміє цінність книги, відчуває красу рідного слова, збагачує свій читацький, мовленнєвий і пізнавальний досвід.

Змістова лінія **«Пізнаємо простір дитячого читання»** створює передумови для ознайомлення учнів 3-4-х класів з різноманітною за темами і жанрами дитячою літературою, з різними видами довідкових, навчальних і медіа текстів, способами здобуття інформації у сучасному медіа просторі.

Простір дитячого читання передбачає взаємодію організованої і самостійної читацької діяльності учнів, що сприяє формуванню дитини-читача, який на завершення початкової школи має належний читацький кругозір, розуміє цінність читання і виявляє до нього інтерес, набуває достатній досвід використання з різною метою текстів різних видів.

Змістова лінія **«Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного»** охоплює такі основні змістові блоки: удосконалення й розвиток якісних характеристик технічної і смислової сторін навички під час читання вголос і мовчки; самостійне застосування мовленнєвих та позамовних засобів художньої виразності; оволодіння, з поступовим нарощуванням ступеня складності, прийомами смислового читання (прийоми

самостійного розуміння лексичного значення слів, словосполучень; повноцінного усвідомлення в тексті фактичної, концептуальної, підтекстової (з допомогою вчителя) інформації); застосування видів читання: аналітичного, переглядового, вибіркового відповідно до мети читання.

Змістова лінія **«Взаємодіємо усно за змістом прослуханого»** спрямована на формування в учнів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних ситуаціях, спілкуватися з іншими людьми в діалогічній і формі заради досягнення певних життєвих цілей.

Змістова лінія **«Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів»** передбачає цілісне сприймання учнями художніх, науково-художніх текстів, їх аналіз, інтерпретацію з використанням літературознавчих понять (практично); формування умінь висловлювати рефлексивні судження у зв'язку з прочитаним, критично оцінювати інформацію в текстах різних видів та використовувати її для збагачення особистого читацького досвіду.

Змістова лінія **«Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою»** передбачає формування і розвиток в учнів прийомів розрізнення дитячих книжок за жанрово-тематичними ознаками, типом видання (книжкатвір, книжка-збірка, довідник, словник і т. ін.); прогнозування орієнтовного змісту книжки (твору) з опорою на її ілюстративний та довідково-інформаційний апарат; прийомів самостійного вибору книжок з використанням інформаційних ресурсів дитячої бібліотеки; умінь зв'язно висловлювати власні емоційно-оцінні враження щодо змісту прочитаного, складати короткий відгук на прочитану книжку та ін.

Змістова лінія **«Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією»** має на меті формування і розвиток в учнів понять про різні види медіа та використані в них вербальні і невербальні засоби впливу на читача; формування умінь і навичок сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати і безпечно користуватися медіазасобами; виражати себе і спілкуватися з іншими за допомогою власних медіапродуктів.

Оволодіння медіаграмотністю є поліпредметним процесом, який передбачає зв'язок із щоденним життям дітей не лише в школі, а й поза нею, створення можливостей набувати досвід критичного осмислення різної медіапродукції, що має позитивно вплинути на розширення їхнього читацького і соціального досвіду, вироблення умінь відрізнити корисну інформацію від шкідливої, уникати імовірних для цього віку ризиків взаємодії з медіапродуктами.

Змістова лінія «Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти» передбачає розвиток уяви, художньо-образного мислення і мовлення дітей, оволодіння вербальними і невербальними засобами створення творчих продуктів з різним ступенем самостійності (зміни, доповнення, продовження тексту, ілюстрування; участь в інсценізаціях, дослідницьких проєктах; складання есе, казок, віршів, закличок, загадок, оповідань та ін.).

3 клас (140 год: 4 год/тижд., з них 28 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Пізнаємо простір дитячого читання	
<p><i>правильно називає та практично розрізняє фольклорні і авторські твори; співвідносить вивчені твори з відповідними жанрами (казка, вірш, художні і науково-художні оповідання; байка);</i></p> <p><i>самостійно визначає жанрові ознаки казок, віршів, оповідань, називає основні жанрові ознаки п'єси;</i></p> <p><i>розуміє, яку інформацію можна одержати в творах різних жанрів; називає основні теми прочитаного; прізвища, імена відомих українських письменників, твори яких вивчалися на уроках літературного читання; розповідає епізоди з життя відомих письменників, про їхні твори, з якими неодноразово ознайомилися під час навчання;</i></p>	<p>Доступний і цікавий дітям навчальний матеріал різноманітний за жанрами, персоналіями і джерелами здобуття інформації:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>усна народна творчість</i> (малі фольклорні форми: лічилки, скоромовки, загадки, приказки, прислів'я; казки героїко-фантастичні, легенди, байки, пісні); - <i>художні твори відомих українських і зарубіжних письменників:</i> <ul style="list-style-type: none"> - <i>поезія</i> (вірші пейзажні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, акровірші); <i>проза</i> (оповідання, уривки з повістей, казки; п'єси); <i>байки</i> (вірші і проза). <i>Науковохудожня, довідкова, література з різних джерел, тексти із ЗМІ.</i> <i>Тематика дитячого читання:</i> <p>твори про почуття дітей, їхні захоплення, мрії, взаємини в сім'ї, школі; про стан природи у різні пори року; ставлення до Батьківщини, рідної мови, народних традицій, про історію рідного</p>

<p><i>вміє</i> розповісти сюжети кількох казок (фольклорних і авторських); <i>знає напам'ять</i> 5-6 віршів, кілька прислів'їв, скоромовок;</p> <p><i>виявляє ставлення</i> до прослуханого і прочитаного;</p> <p><i>знає і називає</i> найважливіші інформаційні ресурси;</p> <p><i>знаходить</i> в них потрібну інформацію.</p>	<p>краю, видатних людей; відкриття; про життя письменників, створення книг; медіатексти.</p>
---	--

<p align="center">Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо прийомами розуміння прочитаного</p>	
<p><i>читає вголос, правильно, цілими словами і групами слів</i> у темпі, який дає змогу розуміти прочитане;</p> <p><i>оволодіває</i> продуктивними способами читання мовчки (самостійно та з допомогою вчителя);</p> <p><i>оволодіває та самостійно застосовує</i> прийоми виразного читання та декламування напам'ять (для художніх текстів);</p> <p><i>виділяє у тексті і пояснює</i> значення незнайомих слів, висловів, термінів (самостійно та з допомогою вчителя);</p> <p><i>самостійно розуміє</i> фактичний зміст текстів різних видів та основні думки (самостійно, а також з допомогою вчителя);</p> <p><i>застосовує</i> різні види читання під час опрацювання змісту текстів різних видів (самостійно та за завданням учителя), а також перечитування як засіб поглибленого розуміння змісту.</p>	<p>Формування і розвиток якісних характеристик навички читання вголос і мовчки: виконання вправ і завдань на регулювання дихання, розвиток уваги, пам'яті, темпу, фонематичного слуху, зорового сприймання, оперативного поля читання.</p> <p>Застосовування під час читання вголос, декламування напам'ять відповідно до змісту художнього твору інтонаційні мовленнєві засоби виразності (тон, сила голосу, логічний наголос, темп мовлення).</p> <p>Тлумачення значень незнайомих слів, висловів за допомогою виноска, тлумачного словника, а також спираючись на контекст.</p> <p>Знаходження в тексті конкретних відомостей, фактів, понять, пояснення їх змісту (суті); виділення та пояснення важливих думок, які висловив автор.</p> <p>Застосування різних видів читання: аналітичне – для детального й поглибленого ознайомлення із змістом тексту (самостійно); вибіркоче – з метою знаходження потрібної інформації, фактів; переглядове – для загального ознайомлення із змістом тексту (за завданням учителя).</p>
<p align="center">Взаємодіємо усно за змістом прочитаного</p>	

<p><i>сприймає і розуміє</i> усне висловлення, художній чи науково-художній текст; <i>уточнює</i> інформацію; <i>виконує</i> сприйняті на слух інструкції щодо виконання поставлених учителем навчальних завдань; <i>відповідає</i> на запитання за змістом прослуханого тексту; <i>ставить</i> запитання до усного повідомлення та за змістом прослуханого тексту; <i>називає</i> персонажів, місце і час дії, послідовність подій у прослуханому тексті; <i>вибирає</i> інформацію з прослуханого тексту і <i>пояснює</i> чому зацікавила</p>	<p>Сприймання-розуміння усної інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація почутого.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розвиток умінь запитувати і відповідати на запитання за змістом прослуханих текстів; визначати послідовність подій, головного героя; виокремлювати цікаву для себе інформацію; визначати тему твору; брати участь в обговоренні інформації, яка зацікавила; – розвиток умінь розпізнавати ключові слова і фрази в усному повідомленні; <p>Формування умінь висловлювати оцінювальні</p>
---	---

<p>інформація; <i>визначає</i> тему сприйнятого на слух твору; <i>бере участь</i> у колективному обговоренні почутого; <i>зацікавлено й уважно слухає</i> співрозмовників, <i>толерантно ставиться</i> до їхніх думок; <i>розпізнає</i> ключові слова і фрази в усному висловленні; <i>висловлює</i> власне ставлення до змісту прослуханої текстової інформації; <i>підтримує</i> діалог з учителем, однокласниками на основі прослуханого; <i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету; <i>дотримується</i> правил спілкування, найважливіших правил літературної вимови.</p> <p style="text-align: center;">Досліджуємо і взаємо</p>	<p>судження:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вербалізація своїх перших вражень щодо прослуханого: що сподобалось, здивувало, який настрій викликав твір і т. ін.; – висловлення власної думки про факти, події у сприйнятому на слух тексті. <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p> <p style="text-align: center;">діємо з текстами різних видів</p>
---	---

<p><i>самостійно читає, практично розрізняє</i> художні, науково-художні тексти, <i>визначає</i> їх особливості та мету опрацювання, <i>перераховує</i> ознаки, які</p>	<p>Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів (художні, науково-художні).</p> <p>Дослідження побудови і змісту художнього тексту: 1) смисловий і структурний аналіз тексту:</p>
---	--

<p>вказують на приналежність тексту до художнього чи науково-художнього; <i>відповідає</i> на запитання щодо прочитаного твору; <i>знаходить і пояснює</i> зв'язки між реченнями, абзацами і частинами тексту; <i>самостійно визначає</i> послідовність подій у творі; <i>самостійно складає</i> план до невеликих за обсягом і нескладних за будовою художніх текстів; <i>користується</i> планом і малюнками для переказу прочитаного; <i>установлює</i> (із допомогою вчителя і самостійно) причиново-наслідкові зв'язки; <i>визначає</i> у творах елементи розповіді, описи; <i>визначає</i> у структурі епічного твору початок, основну частину, кінцівку; <i>пояснює</i> їх взаємозв'язок після аналізу твору; <i>самостійно знаходить</i> слова, вислови, речення, які є ключовими для розуміння подій, <i>характеристики</i> персонажів (самостійно та з допомогою вчителя); <i>самостійно визначає</i> тему твору; основну думку – з допомогою вчителя; <i>самостійно переказує</i> текст (детально, стисло, вибірково); <i>розпізнає, називає, виділяє</i> в художньому тексті яскраві, образні вислови, художні описи природи, зовнішності людини, інших живих істот; <i>пояснює</i> їх роль у творі; <i>знаходить</i> у тексті самостійно і з допомогою вчителя слова, які мають переносне значення, порівняння, епітети, метафори (без вживання термінів); <i>пояснює</i> їх роль у тексті, <i>використовує</i> у власному мовленні; <i>визначає</i> з допомогою вчителя настрої, загальну тональність твору;</p>	<p>– розвиток умінь відповідати на запитання за змістом прочитаних текстів; – знаходження в тексті зв'язків між реченнями, абзацами і частинами тексту та пояснення їх; – самостійне визначення послідовності подій у творі; самостійне складання простого плану до невеликих за обсягом і нескладних за будовою оповідань; – користування планом для переказу прочитаного твору; – установлення причиново-наслідкових зв'язків; – формування умінь розрізняти у творах елементи розповіді, опису; орієнтування у структурі тексту: зачин – (початок), основна частина, кінцівка; формування умінь знаходити в тексті слова, вислови, речення, які є ключовими для розуміння тексту, характеристики персонажів; самостійно визначати тему твору та основну думку з допомогою вчителя; співвідносити головну думку прочитаного із заголовком, прислів'ям, ілюстраціями; – розвиток умінь застосовувати різні види переказу відповідно до мети (докладний, стислий, вибірково); 2) дослідження засобів художньої виразності: – розвиток умінь виділяти в тексті яскраві, точні, образні вислови, художні описи, з'ясувати їх роль у творі: допомагають передати загальну емоційну тональність твору, відтворити в уяві картини природи, її стан, місце події; показати зміну емоційного настрою персонажів та ін.; – розширення і поглиблення уявлень про епітет, порівняння, метафору; їх роль у тексті; самостійне знаходження у тексті слів, що мають переносне значення, пояснення їх значень на прикладах; використання у власному мовленні засобів художньої виразності; – формування умінь визначати настрої, загальну тональність твору;</p>
--	---

<p><i>розрізняє, правильно називає жанри творів, що опрацьовувалися під час навчання (практично);</i> <i>самостійно визначає жанрові ознаки казок про тварин, віршів, оповідань;</i> <i>визначає жанрові ознаки героїко-фантастичних казок, байок, п'єс із допомогою вчителя;</i> <i>самостійно визначає головних персонажів;</i> <i>пояснює, які вчинки персонажів є позитивними, а які негативними;</i> <i>самостійно ставить запитання до тексту;</i></p>	<p>3) дослідження жанрових особливостей: □ розвиток умінь самостійно визначати, усвідомлювати жанрові особливості творів, що вивчалися; – розширення та поглиблення знань та умінь про жанрові особливості казок про тварин, віршів (наявність рими, ритму, поділ на строфи – без вживання терміну), оповідань; – спостереження за структурними особливостями героїко-фантастичних казок (таємничі, зачаровані, незвичайні місця, предмети, істоти; надзвичайна сила, дивовижні</p>
Оволодіваємо прийоми роботи з дитячою книжкою	
<p><i>Практично розрізняє дитячі книжки</i></p>	<p>Розрізнення дитячих книжок, які містять</p>

<p><i>самостійно розглядає, прогнозує орієнтовний зміст незнайомої книжки з опорою на ключові слова, ілюстративний та довідковоінформаційний апарат;</i></p> <p><i>пояснює, які дитячі книжки найбільше подобається читати; формулює свій читацький запит у бібліотеці;</i></p> <p><i>самостійно здійснює вибір дитячих книжок відповідно до власних читацьких інтересів;</i></p> <p><i>користується під час вибору книжок, різними інформаційними ресурсами дитячої бібліотеки (самостійно та з допомогою дорослого);</i></p> <p><i>висловлює емоційно-оцінні враження про прочитану книжку;</i></p> <p><i>складає короткий відгук на прочитану книжку (усно, з допомогою вчителя).</i></p>	<p>різножанрові, різнотематичні художні твори, науково-пізнавальні тексти, довідкову літературу, дитячу періодику.</p> <p>Прогнозування орієнтовного змісту дитячої книжки з опорою на ключові слова, структурні елементи книжки, опрацьовані в попередніх класах, а також на анотацію, відомості про письменника, заголовки розділів (наприклад, в повісті-казці); вербалізація своїх припущень у короткому зв'язному висловленні.</p> <p>Формування умінь усно оформляти свій читацький запит за таким алгоритмом: автор, назва книжки, енциклопедії; тема читання.</p> <p>Усвідомлений вибір дитячої книжки (книжок) з числа запропонованих бібліотекарем; вибір потрібної книжки у відкритому фонді бібліотеки (із застосуванням знання алфавіту).</p> <p>Користування різнотематичними книжковими виставками, рекламними плакатами, Інтернет-ресурсами бібліотеки.</p> <p>Розвиток умінь висловлювати власні враження щодо прочитаної книжки: ділитися з однолітками, дорослими думками, що саме найбільше сподобалося; переконливо пояснювати, чому цю книжку варто прочитати, чим вона цікава, які емоції викликала, які події, описані в книжці, нагадали ситуації із власного життєвого досвіду та ін.</p> <p>Навчання складати короткий відгук на прочитану книжку за алгоритмом.</p>
--	---

Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією	
<p><i>знає і пояснює</i> значення поняття медіа; <i>розрізняє</i> види медіа за джерелами і способами одержання інформації; <i>аналізує</i> медіатексти за критеріями факти і судження про них; <i>формулює</i> висновки за прочитаним, побаченим;</p> <p><i>знає</i> правила безпечної поведінки в Інтернеті;</p> <p><i>створює</i> (за вибором) медіа-продукт і <i>пояснює</i> свій вибір;</p> <p><i>пояснює</i> роль ілюстрації як джерела розуміння тексту.</p>	<p>Сприймання, аналіз, інтерпретація, рефлексія різних видів медіа-продукції: візуальної (текст, малюнок, фотографія); аудіальної (музика, радіо) ; аудіовізуальні (ТБ, кіно, анімація Інтернет, гаджети); практичні роботи з ілюстрування медіатекстів; створення медіапродуктів до важливих дат і подій (в країні, в родині, класі).</p> <p>Рольові ігри: диктор, журналіст, розповсюджувач візуальної інформації.</p>
Перетворюємо та інсценізуємо прочитане; створюємо власні тексти	
<p><i>придумує</i> словесну картину за прочитаним твором;</p> <p><i>виразно виражає</i> себе у групових і колективних інсценізаціях прочитаного;</p>	<p>Завдання на розвиток уяви в зв'язку з прочитаним, власними спостереженнями; вправи на комбінування, акцентування якоїсь виразної, незвичайної ознаки; заохочення до відкриття невидимих і непочутих у процесі читання дійств;</p>
<p><i>доповнює</i> тексти (за орієнтирами вчителя);</p> <p><i>продовжує</i> діалог;</p> <p><i>придумує</i> текст за аналогією до прочитаного;</p> <p><i>творчо переказує</i> прочитане.</p>	<p>Інтерпретація ілюстрацій до текстів; придумування словесних картин;</p> <p>аналіз тексту (абзацу) з метою його доповнення, розширення (з допомогою вчителя); пошуку незвичних образів, слів; висловів; створення ситуацій вибору учнями творчих завдань за темою уроку.</p> <p>Індивідуальне і колективне складання нових кінцівок прочитаних казок, оповідань; знаходження рим у віршах, придумування ланцюжків римованих слів; створення творчих переказів і творів за аналогією; складання розповідей від імені одного з персонажів; практичне засвоєння (у співпраці з вчителем) прийомів складання казок, загадок, лічилок; (ігрові ситуації за прочитаним; «Живі» картини, сценки, інсценізація текстів); виконання творчих завдань на основі сприймання різних творів мистецтва (з допомогою вчителя).</p>

4 клас (140 год: 4 год/тижд., з них 28 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Пізнаємо простір дитячого читання	
<p><i>пояснює</i>, з яких джерел складається простір його читання;</p> <p><i>розрізняє</i> твори усної народної творчості і авторські наводить приклади;</p> <p><i>називає</i> імена і прізвища відомих українських письменників, з творами яких неодноразово зустрічався на уроках;</p> <p><i>знає назви, сюжети</i> кількох фольклорних і літературних творів;</p> <p><i>знає напам'ять</i> 5-6 віршів, кілька прислів'їв, скоромовок, загадок;</p> <p><i>пояснює</i> цінність книг, читання, бібліотек;</p> <p><i>розповідає</i> про свої читацькі уподобання; знає, яким чином можна задовольнити потреби у знаходженні нової інформації.</p>	<p>Жанрове і авторське розмаїття навчального матеріалу, з яким учні ознайомлюються на уроках літературного читання, самостійного читання відповідно до індивідуальних інтересів і можливостей доступу до джерел інформації:</p> <p>- <i>усна народна творчість</i> (малі фольклорні форми; прислів'я, приказки, усмішки, притчі; героїко-фантастичні і соціально-побутові казки; пісні; міфи про створення світу і людей); <i>художні твори</i> письменників-класиків, відомих українських і зарубіжних письменників; <i>поезія</i> (вірші пейзажні, ліричні, сюжетні, фантастичні, гумористичні; вірші-загадки, скоромовки, акровірші); <i>проза</i> (оповідання, уривки з повістей, автобіографічних творів, спогадів; легенди; п'єси); <i>байки</i> (вірші і проза);</p> <p><i>Науково-художня, науково-популярна літературна з різних джерел, навчальні тексти; тексти із ЗМІ</i></p> <p><i>Тематика дитячого читання:</i> світ думок, почуттів, прагнень дітей; родинні стосунки; ставлення людей до рідної землі, рідної мови; пошанування праці; події життя української діаспори; події минулого і сучасного; життя видатних людей, винаходи, фантазії, пригоди, фантастика; бібліотеки, музеї тощо.</p>

**Розвиваємо навичку читання, оволодіваємо
прийомами розуміння прочитаного**

<p><i>володіє повноцінною навичкою читання</i></p> <p><i>вголос і мовчки</i> текстів різних видів як загальнопредметним умінням;</p> <p><i>усвідомлює</i> важливість <i>уміння</i> вправно читати для успішного навчання тепер і в майбутньому;</p> <p><i>самостійно застосовує</i> прийоми виразного читання та декламування напам'ять (для художніх текстів);</p> <p><i>самостійно виділяє</i> у тексті і пояснює значення незнайомих слів, висловів, термінів;</p> <p><i>самостійно й усвідомлено застосовує</i> різні види читання під час опрацювання змісту текстів різних видів;</p> <p><i>здійснює</i> самоконтроль, самооцінку якості свого читання і розуміння змісту; за потреби <i>застосовує</i> прийом перечитування тексту чи окремих частин, фрагментів.</p>	<p>Удосконалення прийомів смислової та технічної сторін навички читання вголос і мовчки: застосування прийомів розуміння змісту текстів різних видів; виконання вправ, завдань з розвитку технічної сторони навички; читання вголос правильно, в індивідуальному темпі, з дотриманням основних норм орфоєпії.</p> <p>Самостійний добір і застосовування під час читання вголос, декламації прозових художніх (уривки), поетичних творів та інсценізації відповідні мовленнєві та позамовні засоби виразності: тон, гучність, логічний наголос, темп, жести, міміка та ін. Передача з їх допомогою загального емоційного настрою змісту твору, зміну емоційного настрою персонажа, стану природи та ін.</p> <p>Пояснення значень незнайомих слів, висловів, термінів у текстах різних видів; користування виносками, тлумачними словниками, довідниками, спираючись на контекст, а також шляхом добору контекстуальних синонімів.</p> <p>Застосування різних видів читання: аналітичне/поглиблене, переглядове, вибіркоче/пошукове – відповідно до мети читання (для всіх видів текстів). Формування умінь здійснювати самоконтроль, самооцінку власної читацької діяльності. Застосування прийому перечитування з метою удосконалення, корекції техніки читання, повнішого розуміння змісту, пошуку відповідей на поставлені запитання.</p>
--	---

Взаємодіємо усно за змістом прослуханого

<p><i>критично сприймає</i> усну інформацію; <i>аналізує й уточнює</i> її;</p> <p><i>сприймає і розуміє</i> художній, науково-художній текст;</p> <p><i>виконує</i> усні інструкції і настанови вчителя щодо навчальних завдань;</p> <p><i>відтворює</i> зміст усного повідомлення відповідно до мети;</p> <p><i>бере участь</i> у колективному обговоренні змісту почутого (<i>уважно слухає й розуміє</i> запитання вчителя, думки, міркування однокласників, <i>аргументовано доповнює</i> їхні відповіді, обстоює власну позицію);</p> <p><i>висловлює</i> власне ставлення, оцінні судження до усного повідомлення, змісту тексту;</p> <p><i>обґрунтовує</i> думки, спираючись на власний досвід; <i>визначає</i> позицію співрозмовника, погоджується з нею або заперечує її;</p> <p><i>обґрунтовує</i> власні погляди, <i>підтверджує</i> їх прикладами або власними спостереженнями, <i>враховує</i> думки інших осіб;</p> <p><i>бере участь</i> у розігруванні діалогу, створенні діалогу на задану тему, за ілюстрацією, використовуючи мовленнєві і позамовні засоби;</p> <p><i>користується</i> формулами мовленнєвого етикету; <i>дотримується</i> норм культури спілкування під час дискусії, найважливіших правил літературної вимови.</p>	<p>Сприймання-розуміння усної інформації.</p> <p>Аналіз та інтерпретація почутого.</p> <p>– розвиток умінь відтворювати зміст – колективне обговорення усної інформації, доповнення її, обґрунтування власної думки;</p> <p>Формування умінь висловлювати оцінювальні судження:</p> <p>– висловлення власної думки про факти, події у сприйнятому на слух тексті;</p> <p>– розвиток умінь висловлювати оцінні судження щодо змісту прослуханого тексту.</p> <p>Практичне оволодіння діалогічною формою мовлення, етикетними нормами культури спілкування.</p>
---	---

Досліджуємо і взаємодіємо з текстами різних видів

<p><i>повноцінно сприймає, практично розрізняє</i> тексти різних видів;</p> <p><i>повноцінно розуміє</i> текст, <i>пояснює</i>, який художній образ/образи створив письменник; що основне хотів передати;</p> <p><i>визначає і характеризує</i> події, явища, мотиви вчинків дійових осіб;</p> <p><i>установлює і пояснює</i> смислові зв'язки між частинами тексту;</p> <p><i>складає план</i> оповідання, казки, статті;</p> <p><i>користується</i> планом для переказу твору;</p> <p><i>знаходить і пояснює</i> причиново-наслідкові зв'язки;</p>	<p>Сприймання і практичне розрізнення текстів різних видів (художні, науковохудожні).</p> <p>Дослідження побудови і змісту художнього тексту: 1) смисловий і структурний аналіз тексту: сприймання художнього образу твору, розуміння основного смислу описаних фактів, подій, вчинків персонажів; знаходження і пояснення ознак певних подій, явищ, персонажів із метою їх характеристики і підготовки до виразного читання, а також читання в особах; розуміння смислових зв'язків, істотних ознак, понять, висновків;</p>
--	--

<p><i>самостійно визначає</i> тему і основну думку твору; <i>самостійно застосовує різні види</i> переказу (залежно від мети); <i>пояснює</i>, які словосполучення, вислови допомагають краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, вчинки, стосунки з іншими героями;</p> <p><i>знаходить</i> у тексті засоби художньої виразності (епітет, метафору, гіперболу (без вживання термінів) порівняння; з'ясовує їх роль; <i>використовує</i> яскраві, образні вислови у власному мовленні (під час опису, розповіді);</p> <p><i>називає</i> основні теми та жанри творів письменників, з творами яких неодноразово зустрічалися під час навчання; <i>визначає</i> основні події у творі, <i>установлює</i> їх послідовність, зв'язки, динаміку розвитку;</p> <p><i>самостійно визначає</i> головних і другорядних персонажів твору;</p> <p><i>характеризує</i> персонажа за його вчинками; <i>визначає</i> мотиви, наслідки його вчинку;</p> <p><i>співвідносить</i> вчинок із загальноприйнятими нормами людської моралі;</p> <p><i>виявляє</i> внутрішній стан героя, його почуття, зміну емоційного настрою;</p> <p><i>визначає, самостійно розрізняє</i> жанрові ознаки літературних творів, які опрацьовувалися під час навчання в 2-4 класах; <i>наводить</i> приклади;</p>	<p>самостійне складання плану оповідання, казки, статті; використання плану для переказу твору; установлення причиновонаслідкових зв'язків; розвиток умінь самостійно усвідомлювати та визначати тему і основну думку твору; розвиток умінь застосовувати різні види переказу залежно від мети (докладний, стислий, вибірковий); 2) дослідження засобів художньої виразності: усвідомлене сприймання засобів художньої виразності відповідно до їх функцій у творі; спостереження за авторським вибором слова у творах різних жанрів під час діалогів, описів природи, зовнішності персонажів, характеристики героїв; знаходження і з'ясування ролі епітетів, порівнянь, метафор, повторів, гіпербол в усній народній творчості та у творчості поетів і прозаїків; використання у власному мовленні засобів художньої виразності; 3) дослідження жанрових особливостей: усвідомлення взаємозв'язків: письменники теми; письменник — жанр; удосконалення умінь визначати основні події у творі, пояснювати динаміку їх розвитку; установлювати взаємозв'язки між подіями фактами, спираючись на зміст тексту; визначення головних і другорядних героїв твору; розрізнення персонажів у ставленні їх до головного героя; розвиток умінь характеризувати персонажа за його вчинками, поведінкою, висловлювати власні оцінні судження щодо цього; формування умінь виявляти емоційний стан, настрої інших людей, сприймаючи жести, міміку, інтонацію мовлення, окремі елементи поведінки героїв твору; удосконалення умінь практично розрізняти твори різних жанрів, які опрацьовувалися раніше; називати ознаки, які вказують на приналежність твору до того чи іншого жанру. 4) діалогічна взаємодія з текстом: розвиток умінь формулювати пізнавальні запитання на виявлення загального, емоційного сприймання змісту; на поглиблене розуміння тексту, встановлення смислових зв'язків між окремими частинами тексту та ін.; пояснювати, що авторські запитання чи звернення</p>
--	---

<p><i>формулює</i> продуктивні запитання до тексту; виокремлює в тесті авторські запитання, звернення до читача; пояснює їх суть;</p> <p><i>пояснює</i> мотиви вчинків героїв, авторське ставлення до них;</p> <p><i>висловлює</i> емоційно-оцінні судження до вчинків персонажів (морально-етичного і естетичного характеру);</p> <p><i>обґрунтовує</i> свою думку;</p> <p><i>самостійно ознайомлюється</i> з текстом; <i>орієнтується</i> у його змісті; <i>визначає</i> тему; <i>називає</i> ознаки, які вказують на приналежність тексту до науково-художнього;</p> <p><i>виділяє і розкодує</i> графічну інформацію, що міститься в тексті; <i>перетворює</i> графічну інформацію в текстову;</p> <p><i>знаходить, розрізняє</i> у текстах різні інформації, <i>пояснює</i> її суть;</p> <p><i>здійснює</i> смисловий аналіз змісту тексту; <i>складає</i> план;</p> <p><i>висловлює</i> власне судження щодо змісту тексту.</p>	<p>спонукають до діалогічної взаємодії читача з текстом, автором твору;</p> <ul style="list-style-type: none"> – розуміння мотивів вчинків персонажів, виявлення авторської позиції щодо зображеного; – – виявлення й оцінювання стану героїв твору шляхом формулювання власних оцінних суджень (моральних, естетичних). Дослідження побудови і змісту науковохудожнього тексту. – розвиток умінь самостійно усвідомлювати зміст заголовка, виділяти нові поняття, терміни, з'ясувати їх суть; визначати тему тексту; – формування й розвиток умінь розуміти особливості науково-художнього тексту: відсутність емоційних оцінок, наявність наукових фактів, понять, термінів, графічної інформації; – виділення й усвідомлення суті графічної інформації (схеми, моделі, графіки, таблиці); пояснення того, які частини змісту тексту супроводжує ілюстративний матеріал; – розвиток умінь знаходити і розрізняти інформацію природничого, історичного, культурознавчого характеру; пояснювати явища природи, історичні факти, події, співвідносити їх з текстом; – удосконалення умінь самостійно здійснювати смислову компресію змісту тексту: виділяти ключові поняття, поділяти текст на смислові частини, робити узагальнення інформації, у т.ч., що міститься в різних частинах тексту; – – визначати мікротеми, добирати до них заголовки, складати план; стисло відтворювати зміст тексту з опорою на план; – удосконалення умінь формулювати власні думки за змістом тексту, доводити і підтверджувати їх фактами з посиланням на текст; пояснювати, які нові знання, цікавий досвід здобув/здобула.
---	--

Оволодіваємо прийомами роботи з дитячою книжкою

<p><i>самостійно розрізняє</i> та наводить приклади книжок за тематичною, жанровою, авторською приналежністю; приклади довідкових видань; <i>пояснює</i> мету їх читання, використання;</p> <p><i>самостійно користується</i> довідково-інформаційним апаратом дитячих книжок, видами бібліотечно-бібліографічної допомоги під час прогнозування орієнтовного змісту книжки, її вибору відповідно до мети та теми читання;</p> <p><i>пояснює</i> свої читацькі уподобання, наводить приклади книжок, яким надає перевагу;</p> <p><i>самостійно читає, розуміє</i> зміст значних за обсягом книжок (повісті, повісті-казки, фантастика); <i>пояснює</i> їх відмінність від оповідань;</p> <p><i>висловлює</i> власні аргументовані зв'язні емоційно-оцінні судження про прочитану книжку;</p> <p><i>бере участь</i> у колективній дискусії за змістом прочитаних книжок, виявляє</p> <p>активну читацьку позицію; дотримується етичних норм культури спілкування;</p> <p><i>самостійно складає</i> письмовий відгук на прочитану книжку (за власним вибором).</p>	<p>Розвиток умінь усвідомлювати власні читацькі мотиви (для задоволення, проведення цікавого дозвілля; знаходження потрібної інформації, розширення знань та ін); пояснювати мету читання книжок з текстами різних видів.</p> <p>Удосконалення умінь самостійного використання довідково-інформаційного апарату дитячих книжок, видів бібліотечно-бібліографічної допомоги як важливих засобів під час вибору книжок на відповідну тему, прогнозування їх змісту та кращого розуміння.</p> <p>Розвиток умінь аргументувати власні читацькі переваги; пояснювати, що саме у таких книжках є найважливішим і найцікавішим; наводити приклади улюблених дитячих книжок, тем читання.</p> <p>Формування умінь утримувати увагу, послідовно читати за розділами, главами й розуміти цілісний зміст таких книжок та окремих частин: визначати тему, основну сюжетну лінію, головних та другорядних персонажів; тривалість подій у часі і т.ін.</p> <p>Розвиток умінь будувати зв'язні аргументовані оцінні судження щодо загального змісту книжки, вчинків персонажів (що у книжці сподобалось/не сподобалось, чії вчинки героїв заслуговують/не заслуговують схвалення і чому; що у змісті було новим, цікавим);</p> <p>підтверджувати свої думки прикладами з тексту; пов'язувати зміст прочитаного з власним життєвим досвідом.</p> <p>Удосконалення умінь брати активну участь у колективному обговоренні змісту прочитаного: поважати іншу точку зору; аргументовано доповнювати відповіді учнів; предметно ставити запитання учасникам діалогу/полілогу; обстоювати власну позицію; усвідомлювати, що колективна дискусія може збагачувати власний читацький досвід, сприяти кращому розумінню змісту.</p> <p>Формування умінь готувати письмовий відгук на прочитану книжку (за власним вибором).</p>
--	--

Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією	
<p><i>знає</i> права дітей на одержання інформації;</p> <p><i>розрізняє і пояснює</i> особливості передачі інформації у різних видах медіапродукції;</p> <p><i>створює</i> медіапродукт (кадри мультфільма, замітка до газети, виступ на шкільному радіо тощо) за вибором;</p> <p><i>наводить приклади</i>, де і як можна перевірити одержану інформацію;</p> <p><i>створює</i> рекламу за аналогією;</p> <p><i>знаходить і пояснює різницю</i> між фактами і думками про них;</p> <p><i>обстоює власну думку</i>, дотримуючись культури спілкування.</p>	<p>Опрацювання доступних дітям джерел і способів передачі інформації (тексти, малюнки, фотографії); аналіз ситуацій з життєвого і шкільного досвіду, які учні відображають у медіапродукції;</p> <p>Створення розповідей, історій за прочитаним, побаченим з різним ставленням (доведення своєї думки);</p> <p>Групова робота (створення анімацій, коміксів; ігри, дискусії; створення реклами книги, вистави, події за алгоритмом (у групі, індивідуально) аналіз впливу реклами на вчинки людей).</p>
Перетворюємо та інсценізуємо прочитане, створюємо власні тексти	
<p><i>самостійно виконує</i> завдання на зміну, доповнення, словесне ілюстрування твору;</p> <p><i>доповнює</i> твір новим персонажем, новою подією;</p> <p><i>передає</i> прочитане в інсценізації, поєднуючи різні засоби виразності (слово, жест, міміка, рухи);</p> <p><i>використовує</i> відомі прийоми для створення казки.</p>	<p>Заохочення дітей до творчості виконання різноманітних завдань, вправ для розвитку фантазії, образного мислення і мовлення.</p> <p>Конкретизація, доповнення прочитаного новою інформацією, новим баченням через залучення ілюстративного матеріалу (малюнок, картина, музика). Завдання на образне уявлення прочитаного; розвиток фантазії через взаємодію мистецтв («Бачу картину намальовану поетом» та ін.).</p> <p>Придумування словесних картин; творчий переказ; вправи на римування, оволодіння прийомами складання казок; розвиток образного мовлення (комбінування відомого з невідомим; акцентування деталі; зупинення або прискорення часу; перевтілення, аналогія та ін.); загадок, лічилок та ін.</p> <p>Знаходження у текстах образних засобів (добір порівнянь, епітетів, метафор, багатозначних слів, фразеологічних зворотів), пояснення їх ролі у сприйманні прочитаного.</p>

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

МАТЕМАТИКА (навчальний предмет)

Пояснювальна записка

Зміст математичної освітньої галузі реалізовується через навчальний предмет «Математика». **Метою** навчання математики є різнобічний розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій засобами математичної діяльності, формування математичної й інших ключових компетентностей, необхідних їй для життя та продовження навчання. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування в учнів розуміння ролі математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу;
- формування у дітей досвіду використання математичних знань та способів дій для розв'язування навчальних і практичних задач;
- розвиток математичного мовлення учнів, необхідного для опису математичних фактів, відношень і закономірностей;
- формування в учнів здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач.

Реалізація мети і завдань **початкового курсу математики** здійснюється за такими **змістовими лініями**: «Числа, дії з числами. Величини», «Геометричні фігури», «Вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Математичні задачі і дослідження». Змістова лінія **«Числа, дії з числами. Величини»** охоплює вивчення у 1 –4 класах питань нумерації цілих невід'ємних чисел у межах мільйона; формування навичок виконання арифметичних дій додавання і віднімання, множення і ділення; ознайомлення на практичній основі зі звичайними дробами; вимірювання величин; оперування величинами. Змістова лінія **«Вирази, рівності, нерівності»** спрямована на формування в учнів уявлень про математичні вирази – числові та зі змінною; рівності і рівняння; числові нерівності та нерівності зі змінною; про залежність результату арифметичної дії від зміни одного з її компонентів.

Ця змістова лінія є пропедевтичною до вивчення алгебраїчного матеріалу. Змістова лінія «**Геометричні фігури**» націлена на розвиток в учнів просторових уявлень; формування здатності розрізняти геометричні фігури за їх істотними ознаками; формування практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою простих креслярських інструментів. Ця змістова лінія має пропедевтичний характер. Змістова лінія «**Робота з даними**» передбачає ознайомлення учнів на практичному рівні з найпростішими способами виділення і впорядкування даних за певною ознакою. Змістова лінія «**Математичні задачі і дослідження**» спрямована на формування в учнів здатності розпізнавати практичні проблеми, що розв'язуються із застосуванням математичних методів, на матеріалі сюжетних, геометричних і практичних задач, а також у процесі виконання найпростіших навчальних досліджень. До програми кожного класу подано орієнтовний перелік додаткових тем для розширеного вивчення курсу. Додаткові теми не є обов'язковими для вивчення. Учитель може обрати окремі теми із пропонованих або дібрати теми самостійно з огляду на методичну доцільність та пізнавальні потреби учнів. Результати вивчення додаткових тем не підлягають оцінюванню. Досвід математичної діяльності застосовується у вивченні інших предметів (освітніх галузей) шляхом використання учнями математичних методів чи інших засобів для пізнання дійсності. Рекомендовано раз на два тижні проводити уроки для організації та виконання міжпредметних навчальних проєктів, міні-досліджень тощо.

1 клас (175 год: 5 год/тижд., з них 35 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<i>відтворює</i> послідовність чисел у межах сотні; <i>читає і записує</i> числа, <i>утворює</i> числа різними способами; <i>визначає</i> десятки й одиниці у складі	Числа 1 – 10. Число 0. Десяток. Числа 11 – 100.

<p>двоцифрового числа; <i>порівнює</i> числа різними способами; <i>виконує</i> додавання та віднімання на основі нумерації чисел; <i>розуміє</i> сутність арифметичних дій додавання і віднімання; <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання; <i>володіє</i> навичками додавання і віднімання одноцифрових чисел у межах 10; <i>використовує</i> у мовленні назви компонентів та результатів арифметичних дій додавання і віднімання; <i>коментує</i> виконання обчислень; <i>знаходить</i> число, яке на кілька одиниць більше (менше) за дане; <i>розуміє</i> сутність різницевого порівняння чисел; <i>знаходить</i>, на скільки одне число більше або менше за інше; <i>користується</i> в обчисленнях переставним законом додавання; <i>встановлює</i> взаємозв'язок між діями додавання і віднімання, <i>використовує</i> його під час обчислень; <i>визначає</i> невідомий компонент дії додавання і <i>знаходить</i> його значення; <i>вимірює</i> і <i>порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість; <i>використовує</i> короткі позначення величин (сантиметр – см, дециметр – дм, метр – м); маси (кілограм – кг); місткості (літр – л); часу (година – год, доба, тиждень); <i>додає і віднімає</i> іменовані числа, подані в одних одиницях величини; <i>користується</i> інструментами й допоміжними засобами для вимірювання величин; <i>користується</i> годинником (у межах цілих годин) і календарем для відстеження подій у своєму житті, спостережень у природі тощо; <i>оперує</i> грошима в уявному (ігровому) процесі купівлі-продажу, <i>використовує</i> їх короткі позначення (гривня – грн, копійка – к.)</p>	<p>Арифметичні дії додавання і віднімання. Додавання і віднімання чисел у межах 10. Назви компонентів та результатів додавання і віднімання. Збільшення (зменшення) числа на кілька одиниць. Різницеве порівняння. Переставний закон додавання. Взаємозв'язок між додаванням і відніманням. Знаходження невідомого доданка. Величини: довжина, маса, місткість, час. Гроші</p>
--	--

Вирази, рівності, нерівності	
<i>читає і записує</i> математичні вирази: сума і різниця; <i>обчислює</i> значення виразів на 1 – 2 дії;	Сума. Різниця. Вирази на 1 – 2 дії. Числові рівності і
<i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами	нерівності.
Геометричні фігури	
<i>розпізнає</i> геометричні фігури за істотними ознаками; <i>співвідносить</i> реальні об'єкти з моделями та зображеннями геометричних фігур; <i>моделює</i> геометричні фігури; <i>вимірює</i> довжину відрізка; <i>креслить</i> відрізки заданої довжини	Трикутник, чотирикутник, квадрат, круг. Точка, пряма, промінь, відрізок, ламана. Куб, куля, циліндр, конус, піраміда.
Математичні задачі і дослідження	
<i>розв'язує</i> прості сюжетні задачі, які є моделями реальних ситуацій; <i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами; <i>оцінює</i> з допомогою вчителя правильність розв'язання задачі; <i>складає</i> прості сюжетні задачі; <i>виконує</i> елементарні дослідження математичних закономірностей з допомогою вчителя	Прості сюжетні, в тому числі компетентніснозорієнтовані задачі. Навчальні дослідження
Робота з даними	
<i>читає</i> дані, вміщені на схематичному рисунку, в таблиці; <i>вносить</i> дані до схем; <i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач і в практичних ситуаціях.	Виділення і впорядкування даних за певною ознакою.
<p>Додаткові теми: Ознаки і властивості об'єктів. Спільні та відмінні ознаки, істотні ознаки. Об'єднання об'єктів у групу за спільною ознакою (узагальнення). Розбиття групи об'єктів на підгрупи за спільною ознакою (класифікація). Додавання і віднімання двоцифрових чисел без переходу через розряд. Заміна більших одиниць величини меншими. Заміна менших одиниць величини більшими. Використовує співвідношення між одиницями величини при виконанні математичних та практичних завдань. Істинні та хибні (правильні і неправильні) висловлювання. Симетрія в геометричних фігурах. Коло. Моделювання змісту завдань за допомогою рисунків, графів, таблиць. Прості задачі на знаходження невідомого зменшуваного, від'ємника. Задачі на знаходження суми трьох доданків. Задачі з логічним навантаженням. Лінійні діаграми, таблиці.</p>	

2 клас (175 год: 5 год/тижд., з них 35 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах сотні; <i>читає і записує</i> числа, утворює числа різними способами; <i>порівнює</i> числа різними способами; <i>визначає</i> розрядний склад двоцифрового числа; <i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; <i>виконує</i> додавання та віднімання на основі нумерації чисел; <i>володіє</i> навичками додавання і віднімання чисел у межах 100;</p> <p><i>обчислює</i> усно зручним для себе способом; <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання; <i>перевіряє</i> правильність обчислень; <i>визначає</i> невідомий компонент дії віднімання і <i>знаходить</i> його значення; <i>коментує</i> виконання обчислень; <i>розуміє</i> сутність дій множення і ділення; <i>використовує</i> у мовленні назви компонентів та результатів дій множення і ділення; <i>використовує</i> в обчисленнях взаємозв'язок між множенням і діленням</p> <p><i>використовує</i> в обчисленнях переставний закон множення, взаємозв'язок між множенням і діленням, правила множення і ділення з числами 1 і 0, ділення рівних чисел; <i>розуміє</i> неможливість ділення на нуль; <i>застосовує</i> в обчисленнях знання таблиць множення чисел 2 і 3 та відповідних випадків ділення;</p> <p><i>обчислює</i> значення виразів, що містять інші табличні випадки множення і ділення, з опорою на таблиці; <i>прогнозує</i> результат множення і ділення, <i>перевіряє</i> правильність обчислень; <i>знаходить</i> число, яке у кілька разів більше (менше) за дане;</p> <p><i>розуміє</i> сутність кратного порівняння чисел; <i>обчислює</i> результат кратного порівняння чисел;</p>	<p>Нумерація чисел першої сотні</p> <p>Додавання і віднімання чисел у межах 100.</p> <p>Знаходження невідомого компонента дії віднімання</p> <p>Арифметичні дії множення і ділення. Назви компонентів та результатів множення і ділення.</p> <p>Взаємозв'язок між множенням і діленням.</p> <p>Переставний закон множення. Особливі випадки множення і ділення.</p> <p>Табличне множення і ділення.</p> <p>Збільшення або зменшення числа у кілька разів.</p> <p>Відношення кратного</p>

<p><i>визначає</i> невідомий компонент дій множення і ділення, <i>обчислює</i> його значення; <i>коментує</i> виконувані дії; <i>вимірює</i> і <i>порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість, час, <i>використовує</i> їх короткі позначення (міліметр – мм, сантиметр – см, дециметр – дм, метр – м); маси (кілограм – кг, центнер – ц); місткості (літр – л); часу (хвилина – хв, година – год, доба, тиждень); <i>користується</i> інструментами для вимірювання величин; <i>користується</i> годинником і календарем для визначення часу та планування своєї діяльності, спостережень за явищами природи тощо; <i>оперує</i> грошима в уявному процесі купівліпродажу та в практичній діяльності, <i>використовує</i> їх короткі позначення</p>	<p>порівняння.</p> <p>Знаходження невідомого компонента дій множення і ділення</p> <p>Величини: довжина, маса, місткість, час.</p> <p>Гроші</p>
<p>Вирази, рівності, нерівності</p>	
<p><i>записує</i> математичні твердження, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; <i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами; <i>знаходить</i> значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; <i>встановлює</i> залежності між компонентами і результатом арифметично дії; <i>застосовує</i> правило порядку виконання дій у виразах без дужок та з дужками</p>	<p>Числові вирази. Буквені вирази.</p> <p>Числові рівності.</p> <p>Числові нерівності</p>
<p>Геометричні фігури</p>	
<p><i>розпізнає</i> і <i>класифікує</i> геометричні фігури за істотними ознаками; <i>співвідносить</i> реальні об'єкти з моделями геометричних фігур; <i>називає</i> елементи геометричних фігур; <i>моделює</i> геометричні фігури; <i>креслить</i> відрізки заданої довжини; <i>будує</i> прямокутник (квадрат) на аркуші в клітинку; <i>розрізняє</i> круг і коло; <i>вимірює</i> сторони геометричних фігур; <i>обчислює</i> довжину ламаної, периметр многокутника</p>	<p>Геометричні фігури об'ємні та плоскі.</p> <p>Прямокутник. Квадрат.</p> <p>Круг. Коло.</p>
<p>Математичні задачі і дослідження</p>	

<p><i>розв'язує</i> прості і складені сюжетні задачі, у тому числі задачі з геометричним змістом; <i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами; <i>обирає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання; <i>планує</i> розв'язування (розв'язання) сюжетної задачі; <i>створює</i> математичну модель задачі; <i>оцінює</i> з допомогою вчителя правильність розв'язку задачі; <i>шукає</i> різні способи розв'язування (розв'язання задачі); <i>складає</i> сюжетні задачі на одну і дві дії; <i>виконує</i> елементарні дослідження математичних закономірностей і залежностей з допомогою вчителя</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі, в тому числі геометричні, компетентнісно-зорієнтовані. Навчальні дослідження</p>
--	--

Робота з даними

<p><i>виділяє</i> дані, вміщені в таблицях, графах, на схемах, лінійних діаграмах; <i>вносить</i> дані до таблиць; <i>визначає</i>, чи достатньо даних для розв'язання проблемної ситуації; <i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач, в інших життєвих ситуаціях.</p>	<p>Виділення і впорядкування даних за певною ознакою</p>
---	--

Додаткові теми: Раціональні способи додавання і віднімання (порозрядне додавання кількох чисел, прийом округлення кількох доданків тощо). Таблиця Піфагора. Подвійні числові нерівності. Рівняння з одним невідомим. Нестандартні задачі, які розв'язуються способом міркувань без виконання арифметичних дій; способом добору; процесуальні задачі; задачі на опрацювання даних, отриманих у процесі спостережень подій навколишнього світу (в житті суспільства, школи, природні явища). «Магічні фігури». Математичні ребуси. Моделювання описаної в задачі ситуації за допомогою графів або таблиць.

3

3 клас (175 год: 5 год/тижд., з них 35 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах тисячі; <i>читає</i> і <i>записує</i> числа, утворює числа різними способами; <i>визначає</i> розрядний склад трицифрового числа; <i>визначає</i> загальну кількість сотень, десятків, одиниць у числі;</p>	<p>Нумерація чисел у межах тисячі. Додавання і віднімання чисел у межах 1000.</p>

<p><i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; <i>порівнює</i> числа різними способами; <i>виконує</i> додавання та віднімання, множення і ділення на основі нумерації чисел;</p> <p><i>володіє навичкою</i> усного додавання і віднімання круглих чисел;</p> <p><i>обчислює усно</i> зручним для себе способом; <i>володіє навичкою</i> письмового додавання і віднімання чисел у межах 1000;</p> <p><i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання <i>перевіряє</i> правильність обчислень; <i>розуміє</i> сутність арифметичних дій множення і ділення;</p> <p><i>застосовує</i> в обчисленнях переставний закон множення, взаємозв'язок між діями множення і ділення; правила множення і ділення з числами 1 і 0, ділення рівних чисел, множення на 10;</p> <p><i>володіє навичкою</i> табличного множення і ділення; <i>володіє навичкою</i> позатабличного множення і ділення чисел у межах тисячі; <i>виконує</i> ділення з остачею; <i>розуміє</i>, що остача має бути меншою за дільник; <i>перевіряє</i> правильність ділення з остачею; <i>застосовує</i> прийоми раціональних обчислень; <i>прогнозує</i> результат множення і ділення, <i>перевіряє</i> правильність обчислень; <i>розуміє</i> сутність кратного порівняння чисел; <i>обчислює</i> результат кратного порівняння чисел; <i>знаходить</i> число, яке у кілька разів більше/менше за дане; <i>застосовує</i> в обчисленнях правила знаходження невідомих компонентів арифметичних дій; <i>розуміє спосіб</i> утворення частини як однієї з кількох рівних частин цілого; <i>розуміє</i> поняття чисельник і знаменник дроби; <i>[читає і записує</i> частини у вигляді дроби з чисельником 1; <i>порівнює</i> дроби з чисельником 1 за допомогою засобів наочності; <i>застосовує</i> в обчисленнях правило знаходження частини від числа та числа за величиною його частини</p>	<p>Множення і ділення чисел. Табличне множення і ділення. Особливі випадки множення і ділення.</p> <p>Позатабличне множення і ділення.</p> <p>Відношення кратного порівняння. Збільшення або зменшення числа у кілька разів. Знаходження невідомого компоненту множення і ділення.</p> <p>Частини величини. Дріб з чисельником 1. Порівняння дробів з чисельником 1. Знаходження частини від числа. Знаходження числа за величиною його</p>
---	---

<p><i>знає</i> одиниці вимірювання довжини (сантиметр, дециметр, метр); маси (кілограм, центнер), місткості (літр); часу (доба, тиждень, година, хвилина, секунда), проміжки часу (місяць, рік) та співвідношення між ними;</p> <p><i>користується</i> знанням співвідношень між величинами у навчально-пізнавальних і практичних ситуаціях;</p> <p><i>вимірює</i> і <i>порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість, час;</p> <p><i>обирає</i> доцільну мірку для вимірювання величини;</p> <p><i>користується</i> для вимірювання величин інструментами, приладами та іншими засобами;</p> <p><i>перетворює</i> величини, виражені в двох одиницях найменувань;</p> <p><i>виконує</i> арифметичні дії з іменованими числами;</p> <p><i>визначає</i> в навчальних і практичних ситуаціях групи взаємопов'язаних величин;</p> <p><i>розуміє</i>, що ситуація купівлі – продажу описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: ціна, кількість, вартість;</p> <p><i>розуміє</i>, що робота описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: продуктивність праці, час роботи, загальний виробіток;</p> <p><i>застосовує</i> для розв'язування практичних задач правила знаходження однієї з величин за двома відомими іншими;</p> <p><i>користується</i> знанням залежності між величинами у навчальних і практичних ситуаціях</p> <p><i>прогнозує</i> очікуваний результат;</p> <p><i>зіставляє</i> одержаний результат із прогнозованим;</p> <p><i>розуміє</i> сутність периметра многокутника;</p> <p><i>користується</i> формулою обчислення периметра прямокутника (квадрата) в навчальних і практичних ситуаціях</p>	<p>частини.</p> <p>Величини: довжина, маса, місткість, час.</p> <p>Дії з величинами.</p> <p>Групи взаємопов'язаних величин.</p> <p>Взаємопов'язані величини, які характеризують ситуацію купівлі – продажу; роботу.</p> <p>Залежність величин.</p> <p>Периметр многокутника.</p> <p>Периметр прямокутника (квадрата).</p>
--	---

Вирази, рівності, нерівності, рівняння	
<p><i>читає і записує</i> математичні вирази, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; <i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами; <i>розрізняє</i> істинні та хибні числові рівності й нерівності; <i>знаходить</i> значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; <i>застосовує</i> правила порядку виконання дій під час обчислень значень виразів без дужок та з дужками; <i>розуміє</i> сутність понять «рівняння», «розв’язок рівняння»; <i>розв’язує</i> рівняння на основі правил знаходження невідомого компоненту арифметичної дії та іншими способами; <i>розрізняє</i> числові нерівності та нерівності зі змінною; <i>знаходить</i> окремі розв’язки нерівності зі змінною зручним для себе способом</p>	<p>Математичні вирази: числові і буквені.</p> <p>Числові рівності і нерівності.</p> <p>Правила порядку дій у числових виразах. Рівняння. Розв’язок рівняння.</p> <p>Нерівності зі змінною. Розв’язки нерівності зі змінною.</p>
Геометричні фігури	
<p><i>орієнтується</i> на площині і в просторі, <i>рухається</i> за визначеним маршрутом; планує маршрут пересування; об’єкти з моделями геометричних фігур; <i>називає</i> елементи геометричних фігур; <i>моделює</i> геометричні фігури; <i>будує</i> прямокутник/квадрат; <i>розрізняє</i> коло і круг, <i>позначає</i> на рисунку елементи кола і круга (центр, радіус, діаметр); <i>будує</i> за допомогою циркуля коло</p>	<p>Геометричні фігури на площині і у просторі.</p>
Математичні задачі і дослідження	
<p><i>розв’язує</i> прості і складені сюжетні задачі, задачі з геометричним змістом, компетентнісно зорієнтовані задачі; <i>розв’язує</i> задачі на знаходження четвертого пропорційного, на подвійне зведення до одиниці,</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі. Типові задачі.</p> <p>Задачі геометричного змісту.</p>

<p>на спільну роботу; <i>складає</i> вираз до задачі з буквеними даними; <i>розв'язує</i> прості задачі на визначення тривалості події; <i>розуміє</i> сутність процесу і <i>складає</i> обернені задачі до даної задачі; <i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами; <i>обирає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання задачі; <i>планує</i> розв'язування /розв'язання задачі; <i>створює</i> математичну модель задачі;</p>	<p>Компетентнісно зорієнтовані задачі. Задачі з буквеними даними. Задачі і дослідження на визначення тривалості події, часу початку та закінчення. Обернені задачі. Процес розв'язування задачі.</p>
<p><i>перевіряє</i> правильність розв'язку задачі; <i>складає</i> і <i>розв'язує</i> обернену задачу, <i>розв'язує</i> задачу іншим способом тощо; <i>складає</i> сюжетні задачі; <i>виконує</i> елементарні дослідження математичних залежностей з допомогою вчителя; <i>використовує</i> досвід математичної діяльності під час виконання дослідницьких завдань міжпредметного характеру, роботи над навчальними проектами, у проблемних ситуаціях повсякденного життя</p>	<p>Навчальні дослідження.</p>
<p>Робота з даними</p>	
<p><i>читає</i> нескладні таблиці, <i>зчитує</i> дані з графів, схем, діаграм; впорядкування даних за <i>обирає</i> достатні для певною ознакою. розв'язання <i>вносить</i> дані до таблиць; <i>користується</i> даними практично зорієнтованих задач</p>	<p>Виділення і дані, необхідні і проблемної ситуації; під час розв'язування</p>
<p>Додаткові теми: Раціональні способи позатабличного множення і ділення. Ознаки подільності на 2 та 5. Ознака подільності на 10. Розв'язування рівнянь, в яких права частина або один з компонентів поданий числовим виразом. Розв'язування рівнянь, в яких один з компонентів поданий виразом зі змінною. Розв'язування нерівностей зі змінною. Складені задачі, що містять збільшення або зменшення числа на/у кілька одиниць, сформульовані у непрямій формі. Складені задачі з буквеними даними. Розв'язування складених сюжетних задач алгебраїчним методом. Нестандартні задачі. «Магічні фігури». Добудовує лінійні діаграми.</p>	

4 клас (175 год: 5 год/тижд., з них 35 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Числа, дії з числами. Величини	
<p><i>відтворює</i> послідовність чисел у межах мільйона; <i>читає і записує</i> числа, утворює числа різними способами; <i>порівнює</i> числа різними способами; <i>визначає</i> розрядний склад багатоцифрового числа; <i>визначає</i> загальну кількість одиниць певного розряду; <i>подає</i> числа у вигляді суми розрядних доданків; <i>виконує</i> додавання та віднімання, множення і ділення на основі нумерації чисел;</p> <p><i>володіє</i> навичками письмового додавання і віднімання чисел у межах мільйона; <i>прогнозує</i> результат додавання та віднімання, перевіряє правильність обчислень; <i>володіє</i> навичками письмового множення і ділення багатоцифрового числа на одноцифрове; <i>володіє</i> обчислювальними навичками письмового множення і ділення на двоцифрове число <i>розуміє</i> спосіб множення і ділення на трицифрове число; <i>виконує</i> письмове ділення з остачею; <i>планує</i> послідовність виконання дій у письмових обчисленнях; <i>прогнозує</i> кількість цифр у добутку, частці до знаходження результату; <i>перевіряє</i> правильність обчислень; <i>розуміє</i> спосіб одержання дробу; <i>розуміє</i> суть чисельника і знаменника дробу; <i>читає і записує</i> дроби; <i>розрізняє</i> дроби, які дорівнюють 1; <i>порівнює</i> дроби з однаковими знаменниками; <i>застосовує</i> правила знаходження дробу від числа та числа за величиною його дробу під час розв'язування практично зорієнтованих завдань, <i>знає</i> одиниці вимірювання довжини (міліметр, сантиметр, дециметр, метр, кілометр); маси (грам, кілограм, центнер, тонна), місткості (літр); часу (доба, тиждень, година, хвилина, секунда), проміжки часу (місяць, рік, століття) та співвідношення між ними; <i>користується знанням</i> співвідношень між величинами у навчально-пізнавальних і практичних ситуаціях;</p>	<p>Нумерація чисел першого мільйона</p> <p>Додавання і віднімання чисел у межах мільйона.</p> <p>Множення і ділення чисел у межах мільйона.</p> <p>Поняття «дріб». Порівняння дробів. Знаходження дробу від числа. Знаходження числа за величиною його дробу. Величини: довжина, маса, місткість, час.</p>

<p><i>вимірює і порівнює</i> величини: довжину, масу, місткість, час;</p> <p><i>обирає</i> доцільну мірку для вимірювання величини;</p> <p><i>користується</i> для вимірювання величин інструментами, приладами та іншими засобами;</p> <p><i>перетворює</i> величини, виражені в двох одиницях найменувань;</p> <p><i>виконує</i> арифметичні дії з іменованими числами;</p> <p><i>визначає</i> в навчальних і практичних ситуаціях групи взаємопов'язаних величин;</p> <p><i>користується</i> у навчальних і практичних ситуаціях знанням залежності між величинами;</p> <p><i>розуміє</i>, що рух тіл описується за допомогою трійки взаємопов'язаних величин: шлях, швидкість і час;</p> <p><i>розуміє</i> швидкість рухомого тіла як шлях, пройдений ним за одиницю часу;</p> <p><i>знає</i> назви і позначення одиниць швидкості;</p> <p><i>користується</i> формулами для знаходження швидкості, подоланого шляху, часу під час розв'язування практично зорієнтованих задач</p> <p><i>прогнозує</i> очікуваний результат;</p> <p><i>зіставляє</i> одержаний результат із прогнозованим;</p> <p><i>знаходить</i> периметр многокутника в навчальних і практичних ситуаціях;</p> <p><i>знаходить</i> довжину сторони квадрата за відомим периметром;</p> <p><i>розуміє</i> площу як властивість плоских фігур;</p> <p><i>знає</i> одиниці площі;</p> <p><i>визначає</i> площу фігури за допомогою палетки;</p> <p><i>користується</i> в навчальних і практичних ситуаціях формулою обчислення площі прямокутника (квадрата);</p> <p><i>знаходить</i> довжину однієї сторони прямокутника за від площею та іншою стороною</p>	<p>Дії з величинами.</p> <p>Групи взаємопов'язаних величин.</p> <p>Взаємопов'язані величини, які характеризують рух тіла.</p> <p>Залежність між величинами.</p> <p>Геометричні величини периметр многокутника, площа фігури.</p>
---	--

Вирази, рівності, нерівності	
<p><i>записує</i> математичні вирази і твердження, подані в текстовій формі, з використанням математичних символів; <i>встановлює</i> відношення рівності й нерівності між числами й числовими виразами;</p> <p><i>знаходить</i> значення числового виразу та буквеного виразу із заданим значенням букви; <i>застосовує</i> правила порядку виконання дій під час обчислень значень виразів без дужок та з дужками; <i>розв'язує</i> рівняння з однією змінною на основі правил знаходження невідомого компоненту арифметичної дії; <i>перевіряє</i>, що одержане числове значення змінної є розв'язком рівняння; <i>розуміє</i>, що нерівність зі змінною має один, кілька або безліч розв'язків, може не мати розв'язків; <i>знаходить</i> окремі розв'язки нерівності зі змінною зручним для себе способом</p>	<p>Числові вирази. Буквені вирази. Числові рівності. Числові нерівності.</p> <p>Рівняння.</p> <p>Нерівності зі змінною.</p>
Геометричні фігури	
<p><i>орієнтується</i> на площині і в просторі, <i>рухається</i> за визначеним маршрутом;</p> <p>планує маршрут пересування; <i>описує</i> або <i>зображує</i> схематично розміщення, напрямок і рух об'єктів;</p> <p><i>розпізнає</i> і <i>класифікує</i> геометричні фігури за істотними ознаками;</p> <p><i>класифікує</i> кути (прямі, гострі, тупі);</p> <p><i>креслить</i> прямі кути за допомогою косинця;</p> <p><i>називає</i> істотні ознаки прямокутника (квадрата);</p> <p><i>використовує</i> властивість протилежних сторін прямокутника під час розв'язування практичних задач;</p> <p><i>будує</i> прямокутник (квадрат);</p> <p><i>будує</i> коло, круг за заданим значенням радіуса, діаметра;</p> <p><i>називає</i> елементи геометричних фігур у просторі;</p> <p><i>моделює</i> геометричні фігури;</p>	<p>Геометричні фігури на площині. Кут. Види кутів: прямі, гострі, тупі. Прямокутник. Квадрат, трикутник. Круг. Коло.</p> <p>Геометричні фігури у просторі: конус, циліндр, піраміда, куля, прямокутний паралелепіпед (куб).</p>

<p>Математичні задачі і дослідження <i>розв'язує</i> прості і складені сюжетні задачі (в тому числі з дробами), задачі з геометричним змістом, компетентнісно зорієнтовані задачі; <i>розв'язує</i> задачі на знаходження четвертого пропорційного різними способами, на подвійне зведення до одиниці, на пропорційне ділення, на знаходження невідомого за двома різницями, на спільну роботу, на прямолінійний рівномірний двох тіл; <i>розв'язує</i> задачі з буквеними даними; <i>розв'язує</i> прості задачі на обчислення тривалості події, дати початку події, дати закінчення події; <i>складає</i> і <i>розв'язує</i> обернені задачі; <i>створює</i> допоміжну модель задачі різними способами; <i>обирає</i> числові дані, необхідні і достатні для відповіді на запитання задачі; <i>планує</i> розв'язування/розв'язання задачі; <i>створює</i> математичну модель задачі; <i>перевіряє</i> правильність розв'язку задачі; <i>складає</i> сюжетні задачі; <i>виконує</i> елементарні дослідження математичних залежностей з допомогою вчителя; <i>планує</i> нескладні навчальні дослідження; <i>використовує</i> досвід математичної діяльності під час виконання дослідницьких завдань міжпредметного характеру, роботи над навчальними проектами, у проблемних ситуаціях повсякденного життя</p> <p>Робота з даними: <i>читає</i> нескладні таблиці, лінійні діаграми; <i>добудовує</i> лінійні діаграми; <i>порівнює</i> й <i>загальнює</i> дані, вміщені у таблицях, на діаграмах; <i>обирає</i> дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; <i>користується</i> даними під час розв'язування практично зорієнтованих задач</p> <p>Додаткові теми: Раціональні прийоми обчислень. Усне множення і ділення на 5, 50, 500. Усне множення і ділення на 25, 250, 2500. Множення на 11, 101, 1001. Множення на 9, 99, 999. Письмове множення на трицифрове число. Письмове ділення на трицифрове число. Рівняння, в яких один із компонентів дії є виразом зі змінною. Алгебраїчний метод розв'язування сюжетних складених задач.</p> <p>Розв'язування нерівностей зі змінною.</p> <p>Додавання та віднімання складених іменованих чисел, поданих в одиницях часу. Множення і ділення іменованих чисел, поданих в одиницях вимірювання довжини й маси, на двоцифрове число. Залежність швидкості від зміни відстані при сталому часі; від зміни часу при сталій відстані. Задачі на рух в одному напрямку.</p> <p>Задачі на рух тіл за течією та проти течії річки. Види трикутників за кутами. Види трикутників за сторонами. Нестандартні задачі, задачі логічного характеру.</p> <p>Кругові діаграми</p>	<p>Прості та складені сюжетні задачі.</p> <p>Типові задачі.</p> <p>Задачі геометричного змісту.</p> <p>Компетентнісно зорієнтовані задачі. Задачі з буквеними даними.</p> <p>Задачі і дослідження на визначення тривалості події, часу початку та закінчення.</p> <p>Обернені задачі.</p> <p>Процес розв'язування задачі.</p> <p>Навчальні дослідження.</p> <p>Виділення і впорядкування даних за певною ознакою</p>
--	--

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА, СОЦІАЛЬНА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА, ПРИРОДНИЧА ОСВІТНІ ГАЛУЗІ Я ДОСЛІДЖУЮ (Інтегрований курс)

Пояснювальна записка

Зазначені освітні галузі реалізовуватимуться в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» за різними видами інтеграції (тематична, процесуальна, міжгалузева; в межах однієї галузі; на інтегрованих уроках, під час тематичних днів, в процесі проєктної діяльності) за активного використання міжпредметних зв'язків, організації різних форм взаємодії учнів. Для розв'язання учнями практичних завдань у життєвих ситуаціях залучаються навчальні результати з інших освітніх галузей.

Метою навчальної програми «Я досліджую світ» є особистісний розвиток молодших школярів на основі формування цілісного образу світу в процесі засвоєння різних видів соціального досвіду, який охоплює систему інтегрованих знань про природу і суспільство, безпеку життєдіяльності, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності та соціальної практики, способи дослідницької поведінки, які характеризують здатність учнів розв'язувати практичні задачі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: формування дослідницьких умінь, опанування доступних способів пізнання себе та свого організму, предметів і явищ природи і суспільного життя (спостереження, обстеження, дослід, практична робота, вимірювання, систематизація, класифікація, встановлення логічної та часової послідовності подій, критична оцінка побаченого (почутого), встановлення зв'язків і залежностей в природі і суспільстві, між станом довкілля і діяльністю людини, впливу поведінки на здоров'я та безпеку, залежності результату від докладених зусиль, аналіз наслідків ризикованої поведінки); виховання активної позиції щодо громадянської і соціально- культурної належності себе і своєї родини до України, інтересу до пізнання історії та природи свого краю і країни; пошани

до символів держави, ініціативної поведінки у громадських акціях, у відзначенні пам'ятних дат і подій; розвиток толерантності у соціальній комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя в суспільстві, інші соціальні навички щодо взаємодії і співпраці в різних видах діяльності; створення умов для самовираження учнів у різних видах діяльності, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості; формування моделей здорової і безпечної поведінки; умінь розпізнавати ситуації, які становлять загрозу для власного життя і здоров'я та життя і здоров'я інших; аналізувати та оцінювати фактори ризикованої поведінки в докільля, роз'яснювати можливі наслідки недотримання правил безпечного поводження в кризових умовах сьогодення.

Тематичну основу курсу складають змістові лінії, які визначені Державним стандартом початкової освіти і охоплюють складники названих вище галузей в їх інтегрованій суті, а саме: «Людина» (пізнання себе, своїх можливостей; здорова і безпечна поведінка, безпечна поведінка в умовах надзвичайних ситуацій); «Людина серед людей» (стандарти поведінки в сім'ї, в суспільстві; соціальні ролі (школяр, член сім'ї і громади), моральні норми; навички співжиття і співпраці, волонтерська діяльність як спосіб вияву безкорисливої допомоги іншим); «Людина в суспільстві» (громадянські права та обов'язки як члена суспільства і громадянина України. Оцінювання загроз для себе і інших. Пізнання свого краю, історії, символів держави. Внесок українців у світові досягнення); «Людина і світ» (Земля – спільний дім для всіх людей; толерантне ставлення до різноманітності світу людей, культур, звичаїв; участь у добродійній діяльності на користь інших; взаємодопомога і підтримка народів у кризових ситуаціях); «Людина і природа» (пізнання природи; взаємозв'язок об'єктів і явищ природи; рукотворний світ людини; відповідальна діяльність людини у природі; роль природничих знань і технологій у житті

людини; залежність між діяльністю людини і станом довкілля \ взаємозв'язки людини і природи; використання людиною природничих знань, матеріалів, виробів і технологій; відповідальна діяльність людини у природі; правила поведінки в природі; участь дітей в природоохоронній діяльності), «Природа» (3-4 кл.) (різноманітність природи; методи дослідження природи; нежива і жива природа; зв'язки у природі; природа Землі; природа України).

Навчальна програма дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей Стандарту, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів (рівень навченості, актуальні стани потреб, мотивів, цілей, сенсорного та емоційно-вольового розвитку). Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів потребує постійного залучення й аналізу їхніх вражень, чуттєвої опори на результати дослідження об'єктів і явищ навколишнього світу.

Педагогічна стратегія, яка опиралась на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, і передбачала пріоритетне використання зразків, алгоритмів, поетапного контролю й корекції, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, спрямовуються у сферу пошукової діяльності.

На основі Типової програми вчитель може створювати різні варіанти інтегрованої програми за таким алгоритмом: визначення цілей навчання; створення картки понять з інших предметів (асоціативної павутинки, курсів, галузей, які допоможуть досягти цілей); структурування програми за темами; вибір діяльності учнів, яка забезпечить інтегроване навчання; розроблення показників досягнення очікуваних результатів.

Можливі засоби інтеграції в процесі реалізації програми «Я досліджую світ» передбачають включення учнів в практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як от: дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне – відмінне, до якого цілого воно належить); дослідження-спостереження (Як воно діє? Що з ним відбувається? Для чого призначене?); дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причинно – наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?), догадка, висновок-узагальнення).

1 клас (105 год: 3год/тижд., з них 21 резервна)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>усвідомлює</i> людину як частину природи і суспільства, її відмінності від інших живих істот;</p> <p><i>розповідає</i> про себе, називає адресу проживання;</p> <p><i>складає</i> словесний портрет «Який (яка) Я», «Чим відрізняюсь від інших», «Що я вмю», «Чого хочу навчитись»;</p> <p><i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування;</p> <p><i>описує</i> можливі ризики для життя і здоров'я вдома, у школі, на вулиці;</p> <p><i>вибирає</i> безпечні місця для гри, прогулянки, вихову тварин тощо;</p> <p><i>розуміє</i> переваги акуратності, доброзичливості, чесності;</p> <p><i>досліджує</i> свій організм</p>	<p>Людина – частина природи і суспільства. Пізнання себе, своїх можливостей; місце проживання, безпечна поведінка вдома і на вулиці.</p> <p>Розпізнавання застережних знаків, сигналів (типу «Прохід заборонено», «Повітряна тривога», «Обережно: міни» тощо); поведінка під час виявлення незнайомих предметів.</p> <p>Органи чуття. Турбота про органи тіла, гігієнічні навички.</p> <p>Спостереження в довкіллі.</p> <p>Організація досліджень.</p>

Людина серед людей

цікавиться минулим своєї сім'ї;
розрізняє минуле, сучасне, майбутнє (було – є – буде);
знає склад сім'ї, імена членів сім'ї, де працюють батьки, хто вони за професією;
знає, хто працює в школі;
має уявлення про свої обов'язки як школяра, правила поведінки на уроці, на перерві; *доречно вживає* слова етикету (вітання, прохання, прощання, звертання, подяки, вибачення);
доброзичливо спілкується з іншими в спільній діяльності; *розрізняє* вчинки, дає їм оцінку з погляду моральності; *має* уявлення про необхідність доброзичливого і уважного ставлення до старших; *використовує* правила культурної поведінки в громадських місцях, що ґрунтуються на врахуванні інтересів інших

Сім'я, школа. Поведінка в сім'ї, школі, громадських місцях.
 Моральні норми. Навички співжиття і співпраці; участь у благодійних заходах школи, громади
 Стандарти поведінки в суспільстві.
 Поведінка в громадських місцях (транспорті, на вулиці, в храмі, в театрі, в бібліотеці). Моральні якості (доброзичливість, правдомовність, щирість, подільчивість). Спостереження в докільлі. Організація досліджень.
 Розв'язання ситуацій морального вибору.

Людина в суспільстві

знає назву країни, її столицю;
має уявлення про зміст символів держави (прапор, герб, гімн, українська мова), історичні пам'ятки свого краю;
виявляє зв'язки між людьми в суспільстві (хто про кого дбає, хто кого небезпечних ситуаціях;

значення праці людей для добробуту найближчому просторі;
визначає небезпечні ситуації, об'єкти і загрозу;
долучається до корисних справ громади, справ, спрямованих на цивільний захист

Громадянські права та обов'язки суспільства. Пізнання історії свого краю, символів держави.
 Спостереження в докільлі.
 Організація досліджень.
 захищає, до кого звертатися в країни); *орієнтується* у людей, які можуть становити

Людина і світ	
<p><i>має уявлення</i> про різноманітність людей у світі, називає деякі країни; <i>усвідомлює</i> необхідність доброзичливого ставлення до інших країн та народів, <i>цікавиться</i> відповідною інформацією; <i>наводить</i> приклади виробів, які допомагають людині в побуті, приклади винаходів людства</p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів, які проживають в Україні та за її межами. Досліди, спостереження в природі. Рукотворні тіла, матеріали та їх властивості. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.</p>
Людина і природа	
<p><i>розпізнає</i> тіла неживої і живої природи, рукотворні об'єкти; <i>розуміє</i> значення сонячного світла і тепла на Землі; <i>має уявлення</i> про повітря, воду, ґрунт, їх властивості, про різноманітність живих організмів, <i>розповідає</i> про добові та сезонні зміни в природі; <i>усвідомлює</i> причини їх повторюваності; <i>групує</i> об'єкти природи за однією ознакою; <i>встановлює</i> найпростіші взаємозв'язки в живій і неживій природі, між живими організмами і навколишнім середовищем, між природними умовами та господарською діяльністю людей; <i>розуміє</i> цінність природи для життя людей, залежність якості життя людей від стану навколишнього середовища; <i>обирає</i> у найближчому оточенні те, що цікаво дослідити; <i>досліджує</i> об'єкти природи, використовуючи доступне обладнання (лупу, термометр, компас, лінійку тощо); <i>використовує</i> різні джерела для пошуку інформації про довкілля; <i>розпізнає</i> рукотворні тіла у найближчому оточенні; <i>називає</i> матеріали (деревина, гума, папір, метал тощо), з яких виготовляють рукотворні тіла; <i>дотримується правил</i> поведінки в природі, та <i>пояснює</i> їх іншим; <i>усвідомлює</i> можливу небезпеку від незнайомих об'єктів; <i>пояснює</i> іншим як діяти в небезпечній ситуації, до кого звертатися за допомогою; <i>бере посильну участь</i> в природоохоронній діяльності</p>	<p>Що належить до природи. Жива і нежива природа. Сонце і його вплив на живу і неживу природу. Спостереження за рослинами, тваринами, явищами природи та діяльністю людей у різні пори року. Дослідження властивостей тіл природи. Рукотворні тіла, матеріали та їх властивості. Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини. Охорона і збереження природи. Правила поведінки в ситуаціях загрози для життя.</p>

2 клас (105 год: 3год/тижд., з них 21 резервна)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>розповідає про себе та інших, висловлює свої вподобання;</i></p> <p><i>описує себе, свій характер, захоплення, що відрізняють від інших;</i></p> <p><i>розпізнає та описує небезпеку вдома або в школі, в довкіллі;</i></p> <p><i>ухвалює рішення щодо простих побутових ситуацій з користю для здоров'я і безпеки;</i></p> <p><i>пояснює, від чого залежить безпека на вулиці, вдома, у школі;</i></p> <p><i>визначає здорові та шкідливі звички, правила догляду за органами тіла;</i></p> <p><i>досліджує зміни, що відбуваються;</i></p> <p><i>досліджує позитивні і негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки;</i></p> <p><i>досліджує зміни, що відбуваються з людиною</i></p>	<p>Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка.</p> <p>Частини тіла людини та їх функції. Турбота про здоров'я. Організація досліджень.</p>

Людина серед людей	
<p><i>пояснює, що може робити в сім'ї, серед однолітків, в школі;</i></p> <p><i>дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших;</i></p> <p><i>доречно вживає слова чемності;</i></p> <p><i>надає допомогу, коли просять та звертаються по неї;</i></p> <p><i>висловлює оцінні судження щодо вчинку, події, явищ;</i></p> <p><i>добирає докази до своїх висновків;</i></p> <p><i>не порушує права інших дітей, виявляє і засуджує вчинки, які ображають або принижують інших; співпрацює в групах для досягнення спільних цілей</i></p>	<p>Стандарти поведінки в суспільстві. Моральні норми. Навички співжиття і співпраці.</p> <p>Участь у благодійних заходах.</p>

Людина в суспільстві	
<p><i>розпізнає</i> державні символи України, шанобливо ставиться до них;</p> <p><i>розпитує і збирає</i> інформацію про свій край і державу, історичні події, відомих осіб, захисників і захисниць Вітчизни</p> <p><i>розпитує</i> старших про минуле, бере активну участь у спільних заходах державного значення;</p> <p><i>дотримується</i> встановлених правил поведінки під час державних свят, класних, шкільних і громадських заходів</p>	<p>Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, і символів держави. Внесок українців у світові досягнення.</p> <p>Славетні українці. Спостереження в доквітлі. Організація досліджень.</p>

Людина і світ	
<p><i>має</i> уявлення про різноманітність людей у світі, називає деякі країни;</p> <p><i>усвідомлює</i> необхідність толерантного ставлення до інших країн і народів, цікавиться відповідною інформацією;</p> <p><i>виявляє</i> інтерес до інформації про інші країни і народи;</p> <p>на конкретних прикладах <i>доводить</i> важливість взаємозв'язків і взаємодії між країнами; в кризових ситуаціях <i>виявляє</i> доброзичливе ставлення до людей інших національностей, до їхніх культур і звичаїв</p>	<p>Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв. Внесок українців у світові досягнення.</p> <p>Історичні події. Видатні історичні постаті. Розв'язання ситуацій морального вибору.</p> <p>Приклади допомоги постраждалим від воєнних дій.</p>

Людина і природа	
<p><i>має</i> уявлення про форму Землі, вплив Сонця на сезонні явища в природі, причини змін пір року;</p> <p><i>називає</i> пори року та відповідні їм місяці, явища в живій та неживій природі у різні пори року, умови вирощування рослин;</p> <p><i>наводить приклади</i> зв'язку людини і природи; <i>розпізнає</i> зміни в живій та неживій природі; органи рослин; тварин різних груп;</p>	<p>Повітря. Вода. Водойми рідного краю. Форми земної поверхні. Гірські породи. Ґрунт, його властивості і значення.</p> <p>Будова і різноманітність рослин. Умови вирощування рослин. Тварини дикі та свійські.</p> <p>Спостереження за тваринами. Земля та її форма. Обертання Землі. Рік. Місяць. Доба. Вплив</p>

розрізняє форми земної поверхні;
класифікує за певними ознаками рослини і тварин своєї місцевості, тіла неживої природи;
визначає мету дослідження, *обирає* послідовність дій і обладнання для його виконання;
виконує дослідницькі завдання:
 досліджує властивості повітря, води, ґрунту, гірські породи, рослини своєї місцевості;
 вимірює температуру повітря, води; спостерігає за тваринами, добовими і сезонними змінами у природі;
 визначає суттєві ознаки об'єктів неживої та живої природи на основі проведених досліджень;
фіксує результати досліджень доступними способами і *робить висновки*;
дізнається про природу, використовуючи різні джерела інформації;
застосовує знання про природу в навчальних і життєвих ситуаціях;
наводить приклади виробів, які допомагають людині у побуті;
розповідає про використання матеріалів на основі їх властивостей;
знаходить інформацію про найважливіші винаходи людства, використовуючи різноманітні джерела;
робить висновок: природа потребує охорони;
бере посильну участь в природоохоронній діяльності.

Сонця на сезонні явища в природі
 Пори року та їх ознаки.
 Особливості життя рослин та тварин у різні пори року.
 Спостереження за добовими і сезонним змінами у природі.
 Охорона природи. Зв'язок людини і природи. Червона книга України.
 Рукотворні тіла та матеріали, їх властивості.
 Використання рукотворних матеріалів у побуті.
 Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.

3 клас (105 год: 3год/тижд., з них 21 резервна)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>знає</i>, що спільного та чим відрізняється людина від інших живих істот (мислення, мова, праця, спілкування і взаємодія з іншими людьми)</p> <p><i>розповідає</i> про частини тіла людини, їх значення; правила догляду за ними; <i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування</p>	<p>Людина – частина природи і суспільства. Організм людини. Частини тіла людини та їх функції. Турбота про здоров'я. Гігієнічні навички. Навички самообслуговування.</p>
<p><i>називає</i> умови здорового способу життя (харчування, турбота про здоров'я, уникнення шкідливих звичок); <i>пояснює</i>, як змінюється людина упродовж життя, наводить приклади з власного досвіду; <i>пояснює</i>, як суспільні групи (сім'я, дитячий колектив, друзі) впливають на розвиток людини</p>	<p>Розвиток людини протягом життя: від малюка до дорослої людини. Здоровий спосіб життя, турбота про здоров'я.</p>
<p><i>виявляє інтерес</i> до своєї зовнішності, <i>розповідає</i> про себе, свої захоплення; <i>прагне</i> до акуратності <i>розпізнає</i> риси характеру і <i>дає</i> їм <i>оцінку</i>; <i>називає</i> риси характеру, які сприяють і ті, що заважають досягненню успіху в житті, спілкуванню з іншими;</p> <p><i>пояснює</i>, як досягнення мети залежить від наполегливості й старанності <i>володіє</i> <i>прийомами</i> планування робочого часу, тренування уваги, пам'яті;</p> <p><i>підтримує</i> порядок на робочому місці; виявляє пізнавальну активність на уроках; <i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими у різних ситуаціях (навчання, гра)</p>	<p>Зовнішність людини. Риси характеру, які сприяють досягненню успіху в житті, забезпечують дружні взаємини з іншими, повагу (чесність, працьовитість, щедрість, чемність, чуйність). Риси характеру, що заважають досягненню успіху, спілкуванню (лінощі, неухажливість, байдужість, нетовариськість). Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка. Навчання як складова життєвого успіху. Уміння вчитися. Планування робочого часу. Взаємодія та співпраця з іншими.</p>

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).
Тренування уваги, пам'яті (прийоми, алгоритми, вправи).

Людина серед людей

<p><i>називає</i> правила поведінки у сім'ї, школі, громаді; <i>розуміє</i> почуття відповідальності перед родиною <i>пояснює</i> можливі ризики для життя і здоров'я вдома, у школі, на вулиці; вибирає безпечні місця для гри, прогулянки, вигулу тварин тощо;</p>	<p>Сім'я. Склад сім'ї. Історія роду. Розподіл прав і обов'язків у сім'ї. Дозвілля у сім'ї. Родинні стосунки між поколіннями. Небезпечні ситуації в школі, вдома, на вулиці, під час навчання, гри, дозвілля. Розпізнавання і реагування на застережливі знаки, сигнали (типу «Прохід заборонено», «Повітряна тривога», «Обережно: міни» тощо; поведінка під час виявлення незнайомих предметів. Турбота про тих, хто її потребує.</p>
<p><i>пропонує</i> вирішення посильних проблем школи, громади; <i>співпрацює і взаємодіє</i> з іншими у збереженні традицій школи; <i>виявляє інтерес</i> до пізнання і збереження традицій школи; <i>розуміє</i> переваги доброго ставлення до інших на прикладах вияву таких якостей: чесність, доброзичливість, подільчивість, працьовитість, ввічливість на противагу хитрощам, байдужості, жадібності, лінощам, безкультурності; <i>вирішує</i> конфлікти мирним шляхом; <i>дотримується</i> правил шкільного розпорядку; правил поведінки під час шкільних і громадських заходів</p>	<p>Школа. Правила шкільного розпорядку. Історія рідної школи. Збереження традицій. Ставлення до інших (товаришування, спільна гра, праця, навчання у групах, у класі. Моральні норми.</p>

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).

- Моделювання способів поведінки чуйного ставлення до старших та інших членів сім'ї.
- Моделювання способів вирішення конфліктних ситуацій (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя)
- Моделювання поведінки під час виявлення вибухонебезпечних предметів; оголошення повітряної тривоги.

Практичні роботи Обговорення правил поведінки, прийнятих у класі, школі, місцевій громаді. Моделювання (інсценізація) поведінки у громадських місцях (з опорою на літературні твори, ситуації реального життя).

Людина у суспільстві

<p><i>усвідомлює</i> свою належність до українського суспільства; необхідність толерантних взаємин між людьми; <i>має</i> уявлення про державну символіку України; свою приналежність до України; <i>ділиться з іншими інформацією</i> про права кожної дитини (право на навчання, медичну допомогу, відпочинок, захист від жорстокого поводження); <i>виявляє інтерес</i> до пізнання минулого і сучасного України; участі у відзначенні пам'ятних подій, державних і народних свят; <i>розпитує</i> старших і <i>збирає інформацію</i> про свій край, про минуле, історії назв; <i>володіє</i> навичками поводження в урочистих ситуаціях, у пам'ятних місцях; <i>розуміє</i> сутність правопорушень як порушень прав інших людей; <i>міркує</i> на цю тему, <i>наводить приклади</i>; <i>обґрунтовує</i> необхідність відповідати за свої вчинки; <i>встановлює взаємозв'язки</i> у соціальному житті (між вчинком і наслідком, порушенням правил і відповідальністю); <i>передбачає</i> наслідки своїх вчинків; <i>розповідає</i> про значення праці людей різних професій для країни; <i>усвідомлює</i>: себе громадянином України; <i>виявляє</i> патріотичні почуття, шанобливе ставлення до символів держави, захисників і захисниць Вітчизни, традицій і звичаїв свого краю</p>	<p>Людина – частина суспільства. Сім'я, дитячий колектив, друзі. Залежність людей один від одного. Взаємодопомога. Благодійність і волонтерство як вияв взаємодопомоги. Суспільство як єдність людських спільнот, їх різноманітність. Стосунки людей у суспільстві. Україна – незалежна держава. Символи держави: Герб, Прапор, Гімн, державна мова їх значення. Права та обов'язки громадян. Пам'ятні події, державні й народні свята, їх історія. Праця людей різних професій. Знання й уміння необхідні для опанування цих професій. Господарська діяльність людей твого краю. Славені українці. Правила поведінки у пам'ятних місцях, під час урочистих заходів. Права людини. Взаємозв'язки між вчинком і наслідком. Правопорушення як порушення прав інших. Сучасні народні ремесла твого краю.</p>
--	---

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).

- Створення альбому, портфоліо або облаштування тематичної виставки «Ми – громадяни України» (зображення символів, листівки, світлини).
- Розв'язання прогностичних задач «Що буде, якщо ...» (ситуації вибору поведінки в умовах небезпеки:
  - поведінка під час оголошення/відбою повітряної тривоги;
  - способи повідомлення про виявлені підозрілі предмети;
  - адекватне реагування на застережувальні записи)

Людина і світ

має уявлення про різноманітність народів у світі; наводить приклади звичаїв інших народів, світових досягнень; співробітництва країн; виявляє інтерес і повагу до різних культур

Земля – спільний дім для всіх людей. Україна на карті світу.
Україна – європейська держава. Різноманітність народів у світі. Співробітництво країн у питанні збереження природи, обміну культурою, товарами, безпечного життя, запобігання стихіям та іншим викликам. Винаходи людства.
Славетні українці, їхній внесок у світову науку, культуру, спорт

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення).

Дослідження «Що в моєму домі вироблено в інших країнах», складання мапи маршруту цих товарів (на плакаті тощо).

Проект

«Славетні українці».

Накопичення даних про відомих українців із різних сфер життя (захист Вітчизни, порятунок людей в надзвичайних ситуаціях, мистецтво, спорт, наука) та їх представлення у різних формах (тексти, світлини, розповіді та ін.)

Природа	
<p><i>наводить приклади тіл і явищ природи; розрізняє і називає тіла неживої і живої природи; тіла природи і ті, що створила людина; складає перелік тіл неживої/живої природи на основі власних спостережень; виявляє у природному оточенні тіла неживої і живої природи, встановлює зв'язки між ними; описує явища природи, висловлює своє враження від них; розповідає про явища природи, що вивчалися і/або які доводилось спостерігати називає джерела інформації про природу; розрізняє і використовує обладнання для дослідження природи; співвідносить органи чуття/обладнання для вивчення природи з інформацією, здійснює пошук та аналіз інформації про тіла/явища природи у різних джерелах (виданнях природничого змісту, інтернет-ресурсах тощо), в тому числі з використанням технічних приладів і пристроїв; визначає головне в інформації природничого змісту, висловлює враження щодо неї; презентує інформацію про природу у вигляді повідомлення, малюнку, схеми, презентації тощо; проводить спостереження тіл і явищ у найближчому природному оточенні за планом, фіксує результати, презентує їх; ставить і відповідає на запитання щодо дослідження тіла/явища природи; аналізує основні кроки дослідження,</i></p>	<p>Природа – частина навколишнього світу.</p> <p>Поняття про тіла та явища природи. Нежива і жива природа, зв'язки між ними.</p> <p>Явища природи (листопад, туман, вітер, світанок, зміна пір року, відліт птахів тощо).</p> <p>Дослідження природи. Значення дослідження природи. Джерела інформації про природу. Способи представлення інформації про природу .</p>

<p>передбачені планом, <i>пропонує</i> власні ідеї; <i>формулює</i> припущення і <i>перевіряє</i> їх у ході дослідження за наданим або самостійно складеним планом; <i>визначає</i> самостійно або у групі, що необхідно для проведення дослідження (обладнання, інформація тощо); <i>виконує</i> самостійно/у парі/у групі дослідження тіла/явища природи за планом/інструкцією (об'єкти дослідження обирає самостійно або надаються вчителем); <i>обговорює</i> у парі/групі і <i>презентує результати</i> дослідження у різний спосіб (схеми, фото- чи відеозвіти, презентації, моделі та інші); <i>формулює з допомогою вчителя висновок</i> за результатами виконання дослідження; <i>аналізує</i> виконання дослідження, <i>виявляє</i> помилки, <i>пропонує</i> способи їх виправлення, <i>називає</i> чинники успіху [З ПРО 1.5]; <i>робить висновок</i>: нові знання про природу можна отримати із різних джерел, зокрема у результаті проведення досліджень; <i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до природи та її вивчення</p>	<p>Дослідження як джерело знань про природу. Спостереження, вимірювання, експеримент. Обладнання для вивчення природи. Основні кроки під час дослідження тіла/явища природи: визначення мети, планування і виконання дій за планом, формулювання висновку. Аналіз проведеного дослідження. Моделювання у вивченні природи.</p>
---	--

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)

Ознайомлення з джерелами інформації про природу (паперові видання природничого змісту, географічні карти, колекції мінералів, гербарії, аудіо- і відеозаписи, Інтернет-ресурси та ін.)

- Проведення вимірювань (об'єкт вимірювання обирає учень або визначає вчитель). Вправлення у розумінні інструкцій щодо проведення дослідження тіла/явища природи
- Вправлення у складанні плану спостереження/експерименту.
- Спостереження тіла/явища природи (об'єкт спостереження обирає учень або визначає вчитель)
- Ведення «Щоденника спостережень за природою»
- Дослідження тіла/явища природи (об'єкт дослідження обирає учень або визначає вчитель) Вивчення природи за допомогою моделей (акваріум, глобус, тощо).

<p><i>наводить приклади речовин; виявляє у своєму оточенні тіла неживої природи і класифікує їх за певними ознаками (формою, кольором, станом тощо); досліджує глину, крейду, молоко, повітря або інші тіла неживої природи і робить висновок про їхні властивості (колір, стан, твердість, прозорість, текучість, плавучість, крихкість, сипкість та інші); порівнює тіла неживої природи за зовнішніми ознаками/на основі досліджених властивостей; досліджує за інструкцією властивості речовин (води, заліза, цукру, кухонної солі, крохмалю); застосовує знання про основні дії під час дослідження властивостей тіл і речовин;</i></p>	<p>Нежива природа.</p> <p>Різноманітність тіл неживої природи.</p> <p>Властивості тіл неживої природи (на прикладі глини, крейди, молока, повітря).</p> <p>Уявлення про речовини.</p> <p>Властивості і застосування речовин (на прикладі води, заліза, цукру, крохмалю, природного газу, кухонної солі).</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)</p> <p>Дослідження властивостей тіл неживої природи (за вибором учнів/вчителя).</p> <p>Дослідження властивостей речовин (за вибором учнів/вчителя)</p> <p>Дослідження розчинності у воді речовин, що використовуються у побуті (харчової солі, крохмалю, питної соди)</p>	
<p><i>наводить приклади водойм, гірських порід, корисних копалин та їх використання; розпізнає і називає гірські породи (пісок, глину, вапняк, граніт), корисні копалини у колекціях; складає розповідь про поширення води на планеті, використання води людиною, значення повітря для рослин, тварин, людини; пояснює значення води у природі; зміни станів води; значення гірських порід і корисних копалин у добробуті людини; необхідність охорони водойм і догляду за ґрунтом; описує способи очищення води і практикує деякі з них (відстоювання, фільтрування); маршруту цих товарів (на плакаті тощо).</i></p> <p>Проект «Славетні українці». Накопичення даних про відомих українців із різних сфер життя (захист Вітчизни, порятунок людей в надзвичайних ситуаціях, мистецтво, спорт, наука) та їх представлення у різних формах (тексти, світлини, розповіді та ін.) досліджує у парі/у групі властивості повітря; властивості ґрунту, гірських порід, складає колекції; ділиться інформацією з іншими щодо вживання</p>	<p>Вода у природі.</p> <p>Різноманітність водойм.</p> <p>Три стани води.</p> <p>Колообіг води у природі.</p> <p>Очищення води.</p> <p>Властивості повітря.</p> <p>Гірські породи, їхні властивості.</p> <p>Корисні копалини: види, використання і охорона. Ґрунт. Склад і утворення ґрунту. Догляд за ґрунтом.</p> <p>Значення води, повітря і ґрунту у природі і діяльності людини.</p> <p>Охорона води, повітря, ґрунтів.</p>

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправління)

Способи очищення води. Спостереження дослідів, які демонструють властивості повітря. Ознайомлення з гірськими породами і корисними копалинами. Порівняння властивостей гірських порід □ Дослідження складу і властивостей ґрунту.

має уявлення про організми – тіла живої природи: рослини, тварини, гриби; називає ознаки рослин і тварин, органи рослин і тварин, умови, необхідні для життя різних організмів (рослин, тварин, людини); природні угруповання; заходи охорони рослин і тварин; наводить приклади рослин і тварин Червоної книги України, пояснює необхідність їх охорони; розуміє значення води, повітря, світла, тепла для організмів; описує поведінку тварин на основі власних спостережень та інформації, отриманої з додаткових джерел; розпізнає і називає рослини, тварин, гриби різних груп (по 2-3 представники); порівнює і класифікує рослини, тварин за певними ознаками; співвідносить рослини і тварин (на зображеннях, у колекціях тощо) з умовами їх існування; моделює взаємозв'язки між рослинами і тваринами, організмами і навколишнім середовищем; спостерігає та описує розвиток рослин, які вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона); поведінку тварин; доглядає за рослиною (ами)/твариною(ами) і ділиться своїм досвідом з іншими; робить висновок про зв'язки організмів між собою і з неживою природою, виявляє емоційно-ціннісне ставлення до представників живої природи, піклується про них

Жива природа.
Організми – тіла живої природи. Рослини, тварини, гриби. Середовища існування організмів.
Органи рослин і тварин.
Різноманітність рослин.
Розмноження і розвиток рослин.
Загальне уявлення про основні групи тварин: комахи, риби, земноводні, плазуни, птахи, звірі. Дихання, живлення, рух, розмноження тварин. Поведінка тварин.
Умови, необхідні для життя рослин і тварин. Догляд за рослинами і тваринами. Гриби.
Роль рослин, тварин, грибів, природних угруповань у природі й житті людини.
Природні угруповання: ліс, лука, річка, море.
Різноманітність організмів в угрупованнях, зв'язки між ними і з неживою природою. Охорона рослинного і тваринного світу.
Червона книга.

Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення)

- Виявлення пристосування рослин до певних умов існування.
- Виявлення пристосування тварин до способу життя.
- Розмноження рослин частинами їхнього тіла.
- Спостереження розвитку рослини, яку вирощено з різних частин рослини (насінини, бульби, живця, пагона) □ Дослідження умов росту рослин.
- Спостереження за поведінкою тварин.

Моделювання зв'язків організмів між собою і з середовищем існування

Людина і природа

наводить приклади матеріалів та їх використання, технологій і винаходів людства, *аналізує* їх вплив на життя людини і природу;

двізнається з різних джерел про професії, пов'язані з діяльністю людини у природі;

обговорює використання людиною енергії води і повітря; *характеризує* способи збереження й охорони природи на планеті;

висловлює і аргументує свою позицію щодо зв'язків людини і природи;

ідентифікує вивчені матеріали у виробках; *досліджує* властивості матеріалів;

долучається до природоохоронних заходів і *ділиться інформацією* про них з іншими;

пропонує способи повторного використання речей, економного використання води, електроенергії,

зменшення витрат тепла в оселі; *дотримується правил* безпечної поведінки у природі (у лісі, на воді тощо);

оцінює власну поведінку і поведінку інших людей у природі; *розуміє* цінність природи для життя людей, залежність якості життя людей від стану навколишнього середовища;

Взаємозв'язки людини і природи.

Людина – частина природи

Роль природи у житті людини.

Умови, необхідні для життя людини. Вплив людини на природу.

Професії, пов'язані з діяльністю людини у природі.

Властивості і використання матеріалів. Поняття про техніку і технології.

Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.

Правила поведінки у природі.

Ощадливе використання ресурсів.

Охорона природи.

Практичний блок Ознайомлення з різноманітністю матеріалів і виробів з них Дослідження властивостей матеріалів (за вибором учнів/учителя) Спостереження впливу діяльності людини на природу (на матеріалі своєї місцевості). Складання пам'ятки ощадливого використання води і електроенергії у побуті. Повторне використання матеріалів і речей у побуті. Правила безпечної поведінки у природному середовищі (моделювання та аналіз ситуацій перебування у природі). Моделювання та аналіз ситуацій перебування у природі, послідовність дій у разі виникнення небезпеки (виявлення вибухонебезпечних предметів, підозрілих осіб).

4 клас (105 год: 3год/тижд., з них 21 резервна)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Людина	
<p><i>має уявлення про неповторність кожної людини (зовнішність, поведінка, здібності, характер); аргументує неприпустимість заподіяння будь-якої шкоди собі й іншим;</i></p> <p><i>пояснює</i> можливості людини; значення знань, освіти, працелюбства в досягненні успіхів і спілкуванні;</p> <p><i>пояснює</i>, від чого залежить безпека вдома, в школі, в довіллі;</p> <p>обмінюється досвідом уникнення небезпеки в реальних ситуаціях</p>	<p>Неповторність кожної людини. Життя людини – найвища цінність. Благодійність як прояв добра і співчуття. Обговорення можливостей досягнення успіху, планів на майбутнє, переборення труднощів у житті</p>
Людина серед людей	
<p><i>має уявлення про культуру взаємин людей у сім'ї, школі, на вулиці;</i></p> <p><i>наводить приклади</i> такої поведінки, де виявляються ці риси;</p> <p><i>розуміє</i> значення добрих взаємин, їх перевагу над конфліктами, сутність доброзичливості, милосердя, поступливості, наполегливості, відповідальності;</p> <p><i>вирішує</i> конфліктні ситуації мирним шляхом;</p> <p><i>пояснює</i> необхідність виробляти в собі такі риси;</p> <p><i>вживає</i> доречно слова етикету;</p> <p><i>встановлює</i> зв'язки між конкретними вчинками і ставленням людей, розуміє необхідність культурної поведінки в громадських місцях (транспорті, музеї, бібліотеці, тощо);</p> <p><i>уміє</i> поводитися в гостях;</p> <p><i>знає</i> правила гостинності;</p>	<p>Роль спілкування в житті людини.</p> <p>Культура поведінки.</p> <p>Обговорення різноманітних ситуацій. Правила поведінки в громадських місцях, вдома. Уникнення конфліктів з іншими людьми. Моральні норми.</p>

Людина в суспільстві

має уявлення про права та обов'язки; право на життя; рівноправність людей, право кожного на захист, любов і піклування; право на працю, захист, відпочинок; право на освіту; *знає* зміст основних символів держави (Гімн, Прапор, Герб, рідна мова); зміст народних символів; *виявляє інтерес* до пізнання символіки інших держав; *має уявлення* і виявляє практично турботу про своє оточення, про довкілля та культурну спадщину;

цікавиться історією і культурою свого краю; накопичує відповідну інформацію *наводить* та *оцінює* приклади позитивного й негативного ставлення до старших і молодших, знає про можливі правопорушення серед дітей; *наводить приклади*, відповідальності за скоєні правопорушення; *розмірковує*, як правильно розпоряджатися кишеньковими грошима

Ознайомлення із громадськими правами та обов'язками. Основні символи держави. Символи інших країн. Народні символи. Турбота кожного про оточення, про довкілля, про історичну та культурну спадщину. Пам'ятки твого краю. Приклади правопорушень серед дітей і юридична відповідальність за їх скоєння. Моделювання різних соціальних ролей (учень – учитель – директор школи – продавець – екскурсовод – водій – міліціонер) Розкриття взаємозв'язків між людьми у процесі виконання соціальних ролей (продавець - покупець, лікар – пацієнт, пішохід – водій) Гроші; планування бюджету. Правила заощадження.

Практичний блок Рольова гра «Супермаркет», «Я пасажир», «Я рятувальник/рятувальниця» та ін

Людина і світ

має уявлення про Землю як спільний дім для всіх людей, та необхідність толерантного ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів; *виявляє інтерес* і повагу до різних культур і звичаїв; *наводить приклади* співробітництва України з іншими країнами щодо проблем охорони природи, енергозбереження, безпечного життя, запобігання стихіям; *цікавиться* іншими країнами, країнами- сусідами; *виявляє* патріотичні почуття і прагнення знати більше про досягнення українців у різних галузях

Земля – спільний дім для всіх людей. Уявні подорожі в інші країни (проект). Найближчі сусіди України. Співробітництво людей у питаннях збереження природи і життя. Внесок кожної людини у збереження різних культур і природних багатств.

Природа

має уявлення про Всесвіт і Сонячну Планета систему; значення різних видів карт; Всесвіті. орієнтування на місцевості; Уявлення про систему. материків, океанів; правила поведінки землетрусів, повені; *наводить приклади* небесних тіл, водойм своєї місцевості та їхні назви; *розпізнає*: рівнини, гори, пагорби, яри; *пояснює*, як рух нашої планети впливає на явища, що відбуваються у неживій і живій природі (зміни дня і ночі; нерівномірне Землі. нагрівання земної поверхні; колообіг Місяця на сезонні зміни у природі); значення місцевості і карти; значення прогнозу погоди Наслідки для людей і розповідає про його руху Землі. у власному житті; *спостерігає і* Землі. елементів погоди (температуру повітря, рослин і хмарності, опадів); *розповідає* про існування в Сонця і Місяця на нашу планету, зонах. різноманітність природи материків, погоди. океанів; *знаходить і показує* на картах материки, океани та інші об'єкти відповідно до навчального завдання; *дізнається* з різних методи передбачення погоди, Сторони народні прикмети про зміну погоди; Способи *орієнтується* на місцевості за допомогою земної компасу, Сонця і місцевих ознак; спостереження за погодою, Зміни земної змінами у природі своєї різновиди, причини і сторони горизонту по наслідки. Землетруси, Сонячну систему, сузір'я, виверження поверхні, обертання Землі; робота вітру. *знання для* спостереження за океани, їхні назви плану приміщення, розташування на карті. місцевості, *робить висновок* Особливості різноманітність і цілісність природи Землі Різноманітність і цілісність природи Землі.

Земля – наш дім у *називає* способи Всесвіт, назви Сонячну під час Небесні тіла: зорі, планети. Сонце – джерело світла і тепла на Землі.

Земля – планета Сонячної системи. Місяць – природний супутник води; Вплив Сонця і плану Землю.

Форма і рухи Землі. використання обертання і *фіксує зміни* Природні зони. вітру, Пристосування вплив тварин до умов про різних природних мешканців Погода. Прогноз Способи зображення поверхні Землі: глобус, план, карта. джерел про горизонту.

орієнтування на місцевості. *Форми* поверхні. *проводить* поверхні: сезонними місцевості; *визначає* компасу; *моделює* вулканів, зміни земної Материки та *застосовує* і погодою, складання орієнтування на природи про материків і океанів.

Практичний блок Моделювання Сонячної системи. Моделювання форм земної поверхні, їх змін Визначення сторін горизонту за допомогою Сонця.

Складання плану кімнати, пришкільної ділянки. Позначення на контурній карті материків і океанів

показує на карті України і називає місцевість свого проживання, *називає* природні ресурси України (водні, ґрунтові, корисні копалини, рослинні і тваринні) і *пояснює* їх значення для громадян нашої держави; *наводить приклади* і *описує* природні угруповання своєї місцевості за планом (назва угруповання, рослини і тварини угруповання, зв'язки між ними, значення угруповання для людини); *розпізнає* і *називає* рослини, тварин, гриби своєї місцевості (по 3-4 представники), *моделює* зв'язки між ними; *розповідає* про найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості; *характеризує* значення 2-3 видів корисних копалин для економіки нашої країни і добробуту її громадян; природну зону України за планом; мешканців природного угруповання, їхні зв'язки між собою і неживою природою; *пояснює* залежність між умовами природної зони та її мешканцями, особливостями праці і побуту людей, які в ній проживають; *спостерігає* сезонні явища у природі своєї місцевості, *характеризує* зміни в неживій і живій природі та в діяльності людей, які при цьому відбуваються; *аналізує* зв'язки в природних угрупованнях (організмів між собою, організмів із неживою природою); традиції, що відображують ставлення українців до природи; *складає* ланцюги живлення; *діє* у довкіллі, не завдаючи шкоди природі; *висловлює судження* щодо різноманітності і цінності природи України; *усвідомлює* відповідальність за стан природи у місцевій громаді; *виявляє повагу* до досвіду українського народу у збереженні природи

Практичний блок Наш край на глобусі і карті. Складання характеристики природного угруповання своєї місцевості. Вивчення умов існування рослин і тварин своєї місцевості. Моделювання зв'язків в природному угрупованні. Складання календаря народних свят українців, пов'язаних з явищами природи

Природа України.
Україна на карті світу.
Найважливіші природні об'єкти України, своєї місцевості.
Природні ресурси України, їх різноманітність і значення.
Природні зони України.
Характеристика природної зони: природні умови, рослинний і тваринний світ, особливості праці і побуту людей. Вплив діяльності людини на природу. Сезонні зміни у природі України.
Природні угруповання. Народні традиції, що відображують ставлення українців до природи.
Охорона природи в Україні.

Людина і природа

наводить приклади використання людиною природничо-наукових знань; матеріалів і виробів з них; місцевих виробництв; *має уявлення* про машини і механізми (транспортні засоби, побутові прилади тощо);

пояснює, як властивості матеріалів зумовлюють їх використання;

спостерігає за роботою машин, побутових приладів;

дотримується основних правил безпечного користування електроенергією, побутовими пристроями і приладами (праска, електрична чи газова плита, та ін);

розповідає про вирощування рослин, догляд за свійськими тваринами; про винаходи людства і професії, пов'язані з пізнанням природи, її використанням і збереженням (фізик, шахтар, інженер, природозахисник та інші);

здійснює пошук інформації про розвиток техніки і технологій,

обговорює безпечне й доцільне використання знань про природу, матеріали, технології;

моделює самостійно/у групі зв'язки «природа – людина», «природа-рукотворний світ», «людина – рукотворний світ» і *складає розповідь* за створеною моделлю;

Практичний блок Складання колекції виробів, виготовлених з певного матеріалу. Дослідження властивостей матеріалів (металів, тканини, скла, деревини та ін.) і складання пропозицій щодо їх використання. □
Спостереження роботи машин і механізмів (за моделями, під час реальних чи віртуальних екскурсій).

Моделювання зв'язків між людиною, природою і рукотворним світом.

Взаємозв'язки між людиною, природою і рукотворним світом.

Значення

природничонаукових знань для людини.

Рукотворний світ – світ, створений працею людини.

Використання знань про природу, техніки і технологій людьми різних професій. Властивості і використання матеріалів у різних сферах діяльності людини

(будівництві, виробництві паперу та енергії, продуктів харчування, побутових приладів тощо). Машини і механізми. Безпечне поводження з машинами і механізмами у повсякденному житті. Продукція місцевого виробництва і ресурси для її виготовлення.

Рослинництво.

Тваринництво.

Винаходи людства.

Ідеї природи, які людина застосовує у своїй діяльності.

<p><i>називає</i> екологічні проблеми планети; джерела забруднення природи;</p> <p><i>наводить приклади</i> природоохоронних заходів; природоохоронних територій; <i>пояснює</i> наслідки забруднення водойм, повітря, ґрунтів, знищення лісів та іншої небезпеки, що спричинює діяльністю людини;</p> <p><i>виявляє самостійно/у групі факти</i> забруднення довкілля, <i>пропонує</i> і <i>обґрунтовує</i> власні ідеї щодо способів зменшення негативного впливу людини на природу і <i>відповідально</i> діє задля цього;</p> <p><i>дізнається</i> про екологічні проблеми від інших людей, із ЗМІ та інших джерел, <i>аналізує</i> цю інформацію, <i>обговорює</i> способи її вирішення; <i>аналізує та оцінює</i> свій внесок у збереження довкілля; ситуації повсякденного життя, пов'язані з використанням води, електроенергії, тепла; <i>долучається</i> до організації і проведення природоохоронних заходів; <i>відповідально ставить</i>ся до обговорення проблем природи, ухвалення рішень щодо поводження у природі без заподіяння їй шкоди</p>	<p>Вплив діяльності людини на природу.</p> <p>Негативний вплив людини на природу. Екологічні проблеми планети. Забруднення довкілля: джерела і способи запобігання (будівництво очисних споруд, зменшення кількості побутового сміття, сміттєпереробні заводи та ін).</p> <p>Діяльність людини, що допомагає збереженню природи. Ощадливе використання ресурсів. Природоохоронні заходи. Створення природоохоронних територій. Правила поведінки у природі. Захист і збереження природи – справа кожного громадянина.</p>
<p>Практичний блок (спостереження, дослідження, вправлення) □</p> <p>Моделювання безпечної поведінки у навколишньому середовищі (в ігрових і навчальних ситуаціях).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Дослідження способів заощадження води (вдома, у школі). • Дослідження способів заощадження електроенергії (вдома, у школі). • Дослідження повсякденних звичок, що допоможуть зменшити кількість побутового сміття (відходів). □ Розроблення плану природоохоронного заходу. 	

ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
ДИЗАЙН І ТЕХНОЛОГІЇ (інтегрований курс)
Пояснювальна записка

Зміст технологічної освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Дизайн і технології». **Метою** навчання дизайну і технологій є цілісний розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та проєктно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем у взаємодії з іншими, культурного й національного самовираження. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- сприяння розвитку естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в різних матеріалах;
- вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних та сучасних технологій;
- формування культури праці, прагнення удосконалювати процес і результати проєктно-технологічної діяльності, свій життєвий простір.

Реалізація мети і завдань інтегрованого курсу здійснюється за такими змістовими лініями, які відображають структуру розвитку особистості та завершеного циклу проєктно-технологічної діяльності: «Інформаційнокомунікаційне середовище», «Середовище проєктування», «Середовище техніки і технологій», «Середовище соціалізації».

Змістова лінія «**Інформаційно-комунікаційне середовище**» охоплює вивчення питань гармонійного поєднання функціональності та естетичності у виробках; пошук та опрацювання тематичної інформації у взаємодії з іншими;

дослідження природних, штучних і синтетичних матеріалів; розрізнення та читання графічних зображень; конструювання виробів з готових деталей. Забезпечує розвиток асоціативно-образного та критичного мислення, оволодіння базовими знаннями у партнерській взаємодії, що формують цілісне уявлення про виробничу сферу людської діяльності, а також є підґрунтям для реалізації творчого потенціалу учнів під час засвоєння навчального матеріалу наступних змістових ліній, які структуровані за способами інтегрованої проектно-технологічної діяльності. Змістова лінія **«Середовище проєктування»** спрямована на реалізацію творчого потенціалу учнів, створення умов для продукування ідей, вибору особисто привабливих об'єктів праці; проєктування – моделювання і конструювання; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів за їх властивостями; читання інструкційних карток із зображеннями для поетапного виготовлення виробу. Спрямована на розвиток аналітичного, просторового та творчого мислення, уміння працювати в команді, створення умов для оволодіння елементами дизайну: виявлення проблем, продукування ідей, вибору соціально і особистісно значущих об'єктів проєктування; виконання елементарних графічних зображень; добір матеріалів для виготовлення виробу за їх властивостями; експериментування з матеріалами і технологіями для реалізації власних ідей; планування технології послідовності виготовлення виробу. Змістова лінія **«Середовище техніки і технологій»** передбачає формування навичок організації робочого місця, безпечної праці з ручними інструментами та пристосуваннями; поетапне виготовлення виробів з використанням традиційних та сучасних технологій; раціональне використання матеріалів; передбачає розвиток логічного та алгоритмічного мислення, психомоторних здібностей, здатності до координування дій і взаємодопомоги. Змістова лінія **«Середовище соціалізації»** спрямована на формування здатності оцінювати та презентувати результати проектно-технологічної діяльності, обговорювати їх з

іншими; ефективно використовувати створені вироби; долучатися до благочинної діяльності; виконувати трудові дії в побуті для самообслуговування та розвиток прагнення якісно і безпечно облаштовувати свій життєвий простір. Спрямована на розвиток емоційного інтелекту; оцінювання і самооцінювання процесу та результатів власної або спільної проєктно-технологічної діяльності; формування досвіду добродійної діяльності, підприємливості, гостинності. Програма надає можливість розв'язувати реальні життєві проблеми, реалізовувати інтегративні та творчі можливості проєктно-технологічної діяльності, встановлювати взаємозв'язки з іншими освітніми галузями, співпрацювати з експертами різних професійних сфер за межами школи. Навчальний матеріал вибудовується навколо актуальних освітніх тем, розв'язання життєвих проблем, встановлення взаємозв'язків з іншими освітніми галузями. Розподіл навчальних годин за темами, добір об'єктів праці вчитель визначає самостійно, враховуючи умови навчання та педагогічну доцільність. Обов'язковою умовою проведення занять є виготовлення корисного й естетичного виробу – індивідуально, в парі або в групі, оцінювання і презентація результатів навчання. Увага акцентується на організації робочого місця, правилах внутрішнього розпорядку, безпеці праці та санітарних норм.

1 клас (35 год: 1год/тижд., з них 7 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<i>спостерігає</i> за природними об'єктами; <i>збирає</i> і <i>заготовляє</i> природні матеріали; <i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять; <i>організовує</i> робоче місце; <i>виготовляє</i> поетапновироби з природних матеріалів за зображеннями або творчим задумом з допомогою дорослих; <i>розрізняє</i> вироби декоративно-прикладного мистецтва; <i>описує</i>	Природне середовище України. Природні матеріали рідного краю. Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять. Організація робочого місця. Матеріали, інструменти та

<p>приклади виробів з різних джерел інформації (підручник, фотографії, каталоги, посібники, Інтернет-ресурси, музеї, фільми, мультфільми та ін.);</p>	<p>пристосування. Вироби з природних матеріалів. Приклади виробів декоративно-прикладного мистецтва (витинанка,</p>
<p><i>виготовляє</i> виріб, застосовуючи технології декоративно-ужиткового мистецтва; <i>називає</i> та <i>обговорює</i> матеріали, корисність та естетичну цінність різних виробів у групі; <i>розпізнає</i> матеріали для моделювання, конструювання та виготовлення виробів візуально та на дотик; <i>пояснює</i> доцільність використання матеріалів вторинної переробки для збереження природних ресурсів (водоймищ, лісу, тварин, корисних копалин тощо); <i>розрізняє</i> основні креслярські інструменти, лінії, види графічних зображень; <i>читає</i> елементарні графічні зображення; <i>складає</i> пласкі та об'ємні геометричні форми, вироби з деталей конструкторів або інших готових елементів (архітектурні споруди, транспортні засоби, роботи та ін.) з допомогою дорослих, самостійно, в парі або в групі</p>	<p>гончарство, ткацтво, різьблення, писанкарство, аплікація, вишивка та ін.).</p> <p>Джерела інформації Види матеріалів (папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, нитки, дріт, пластик та ін.). Елементи графічної грамоти. Види конструкторів, навчальних наборів (LEGO, мозаїка, конструктор із дерева, металу, магнітний, банчемс та ін.)</p>
<p>Середовище проєктування</p>	
<p><i>продукує</i> ідеї для вибору особисто привабливого об'єкта праці; <i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт праці із запропонованих з допомогою вчителя; <i>пояснює</i> функціональну та естетичну цінність обраного для проєктування і виготовлення виробу; <i>розглядає</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги); <i>здійснює</i> розмічання ліній на папері і картоні; <i>описує</i> усно модель спроектованого виробу; <i>пояснює</i> способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо); <i>добирає</i> матеріали для моделювання, конструювання та виготовлення виробу, зокрема і вторинні (природні, штучні і синтетичні); <i>розрізняє</i> традиційні і сучасні технології виготовлення виробів (аплікація, ліплення, писанкарство, квілінг тощо); <i>читає</i> графічні зображення для поетапного виготовлення виробу з допомогою дорослих</p>	<p>Виявлення проблеми. Обґрунтований вибір об'єкта праці для його проєктування і виготовлення. Дизайнерське проєктування – моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт тощо). Графічні зображення для поетапного виготовлення виробу пласкої та об'ємної форми</p>

Середовище техніки і технологій	
<p><i>працює</i> з ручними інструментами та пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів праці та норм санітарії;</p> <p><i>виготовляє</i> поетапно корисний й естетичний виріб за визначеною послідовністю самостійно або з допомогою дорослих;</p> <p><i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів або трафаретів та <i>вирізує</i> їх;</p> <p><i>розміщує</i> деталі виробу на площині;</p> <p><i>застосовує</i> нероз'ємні з'єднання (склеювання, причіплювання /пластилін, глина/ та ін.);</p> <p><i>оздоблює</i> деталі виробу із використанням традиційних та сучасних технологій;</p> <p><i>раціонально</i> використовує матеріали (папір, картон, пластилін, полімерна глина, солоне тісто, нитки, дріт, пластик та ін.), зокрема і вторинні з допомогою дорослих</p>	<p>Ручні інструменти та пристосування, органайзери.</p> <p>Виготовлення виробу за інструкційними картками з графічними зображеннями.</p> <p>Технологічні операції з матеріалами (згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення тощо).</p> <p>Раціональне розмічання та обробка матеріалів</p>
Середовище соціалізації	
<p><i>пояснює</i> корисність та естетичність створеного виробу;</p> <p><i>презентує</i> результати власної або колективної проектно-технологічної діяльності, обговорює їх з іншими;</p> <p><i>долучається</i> спільно з батьками до благодійної діяльності в групах зі створеними виробами, зокрема для українських воїнів;</p> <p><i>умотивовує</i> необхідність робити подарунки, допомагати іншим;</p> <p><i>розрізняє</i> професії дорослих у сім'ї та родині в сфері матеріального і нематеріального виробництва;</p> <p><i>виконує</i> трудові дії в побуті: доглядає за одягом та взуттям (зав'язування шалика, пояса, шнурків), домашніми тваринами, рослинами, ремонтує незначні пошкодження книг, іграшок, готує та сервірує нескладні страви (чай, канапка) за наочним прикладом та допомогою дорослих або спільно із старшими учнями</p>	<p>Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проекту.</p> <p>Презентабельність та реклама.</p> <p>Діяльність в групах та середовищі.</p> <p>Благочинна діяльність для задоволення потреб оточуючих. Світ професій. Побутове самообслуговування</p>

2 клас (35 год: 1год/тижд., з них 7 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>досліджує</i> природні матеріали за формою, кольорами, властивостями (візуально, на дотик);</p> <p><i>порівнює</i> природні і рукотворні форми;</p> <p><i>дотримується</i> правил внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять;</p> <p><i>організовує</i> робоче місце;</p> <p><i>створює</i> поетапно композицію та вироби з природних матеріалів за зображеннями, зразком або власним задумом;</p> <p><i>порівнює</i> традиційні і сучасні вироби декоративно-прикладного мистецтва за матеріалами, техніками виконання, функціональними та естетичними властивостями;</p> <p><i>розрізняє</i> основні види народних декоративних візерунків, орнаментів;</p> <p><i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до виробів декоративно-прикладного мистецтва;</p> <p><i>виготовляє</i> виріб, застосовуючи технології декоративно-ужиткового мистецтва;</p> <p><i>розрізняє</i> види матеріалів та називає сфери їх використання;</p> <p><i>досліджує</i> властивості матеріалів візуально та на дотик;</p> <p><i>аргументує</i> доцільність використання вторинних матеріалів для збереження навколишнього середовища;</p> <p><i>моделює</i> виріб з деталей конструктора за графічними зображеннями або власним задумом (самостійно, в парі або в групі)</p>	<p>Природне і штучне середовище. Матеріали. Спостереження, імітація, фантазування.</p> <p>Правила внутрішнього розпорядку, безпеки праці та санітарних норм під час занять. Організація робочого місця.</p> <p>Інструменти та пристосування. Моделі-аналоги. Характеристики традиційних і сучасних виробів декоративноприкладного мистецтва, знайомство з народними умільцями свого краю (реально або віртуально).</p> <p>Властивості матеріалів (природні матеріали, папір, картон, пластилін, полімерна глина, солене тісто, тканина, нитки, шнури, дріт, пластик, пінопласт та ін.).</p> <p>Конструктори, навчальні набори з графічними зображеннями, інструкційними картками</p>

Середовище проєктування	
<p><i>продукує</i> ідеї для вибору об'єкта праці та обговорює їх з іншими; <i>оцінює</i> проєктні ідеї – власні та інших; <i>пояснює</i> вибір особисто привабливого об'єкта праці, відповідаючи на запитання дорослих; <i>обдумує</i> план реалізації задуму в матеріалі; <i>прогнозує</i>, яким має бути виріб, його функціональну і естетичну цінність; <i>порівнює</i> моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги); <i>моделює</i> виріб з елементами фантазування; <i>описує</i> модель свого виробу; <i>пояснює</i> способи та види оздоблення власного виробу (стрічками, тасьмою, мереживом, лелітками, гудзиками, намистинами тощо); <i>добирає</i> матеріали для виготовлення виробу, застосовує вторинні матеріали; <i>використовує</i> традиційні та сучасні технології виготовлення виробів (комбінована аплікація, оригамі, кірігамі, квілінг, витинанка тощо); <i>пояснює</i> визначену послідовність виготовлення спроектованого виробу за зображеннями</p>	<p>Виявлення проблеми. Вибір об'єкта праці для його проєктування і виготовлення. Дизайн-проєктування – моделювання та конструювання, зокрема з використанням макетних матеріалів (картон, пінопласт та ін.). Графічні зображення для послідовного виготовлення виробу пласкої та об'ємної форми. Поетапне проєктування технології виготовлення виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>працює</i> з ручними інструментами та пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів праці та норм санітарії; <i>виготовляє</i> поетапно виріб за визначеною послідовністю; <i>здійснює</i> розмічання ліній на папері і картоні; <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів або трафаретів; <i>з'єднує</i> деталі та <i>оздоблює</i> їх з використанням традиційних та сучасних технологій; <i>дотримується</i> послідовності виготовлення виробу з допомогою вчителя; <i>раціонально</i> використовує матеріали, зокрема і вторинні</p>	<p>Ручні інструменти та пристосування. Виготовлення виробу за графічними ображеннями. Технологічні операції з матеріалами (згинання, складання, скручування, рвання, зібгання, різання, склеювання, зв'язування, ліплення тощо). Раціональне використання матеріалів</p>

Середовище соціалізації

обґрунтовує соціальну, функціональну та естетичну цінність створеного виробу;
оцінює та *презентує* результати власної проектно-технологічної діяльності;
обговорює результати з іншими;
долучається до благодійної діяльності в групах з власноруч створеними виробами;
умотивовує необхідність робити подарунки, допомагати іншим, бережливо ставитися до природного середовища;
висловлює емоційно-ціннісне ставлення до професій дорослих у сім'ї та родині своїх друзів, однокласників;
виконує трудові дії в побуті: дрібний ремонт, доглядає за одягом та взуттям, засобами гігієни (упорядкування, чищення, пришивання гудзика тощо); ремонтує нескладні пошкодження книг, іграшок тощо за потреби;
готує та сервірує нескладні страви за наочним прикладом з допомогою дорослих або спільно із старшими учнями, дотримується культури поведінки за столом, гостинно пригощає батьків, друзів тощо

Цінність виконаного проекту для соціальної сфери.
Презентабельність та реклама. Благодійна та природоохоронна діяльність в групах та середовищі.
Світ професій соціальної сфери. Побутове самообслуговування

3 клас (35 год: 1год/тижд., з них 7 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст освіти
Інформаційно-комунікаційне середовище	
<p><i>розрізняє</i> предмети побуту в традиційному і сучасному інтер'єрі, матеріали, з яких вони зроблені;</p> <p><i>вибирає і аналізує</i> конструкцію обраного предмета побуту для виготовлення макету;</p> <p><i>створює</i> поетапно макет предмета побуту за зображеннями, зразком, описом або власним задумом;</p> <p><i>пояснює</i> культурне розмаїття українського суспільства, місцеві традиції; <i>визначає</i> кольорову гамму та особливості побудови й розташування орнаментів на взірцях декоративно-ужиткового мистецтва;</p> <p><i>впорядковує</i> орнаменти за кольоровою гамою та видами (геометричні, рослинні, зооморфні, антропоморфні); <i>аналізує</i> інформацію з різних джерел (підручник, фотографії, каталоги, посібники, комп'ютерні програми, Інтернет-ресурси, музеї, фільми тощо); <i>розробляє</i> або <i>добудовує</i> орнамент з самостійно вибраних матеріалів; <i>досліджує</i> властивості тканих і нетканих матеріалів на дотик та візуально; <i>розрізняє</i> види тканих і нетканих матеріалів натурального походження (рослинного і тваринного) та способи їх виготовлення;</p>	<p>Предмети побуту в інтер'єрі. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо). Макетування предметів побуту.</p> <p>Приклади орнаментів декоративно-ужиткового мистецтва за регіонами України. Зустрічі з майстрами.</p> <p>Обговорення вражень. Створення орнаменту з різних матеріалів (картон, папір, пластилін, глина, крупи, насіння, тканина, нитки, блискітки, бісер тощо).</p> <p>Ткани і неткани матеріали натурального походження (тканина, нитки, повсть, фетр, трикотаж тощо).</p>
<p><i>виготовляє</i> виріб з тканих і нетканих матеріалів, зокрема вторинних; <i>розрізняє</i> та <i>використовує</i> креслярські інструменти та лінії;</p> <p><i>вимірює</i> розміри предметів за допомогою лінійки; <i>виконує</i> розгортку об'ємних фігур, зокрема з використанням цифрових пристроїв; <i>експериментує</i>, добудовуючи виготовлені розгортки за потреби та бажанням;</p> <p><i>розробляє</i> макет об'ємних фігур індивідуально або в групі</p>	<p>Вироби з тканих і нетканих матеріалів</p> <p>Креслярські інструменти та лінії. Конструктори, навчальні набори з різних матеріалів (деревинних, металевих, синтетичних тощо), зокрема виготовлені власноруч. Макетування об'ємних фігур</p>

Середовище проєктування

досліджує проблеми та потреби у створенні виробів;

вибирає об'єкт проєктування і виготовлення із низки запропонованих або власних ідей;
розробляє план реалізації задуму в матеріалі та критерії оцінювання майбутнього виробу;

аналізує моделі, подібні обраному виробу (моделі-аналоги) для продукування нових ідей;

розрізняє і використовує формат композиції (горизонтальний, вертикальний), симетричні й асиметричні форми, рівновага, спектр кольорів, теплі і холодні кольори та відтінки;

виконує завдання з продовженням: добудовує, домальовує, удосконалює або розробляє композицію виробу (засобами малюнку, ескізу, макету), зокрема з використанням цифрових пристроїв;

застосовує творчі методи проєктування – переносить форми природних і рукотворних об'єктів на власну модель (метод біоніки);
описує модель спроектованого виробу;
добирає матеріал для виготовлення спроектованого виробу;

розраховує орієнтовні витрати на виготовлення виробу;

планує послідовність технологічних операцій для виготовлення спроектованого виробу (пласкої та об'ємної форми)

Обґрунтування виявленої проблеми та вибору об'єкта проєктування і виготовлення.
Комунікативна взаємодія.

Дизайнерське проєктування

–
моделювання та конструювання.
Експериментування з використанням різних матеріалів, симетричних й асиметричних форм, спектру кольорів. Добір матеріалів.
Розрахунок витрат.

Технологічна послідовність виготовлення виробу

Середовище техніки і технологій

розрізняє види ручних та механічних інструментів і пристосувань; *працює* з інструментами й пристосуваннями, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; *організовує* робоче місце; *виготовляє* поетапно виріб за інструкцією з визначеною послідовністю самостійно або спільно з по-окремим розподілом частин роботи; *розмічає* деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських інструментів та *вирізує* їх; *обробляє* деталі виробу за потреби; *застосовує* рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; *удосконалює* технологію виготовлення виробу за потреби; *виготовляє* деталі виробу із використанням традиційних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинка, вишивка, плетіння, мозаїка, пап'є-маше, скрапбукінг тощо) *раціонально* використовує час та матеріали, зокрема і вторинні; *аналізує* свої помилки, по-можливості виправляє їх

Безпечна робота з ручними інструментами й пристосуваннями. Виготовлення виробу за інструкційними картками з описом або графічними зображеннями. Рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання. Технологічні операції обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса тощо)

Раціональне використання часу та матеріалів, зокрема вторинної переробки

Середовище соціалізації

обговорює корисність, естетичність та якість індивідуально або спільно створених виробів; *готує* презентацію та рекламу, зокрема з використанням цифрових пристроїв; *презентує* результати власної або спільної проектно-технологічної діяльності; *виявляє повагу* до авторства власних робіт та інших осіб; *оцінює* свою комунікативну діяльність, досягнення, труднощі; *долучається* спільно з рідними та друзями до добродійної діяльності в групах із власноруч створеними виробами; *дотримується* правил спільної роботи в групі; *обґрунтовує* потребу допомагати іншим, робити корисні справи, подарунки, бережливо ставитися до природного середовища; *виявляє* толерантність, милосердя, повагу до інших; *розрізняє* професії за сферами життєдіяльності; *пояснює* правила догляду за взуттям; *уміє* правильно складати одяг, розвішувати його на плічках; *лагодить* нескладні пошкодження предметів побуту за потреби; *виризує* кімнатні рослини для класного приміщення або інших потреб; *аналізує* послідовність приготування різних видів бутербродів та їх користь для здоров'я; *складає* серветки для святкового столу різними способами

Соціальна цінність виконаного індивідуального або колективного проєкту. Презентація досягнень з використанням різних форм.

Діяльність в групах та середовищі.

Добродійна діяльність для задоволення потреб оточуючих та навколишнього середовища.

Світ професій.

Побутове самообслуговування.

Догляд за власним одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Види бутербродів. Складання серветок різними способами кольорів.

4 клас (35 год: 1год/тижд., з них 7 резервних)

<p align="center">Очікувані результати навчання здобувачів освіти</p>	<p align="center">Зміст освіти</p>
<p align="center">Інформаційно-комунікаційне середовище</p>	
<p><i>розрізняє</i> об'єкти техніки (виробничої, транспортної, побутової тощо); <i>досліджує</i> історію розвитку техніки; <i>розрізняє</i> ручні знаряддя праці, механізми і машини, автоматичні пристрої; <i>добирає</i> матеріали та інструменти для виготовлення макету об'єкта техніки;</p> <p><i>досліджує</i> традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва;</p> <p><i>аналізує, синтезує та використовує</i> інформацію з різних джерел;</p> <p><i>виявляє</i> емоційно-ціннісне ставлення до привабливих видів декоративно-ужиткового мистецтва;</p> <p><i>вибирає і виготовляє</i> виріб декоративно-ужиткового мистецтва;</p> <p><i>досліджує</i> властивості зразків деревинних матеріалів і металів; <i>класифікує</i> конструкційні матеріали за їх ознаками і властивостями;</p> <p><i>виготовляє</i> виріб з картону, шпону, фольги, дроту тощо; <i>використовує</i> матеріали вторинної переробки для виготовлення нових виробів; <i>визначає</i> розміри освітнього об'єкта – макета транспортного засобу (автомобіль, автобус, літак, корабель тощо), будинку тощо; <i>використовує</i> цифрові пристрої, креслярські інструменти, лінії у побудові розгортки макета транспортного засобу, будинку тощо;</p> <p><i>виготовляє</i> макет вибраного транспортного засобу або будинку</p>	<p>Види техніки. Історія розвитку техніки. Макетні матеріали (папір, картон, пінопласт, дріт, пластилін, фольга тощо). Макетування об'єкта техніки.</p> <p>Традиційні і сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва. Виготовлення виробу в традиціях декоративно-ужиткового мистецтва.</p> <p>Виготовлення виробу з деревинних матеріалів і металів. Елементи графічної грамоти. Макетування.</p> <p>Конструктори, навчальні набори (із дерева, металу, магнітні).</p> <p>Конструювання з використанням ігрових комп'ютерних програм</p>

Середовище проєктування	
<p><i>обґрунтовує</i> актуальність виявленої проблеми; <i>продукує</i> ідеї для вирішення виявленої проблеми; <i>формулює</i> мету своєї діяльності; <i>вибирає</i> обґрунтовано об'єкт проєктування; <i>узгоджує</i> власні потреби та потреби інших у виборі об'єкта проєктування; <i>планує</i> дії для реалізації задуму в матеріалі; <i>розробляє</i> критерії оцінювання майбутнього виробу; <i>аналізує</i> моделі, подібні обраному об'єкту проєктування (моделі-аналоги); <i>продукує</i> і <i>формулює</i> ідеї під час моделювання обраного об'єкта проєктування; <i>визначає</i> і <i>використовує</i> формат, пропорції і масштаб, види композицій оздоблення виробу (предметні, сюжетні, декоративні); <i>класифікує</i> і <i>використовує</i> кольори за властивостями: тон, насиченість, світлість; <i>експериментує</i> з поєднанням кольорів, матеріалів; <i>комбінує</i>, <i>переставляє</i>, <i>замінює</i>, <i>оформляє</i>, <i>удосконалює</i> дизайн і конструкцію виробу; <i>відображає</i> образ майбутнього виробу на папері, в макеті або в цифровому вигляді; <i>описує</i> модель свого виробу, аргументовано її відстоює; <i>добирає</i> матеріали для виготовлення спроектованого виробу, зокрема і вторинні; <i>розраховує</i> орієнтовні витрати; <i>планує</i> технологічну послідовність виготовлення індивідуально або спільно спроектованого виробу</p>	<p>Виявлення проблеми, потреб у виготовленні виробів. Обмін інформацією. Вибір об'єкта проєктування. Оцінка можливостей, ресурсів і ризиків.</p> <p>Дизайн-проєктування – моделювання та конструювання. Композиція виробу. Удосконалення моделі і конструкції виробу з використанням творчих методів: комбінування, переставляння, замінювання та ін. Властивості кольорів. Поєднання кольорів. Добір матеріалів. Розрахунок витрат на матеріали.</p> <p>Визначення технологічної послідовності виготовлення спроектованого виробу</p>
Середовище техніки і технологій	
<p><i>організовує</i> власну діяльність з виготовлення виробу індивідуально або в групі; <i>використовує</i> інструменти й пристосування, дотримуючись безпечних прийомів і норм санітарії; <i>розмічає</i> деталі на матеріалі за допомогою шаблонів, трафаретів або креслярських</p>	<p>Виготовлення виробу за визначеною послідовністю.</p> <p>Безпечне використання інструментів і матеріалів під час виконання</p>

<p>інструментів та <i>вирізує</i> їх; <i>застосовує</i> рухомі і нерухомі, роз'ємні і нероз'ємні з'єднання; <i>виготовляє</i> виріб із використанням радичійних та сучасних технологій обробки матеріалів (витинанка, лозоплетіння, вишивка, шиття, плетіння, мозаїка, комбінована аплікація, оригамі, ниткографіка, скрапбукінг тощо); <i>контролює</i> та <i>удосконалює</i> технологію виготовлення виробу; <i>раціонально</i> використовує час та матеріали, зокрема і вторинні</p>	<p>технологічних операцій обробки різних матеріалів (деревинні, пластик, пластмаса, текстильні, вторинні тощо).</p> <p>Раціональне використання часу та матеріалів</p>
<p>Середовище соціалізації</p>	
<p><i>дотримується</i> правил спільної роботи в групах;</p> <p><i>оцінює</i> і <i>обґрунтовує</i> цінність виконаних проєктів;</p> <p><i>описує</i> процес створення виробу, естетичні і технічні рішення;</p> <p><i>аналізує</i> ефективність своєї комунікативної діяльності в команді, зокрема в мережах;</p> <p><i>резентує</i> результати власної або спільної проєктно- технологічної діяльності, <i>обговорює</i> їх з іншими</p> <p><i>прогнозує</i> подальші плани щодо проєктно-технологічної діяльності;</p> <p><i>проявляє</i> ініціативність у природоохоронній та</p>	<p>Соціальна, функціональна, технологічна, естетична та економічна цінність індивідуально або спільно створених проєктів.</p> <p>Презентація досягнень та реклама. Авторство і співавторство.</p> <p>Доброчинна діяльність в групах, середовищі для задоволення</p> <p>потреб оточуючих та збереження природного середовища.</p>

<p>доброчинній діяльності з власноруч створеними виробами; <i>виявляє</i> готовність і здатність співпрацювати з іншими; <i>охоче робить</i> подарунки, допомагає іншим; <i>критично оцінює</i> споживацькі звички, зокрема використання синтетичних виробів, що забруднюють навколишнє середовище; <i>розрізняє</i> предмети праці, основні види діяльності за професіями різних сфер життєдіяльності; <i>читає, інтерпретує</i> та <i>оцінює</i> інструкції продуктів домашнього господарювання; <i>розрізняє</i> корисні і шкідливі звички, пов'язані з вживанням їжі;</p> <p><i>виготовляє</i> запрошення для гостей; <i>розробляє</i> прикраси для святкового столу;</p> <p><i>сервірує</i> святковий стіл спільно з старшими;</p> <p><i>пришиває</i> гудзики різними способами;</p> <p><i>виросує</i> спільно з однокласниками рослини, зелень за потреби;</p> <p><i>лагодить</i> пошкодження предметів побуту за потреби</p>	<p>Світ професій.</p> <p>Рекомендації здорового харчування. Сервірування столу самостійно або спільно з іншими. Побутове самообслуговування. Догляд за одягом та взуттям, домашніми тваринами, рослинами. Ремонт незначних пошкоджень предметів побуту</p>
--	---

ІНФОРМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
ІНФОРМАТИКА (навчальний предмет)
Пояснювальна записка

Зміст інформатичної освітньої галузі реалізовується через навчальний предмет «Інформатика» (2-4 класи). Метою навчання інформатиці є різнобічний

розвиток особистості дитини та її світоглядних орієнтацій, формування у здобувача освіти інформаційно-комунікаційної та інших ключових компетентностей, здатності до розв'язання завдань з використанням цифрових пристроїв та інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку критичного, аналітичного, синтетичного, логічного мислення, реалізації творчого потенціалу, формування активної, відповідальної, безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: формування в учнів уявлення про роль інформаційно-комунікаційних технологій у житті людини; формування вмінь описувати об'єкти реальної та віртуальної дійсності різноманітними засобами подання інформації; формування початкових навичок інформаційної діяльності, зокрема вмінь опрацьовувати текстову та графічну інформацію; формування у дітей початкового досвіду використання комп'ютерної техніки для розв'язування навчальних, творчих і практичних задач; розвиток логічного, алгоритмічного, творчого та об'єктно-орієнтованого мислення учнів; знаходити та опрацьовувати інформацію із використанням пошукових систем; створювати інформаційні об'єкти та опрацьовувати їх у програмних середовищах; здійснювати індивідуальну й колективну діяльність в інформаційному середовищі; критично оцінювати інформацію для розв'язання життєвих проблем; дотримуватися етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії; дотримуватися правил безпечної роботи з комп'ютерними пристроями.

За результатами формування предметної компетентність випускники початкової школи повинні використовувати початкові знання вміння та навички для: доступу до інформації (знання де шукати і як отримувати інформацію); опрацювання інформації; перетворення інформації із однієї форми в іншу; створення інформаційних моделей; оцінки інформації за її властивостями. Курс

розрахований на 105 годин: по 35 годин у кожному класі з розрахунку 1 година на тиждень.

Зміст понять поступово розширюється і доповнюється. Забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення.

Учитель може змінювати порядок вивчення тем та самостійно визначає обсяг (кількість годин) на вивчення кожної теми курсу, а також на повторення, узагальнення та систематизацію під час вивчення кожної теми, вибудовуючи найбільш доречну для конкретного класу траєкторію навчання.

Важливо щоб здобувачі освіти зрозуміли головні особливості безпечної роботи з інформаційними джерелами та почали використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних предметів. Важливим є задоволення пізнавальних інтересів здобувачів освіти, підтримка їх творчої ініціативи та прагнення до освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, що створюватиме відчуття доступності в постійному оновленні своїх компетентностей.

Особливості організації навчально-виховного процесу: для дотримання норм безпеки дитини організовується навчання у закритому захищеному інформаційному середовищі. Облікові записи для електронного листування та співпраці в мережі створює адміністратор ліцею.

Оцінювання якості підготовки здобувачів освіти з предмету здійснюється в таких аспектах: 1) рівень володіння теоретичними знаннями; 2) здатність до застосування вивченого матеріалу у практичній діяльності; 3) свідоме та відповідальне ставлення до етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії; 4) вміння співпрацювати; 5) використання матеріалу із повсякденного життя, навчальних предметів; 6) свідоме знання

правил безпечної праці. Програма побудована лінійно-концентрично (з горизонтальним поглибленням):

Рівні навчання Засоби та об'єкти навчання	2 клас	3 клас	4 клас
	Графічний редактор	Текстовий редактор	Середовище програмування
Змістові лінії			
Інформація. Дії з інформацією	☀	☀	зокрема пошук інформації у мережі Інтернет
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	☀	☀	☀
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	☀	☀	☀
Об'єкт. Властивості об'єкта	☀	☀	☀
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання.	☀	☀	☀
Алгоритми	☀	☀	☀

2 клас (35 год: 1год/тижд., з них 7 резервних)

Програмне забезпечення, яке використовується: графічний редактор (офлайн та онлайн версії), зокрема графічний редактор середовища Scratch.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду; <i>наводить приклади</i> значення інформації для себе особисто;</p> <p><i>називає</i> органи чуття, якими людина отримує інформацію із навколишнього середовища; <i>наводить приклади</i> інформації у різних видах: текстовій, графічній, звуковій тощо; <i>розрізняє</i> правдиву і неправдиву інформацію, припущення і фантазію; <i>використовує</i> мережі для отримання інформації та спілкування під контролем дорослих;</p> <p><i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень</p>	<p>Навколишній світ та інформація. Види інформації за способом подання.</p>

Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	
<p><i>розуміє</i>, що комп'ютер та інші комп'ютерні пристрої це інструменти для виконання дій з інформацією;</p> <p><i>наводить приклади</i> технічних засобів, що допомагають передавати інформацію, поширювати інформацію;</p> <p><i>використовує</i> цифрові пристрої у близькому для себе середовищі; <i>пояснює</i>, чому і як потрібно захищати себе і цифрові пристрої;</p> <p><i>звертається</i> за допомогою у випадку наявності проблем та збоїв у роботі комп'ютера;</p> <p><i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень</p>	<p>Комп'ютерна техніка, як засіб здійснення дій з інформацією.</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>називає</i> об'єкти навколишнього світу, властивості конкретних об'єктів та значення властивостей;</p> <p><i>описує</i> об'єкт називаючи його властивості та їх значення;</p> <p><i>порівнює</i> об'єкти за значеннями властивостей;</p> <p><i>спостерігає</i> за об'єктами, <i>визначає</i> спільні та відмінні ознаки/властивості;</p> <p><i>наводить приклади</i> об'єктів, що відповідають заданим властивостям;</p> <p><i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень</p>	<p>Створення простих геометричних моделей об'єктів за описом їх властивостей.</p> <p>Зміна значень властивостей об'єкта (колір контуру, колір фону, форма об'єкта)</p>

Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>запускає</i> знайомі програми; <i>завершує</i> роботу з програмою; <i>називає</i> інструменти малювання у графічному редакторі; <i>обирає</i> інструмент малювання для досягнення конкретного результату; <i>створює</i> не складні малюнки за зразком; <i>створює</i> зображення об'єктів що складаються з геометричних фігур та <i>змінює</i> значення властивостей; <i>вміє</i> змінити колір контуру або тла об'єкта обравши зразком колір іншого об'єкта за допомогою відповідних інструментів графічного редактора; <i>виконує</i> завдання із розфарбування або перефарбування малюнків; <i>пропонує</i> власні кольорові рішення малюнка; <i>пояснює</i> добір кольорів; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень</p>	<p>Меню комп'ютерної програми. Огляд різних прикладів меню. Інструменти комп'ютерних програм. Графічний редактор. Інструменти графічного редактора та їх налаштування. Створення та редагування не складних малюнків. Добір кольорової гами малюнка. Збереження малюнків</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>об'єднує</i> об'єкти за їх властивостями або значеннями властивостей; <i>створює</i> візуальну відповідь простих та складених геометричних задач; <i>виділяє</i> та <i>переносить</i> фрагменти малюнка; <i>створює</i> графічні відповіді до навчальних завдань; <i>знаходить</i> приклади повторення і послідовності дій у повсякденній діяльності, близькому для себе середовищі; <i>визначає</i> закономірність об'єктів; <i>відтворює</i> послідовність об'єктів із заданою закономірністю; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень</p>	<p>Перенесення фрагментів малюнка. Виділення і впорядкування даних за певною ознакою. Прості та складені сюжетні геометричні задачі. Копіювання фрагментів малюнку.</p>

Алгоритми	
<p><i>визначає</i> послідовність кроків для виконавців; <i>знаходить помилки</i> у алгоритмах; <i>визначає</i> результат виконання лінійного алгоритму побудови простого геометричного зображення; <i>створює</i> малюнок за лінійним алгоритмом; <i>пропонує</i> власні алгоритми створення не складних геометричних зображень; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень</p>	<p>Створення малюнків за готовими алгоритмами Складання власних графічних алгоритмів</p>
<p>Додаткові теми: онлайн графічні редактори, редагування малюнків за допомогою програмного забезпечення смартфонів.</p>	

Реалізація мети і завдань навчального предмета у 3-4-х класах здійснюється за змістовими лініями «Інформація. Дії з інформацією», «Комп’ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією», «Об’єкт. Властивості об’єкта», «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання» «Алгоритми». Змістова лінія «**Інформація. Дії з інформацією**» базується на розумінні дитиною поняття «інформація». Здобувачі освіти мають уміти наводити приклади інформації, властивостей інформації, форм подання та дій з інформацією з повсякденного застосування, ефективно використовувати інформацію. Поняття інформації, її властивостей, форм подання та використання у навчальному процесі розширюється і доповнюється на кожному етапі навчання. Таким чином забезпечується поступове нарощування складності матеріалу, його актуалізація, повторення, закріплення, що сприяє формуванню ключових та предметної компетентностей і способів діяльності на вищому рівні узагальнення. Змістова лінія «**Комп’ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією**» передбачає формування уявлення про те, що людина в житті постійно зустрічається з інформацією, працює з нею та може використовувати при цьому сучасні засоби ІТ з умінням захистити свій

інформаційний простір. Для практичних робіт використовуються програми (онлайн-середовища Інтернету, додатки для мобільних пристроїв).

У ході реалізації змістової лінії **«Об'єкт. Властивості об'єкта»** розглядаються поняття об'єкта, властивостей об'єктів і значень цих властивостей. Діти мають наводити із власного життя приклади різних об'єктів, їхніх властивостей і значень цих властивостей, впорядковувати та групувати об'єкти на основі значень властивостей, мати уявлення про вплив значень властивостей об'єктів на подальше їх використання та опрацювання. Вчать будувати складні об'єкти із запропонованих частин, в тому числі самостійно доповнюючи з відсутніх компонентів, представляти інформацію про них різними способами - у вигляді чисел, тексту, зображень, схем, таблиць, презентацій; змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; досліджувати об'єкти за допомогою створених моделей. Об'єктний підхід має пронизувати навчання теоретичного та практичного матеріалу всіх змістових ліній курсу.

Змістова лінія **«Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання»** забезпечує розвиток навичок створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах, зокрема у табличній формі; початкових навичок використання різноманітних засобів інформаційних технологій для вирішення навчальних завдань; сприймати та представляти інформацію у вигляді тексту: читати та змінювати тексти, визначати ключові слова в тексті, створювати та опрацьовувати текст; сприймати різноманіття графічних даних; створювати власні зображення у вигляді малюнків та творчо опрацьовувати готові зображення; презентувати інформацію у вигляді слайдів.

Змістова лінія **«Алгоритми»** спрямована на розвиток розуміння поняття виконавця, його середовища, команди, системи команд виконавця алгоритму, основних алгоритмічних структур, зокрема, слідування, розгалуження та повторення; умінь виконувати готові алгоритми, а також складати прості

алгоритми для виконавців, які працюють у певному зрозумілому для відповідної вікової категорії середовищі, використовуючи просту систему їхніх команд; навичок шукати помилки в послідовності команд, аналізувати зміст завдань на складання алгоритму для виконавців; вміння розв'язувати задачі з повсякденного життя, застосовуючи алгоритмічний підхід: уміння планувати послідовність дій для досягнення мети, передбачати можливі наслідки.

Програмне забезпечення, яке використовується у 3-4-х класах: графічний редактор (офлайн та онлайн версії), текстовий редактор.

3 клас (35 год: 1год/тижд., з них 7 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<p><i>пояснює</i> значення інформації для життя людини, наводить приклади із власного досвіду; <i>розрізняє</i> види інформації за способом подання; <i>уміє</i> перетворювати одну форму подання інформації в іншу: (текстове – в графічне, числове – в текстове тощо); <i>створює</i> папку та документи в ній; <i>пояснює</i> поняття «комп'ютерна мережа»; <i>розуміє</i> призначення програмибраузера; <i>вміє</i> використовувати гіперпосилання; <i>використовує</i> мережі для отримання достовірної інформації та спілкування; <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої з цифрових та інших джерел; <i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів; <i>виявляє</i> повагу до авторства інших осіб</p>	<p>Роль інформації в житті людини. Перетворення інформації з одного виду в інший. Способи подання повідомлень, носії повідомлень, символи, кодування і декодування. Структурування інформації. Поняття про мережу Інтернет, програма-браузер, вебсторінка, веб-сайт, гіперпосилання. Авторське право. Безпечна робота в Інтернеті</p>
Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	
<p><i>розповідає</i> про історію виникнення пристроїв для роботи з інформацією; <i>називає</i> носії інформації; <i>розрізняє</i> технічні засоби для передавання, зберігання інформації; <i>використовує</i> пристрої для передавання інформації; <i>наводить приклади</i> пристроїв для введення та виведення інформації; <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації; <i>пояснює наслідки</i> для власного здоров'я надмірного використання цифрових пристроїв</p>	<p>Історія виникнення пристроїв для роботи з інформацією. Джерело інформації. Носії інформації. Пристрої введення та виведення інформації. Введення текстових даних. Правила введення та редагування текстових даних</p>

Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>описує</i> текстові і графічні об'єкти; <i>порівнює</i> властивості текстових і графічних об'єктів за спільними і відмінними ознаками; <i>визначає</i> об'єкти, які відповідають заданим властивостям; <i>вміє</i> змінювати значення властивостей текстових та графічних об'єктів; <i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей</p>	<p>Види об'єктів: текстові, графічні. Інформаційний об'єкт. Властивості об'єкта. Створення моделі об'єкта за заданими властивостями. Зміна значень властивостей об'єкта (колір тексту, шрифт, накреслення)</p>
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>розрізняє</i> сучасні пристрої для роботи з інформацією; <i>вміє</i> увімкнути та вимкнути комп'ютер та інші пристрої (за умови їх використання); <i>використовує</i> необхідні значки на Робочому столі для запуску і роботи в програмах; <i>орієнтується</i> в середовищах для перегляду зображень, читання текстів, слухання музики, завершує роботу з ними; <i>створює</i> зображення освітніх об'єктів</p>	<p>Текстові редактори. Середовища для читання текстів. Закладки в тексті, цитати тощо. Віртуальні бібліотеки, довідники, енциклопедії, словники. Основні команди редагування: вирізати, копіювати, вставити, видалити. Уведення символів за допомогою клавіатури. Доповнення текстів зображеннями</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>створює</i> інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та/або результатів діяльності; <i>створює</i> та <i>змінює</i> прості зображення; <i>опрацьовує</i> та <i>використовує</i> інформацію з різних джерел; <i>вміє</i> заповнювати таблицю ознак для предметів з однієї групи (класу); <i>розробляє</i> презентацію за логічною послідовністю; <i>доповнює</i> презентацію текстом, зображенням, схемою; <i>редагує</i> і <i>форматує</i> презентацію залежно від її</p>	<p>Етапи створення інформаційної моделі в різних програмних середовищах. Створення текстових інформаційних моделей, зокрема у табличній формі. Комп'ютерні презентації, редагування презентацій. Утворення нового слайду, текстового вікна/поля. Доповнення презентації текстом, зображенням, схемою. Форматування презентації. Режим показу презентації</p>

призначення, змінює фон слайду; застосовує режим показу презентацій	
Алгоритми	
<i>визначає</i> алгоритмічні структури; <i>виконує, створює та записує</i> алгоритми; <i>вміє</i> діяти за інструкцією; <i>впорядковує</i> об'єкти за певними ознаками; <i>пояснює</i> наслідки порушення плану, алгоритму послідовності дій у близькому середовищі, готових програмах, іграх; <i>розрізняє</i> істинні та хибні висловлювання	Команди і виконавці, алгоритми, способи подання алгоритму. Запис лінійних алгоритмів. Створення зображень за власними алгоритмами. Знаходження та виправлення помилки у алгоритмах. Логічні висловлювання

4 клас (35 год: 1 год/тижд., з них 7 резервних)

Програмне забезпечення, яке використовується – середовище програмування.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Інформація. Дії з інформацією	
<i>вміє</i> здійснювати простий пошук інформації у мережі Інтернет; <i>знає</i> адреси деяких сайтів, зокрема електронних бібліотек, сайтів з навчальним контентом; <i>висловлює</i> припущення про достовірність інформації, отриманої з різноманітних джерел; <i>розрізняє</i> факти і судження; <i>добирає</i> належні засоби для спілкування з іншими особами, зокрема з людьми з особливими потребами безпосередньо та через Інтернет; <i>пояснює</i> наслідки використання інформаційних технологій, відповідальність за свою діяльність в Інтернеті; <i>дотримується</i> правил використання власних і чужих творів	Пошук інформації у мережі Інтернет. Інформаційна взаємодія. Критичне оцінювання інформації

Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією	
<p><i>наводить</i> приклади сучасних різновидів комп'ютерних пристроїв; <i>зберігає</i> дані на цифрових носіях; <i>пояснює</i>, як організована робота з даними у будь-якому цифровому пристрої; <i>має</i> уявлення про процес створення роботів; <i>контролює</i> час використання цифрових пристроїв</p>	<p>Сучасні носії інформації. Організація роботи цифрового пристрою (введення, збереження, опрацювання, збереження або виведення даних). Збереження інформації. Пам'ять комп'ютера (внутрішня та зовнішня) Огляд конструкторів з робототехніки</p>
Об'єкт. Властивості об'єкта	
<p><i>класифікує</i> об'єкти за їх властивостями; <i>зіставляє</i> ознаки моделей реального і цифрового світу; <i>аналізує</i> вплив подій на властивості об'єкта; <i>досліджує</i> об'єкти за допомогою створених моделей; <i>вміє</i> створювати просту анімацію</p>	<p>Об'єкти для створення моделей. Форматування та редагування об'єктів. Додавання анімаційних ефектів до об'єктів</p>
Комп'ютерні програми. Меню та інструменти	
<p><i>вміє</i> відкривати та завершувати роботу у знайомих середовищах для програмування (офлайн та онлайн); <i>називає</i> інструменти середовища та пояснює їх призначення; <i>описує</i> порядок створення проектів; <i>вміє</i> відкривати готові та зберігати створені проекти</p>	<p>Середовище програмування. Команди та інструменти. Проекти</p>
Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання	
<p><i>називає</i> складові об'єкта; <i>називає</i> які дії можна виконувати над об'єктом, які дії може виконувати об'єкт; <i>наводить приклади</i> необхідності моделювання для розв'язування конкретних задач; <i>називає</i> етапи створення інформаційної моделі; <i>створює</i> математичні моделі; <i>прогнозує</i> та <i>формулює</i> очікуваний результат; <i>коментує</i> успішні та невдалі кроки у процесі роботи</p>	<p>Складові частини об'єктів. Дії об'єктів. Математичні моделі. Розв'язування задач з використанням математичного моделювання</p>

Алгоритми	
<p><i>визначає</i> алгоритмічні структури; <i>створює</i> алгоритми з розгалуженням у середовищі програмування; <i>розробляє</i> алгоритми (зокрема, для власної чи групової діяльності) з послідовних дій, умов, повторень; <i>аналізує</i> та впорядковує послідовності; <i>знаходить</i> помилки в алгоритмах та виправляє їх; <i>вміє</i> розробляти спільний із однокласниками проект під керівництвом вчителя; <i>наводить приклади</i> ігор та стратегій перемоги; <i>оцінює</i> результати своїх навчальних досягнень та результати своїх однокласників</p>	<p>Середовище виконання алгоритму. Алгоритми з розгалуженням, складання алгоритмів з повторенням. Створення програмованих проєктів, зокрема анімаційних історій. Ігри та стратегії перемоги</p>

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ МИСТЕЦТВО (інтегрований курс)

Пояснювальна записка

Зміст мистецької освітньої галузі реалізовується через інтегрований курс «Мистецтво». Метою навчання мистецтва у школі є всебічний художньоестетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: розвиток почуттєвої сфери учнів, набуття ними досвіду емоційно-естетичних переживань; формування мистецьких уподобань та особистісних художніх цінностей; пробудження інтересу до пізнання творів різних видів мистецтва; поглиблення мотивації до пізнання творів вітчизняного і зарубіжного мистецтва; виховання гордості за здобутки рідного мистецтва й поваги до творчості інших етносів та народів; формування умінь художнього сприймання, аналізу художньої мови та оцінювання творів мистецтва, аргументування думки відповідно до вікових можливостей з використанням мистецької термінології; оволодіння способами

художньо-творчої діяльності в різних видах мистецтва, комунікації з іншими в художній творчості; формування елементарних умінь застосування цифрових технологій у мистецькій творчості і презентації здобутів; розвиток мистецьких здібностей, здатності самовираження й керування власними емоційними станами через мистецтво та різні види художньої творчості; формування здатності встановлювати асоціації між видами мистецтва; між мистецтвом і явищами довкілля; досягнення усвідомлення значення мистецтва в житті людини; виховання культури глядача-слухача; формування здатності об'єктивно оцінювати творчі здобутки свої та інших. Реалізація поставленої мети здійснюється за змістовими лініями: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які окреслюють одну з моделей досягнення загальних цілей освітньої галузі та розкривають основну місію загальної мистецької освіти. Змістова лінія **«Художньо-творча діяльність»** націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньотворчого самовираження. Ця змістова лінія реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виразні засоби творення художніх образів, імпровізування та естетичного перетворення довкілля. Змістова лінія **«Сприймання та інтерпретація мистецтва»** спрямована на пізнання цінностей, що відображають твори мистецтва. Її реалізація передбачає розвиток емоційної сфери учнів, збагачення естетичного досвіду, формування в них умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати мистецтво, виявляючи до нього емоційно-ціннісне ставлення, мистецьку (термінологічну) пропедевтику. Реалізація змістової лінії **«Комунікація через мистецтво»** націлена на соціалізацію учнів через мистецтво, усвідомлення ними свого «Я» (своїх мистецьких досягнень і можливостей). Змістова лінія передбачає формування в учнів умінь презентувати себе і свої досягнення, критично їх оцінювати, взаємодіяти з

іншими через мистецтво у середовищі, зокрема у різних культурно- мистецьких заходах, обговореннях тощо, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву. Опанування учнями мистецтва у початковій школі ґрунтується на засадах компетентнісного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, ігрового та інтегративного підходів. Мистецтво сприяє формуванню *ключових компетентностей*, зокрема, у процесі: усного висловлювання своїх вражень від мистецтва; за допомогою коментування дорослого й оцінювання власної художньо-творчої діяльності (*вільне володіння державною мовою/ здатність спілкуватися рідною*); здійснення елементарних розрахунків (наприклад, для встановлення пропорцій, визначення метру, запису ритму тощо) (*математична компетентність*). спостереження, дослідження і відтворення довкілля та явищ природи засобами мистецтва (*компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічна компетентність*); самостійного (чи за допомогою дорослого) використання інформаційних технологій для отримання мистецької інформації, художнього творення (*інформаційно-комунікаційна компетентність*); формування уміння визначати власні художні інтереси, досягнення і потреби; прагнення доцільно використовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва (*навчання впродовж життя*); співпраці з іншими, зокрема участі у мистецьких заходах, прикрашенні середовища для друзів, сусідів; прояву відповідальності за особистий і колективний результат; використання мистецтва для отримання задоволення (впливу на власний емоційний стан) (*громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей*); опанування народних традицій, мистецтва рідного краю; толерантного ставлення до мистецтва різних народів (*культурна компетентність*); проявів творчої ініціативи та намагання її реалізувати, зокрема через втілення у практичній художньо-творчій

діяльності (індивідуальній і колективній); презентації результатів власних мистецьких досягнень (*підприємливість та фінансова грамотність*); виявлення бажання впроваджувати нові ідеї (*інноваційність*). *Культурна компетентність як стрижнева для мистецької освітньої галузі є інтегральною стосовно інших ключових компетентностей.*

1 клас (70 год: 2год/тижд., з них 14 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері; <i>дотримується</i> правил співу (постава, дихання) <i>створює</i> елементарний ритмічний супровід до пісні; <i>виконує</i> пісні «у ролях», відтворюючи образ мімікою, пластикою рухів; <i>відтворює</i> прості ритмічні послідовності; <i>добирає</i> тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передачі відповідного образу; <i>грає</i> в ансамблі прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон тощо); <i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах; <i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (нота, звук, тривалості (ціла, половинна, чверть), має уявлення про запис нотного тексту); <i>відтворює</i> прості форми предметів і об'єктів докілья фарбами (акварель, гуаш), графічними та пластичними матеріалами; <i>розміщує</i> пропорційно зображення, використовуючи всю площину аркуша; <i>компонує</i> (з допомогою учителя) <i>зображення</i> у форматі (вертикальний, горизонтальний); <i>створює</i> елементарний стрічковий візерунок, прості декоративні розписи; <i>використовує</i> у роботі основні, похідні, теплі й холодні кольори; <i>змішує та розбавляє</i> водою фарби для отримання різних відтінків кольорів; <i>користується фарбами</i></p>	<p>Спів. Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах. Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики. Інсценізація пісень, створення театралізованих образів. Гра на музичних інструментах (барабан, сопілка, тощо): створення елементарного ритмічного супроводу до пісні тощо. Знайомство з нотним записом (нотний стан, скрипковий ключ, тривалості звуків – ціла, половинна, чверть). Використання музичної діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану. Використання різних ліній, плям, форм, кольорів і їх відтінків для створення візуальних образів. Організація робочого місця. Створення зображень графічними матеріалами, фарбами. Елементарне компонування елементів композиції (площинної, об'ємної). Вирізування, конструювання з паперу.</p>

<p>(акварель, гуаш), олівцями (кольоровими, восковими), пластиліном, фломастерами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо; <i>спостерігає</i> різноманітність і красу природних форм, рослин, птахів, тварин у навколишньому середовищі; <i>досліджує</i> і виявляє цікаве, незвичайне у довкіллі; <i>наводить приклади</i> геометричної подібності природних та штучних об'єктів; <i>працює</i> (вирізує, конструює) з папером, з природним матеріалом; <i>дотримується</i> правил техніки безпеки; <i>експериментує</i> з кольорами, лініями, формами тощо; <i>прикрашає</i> (за допомогою дорослого) середовище, в якому живе і навчається; <i>виконує</i> нескладні ролі, етюди-наслідування; <i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, чіткістю дикції, виразністю міміки і жести, перевтілюючись у різних персонажів; <i>розуміє</i> правила поведінки в театрі; <i>рухається</i> в ритмі і темпі музики, <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом); <i>орієнтується</i> у просторі; <i>придумує</i> образи і <i>створює</i> їх знайомими засобами мистецької виразності; <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести); <i>виконує</i> твори мистецтва (співає, малює, танцює, декламує тощо), які подобаються; <i>називає</i> свої уподобання у мистецтві</p>	<p>Робота з природними матеріалами. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів різних видів декоративноприкладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Ліплення з пластичних матеріалів. Дотримання охайності та правил техніки безпеки. Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів. Прикрашення місця, де навчається, живе. Використання образотворчої діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану. Інсценізація (виконання нескладних ролей), етюдинаслідування. Відтворення елементарних танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести).</p>
<p>Сприймання та інтерпретація мистецтва</p>	
<p><i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, добирає із запропонованих слів співзвучні особистим емоціям; <i>визначає</i> темп (повільно, помірно, швидко); реєстр (високий, середній, низький), динаміку (гучно, тихо), тембр (звучання хору та оркестру), характеризує мелодію; <i>визначає</i> колорит (теплий, холодний) творів мистецтва та учнівських робіт;</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик, що співзвучні особистим емоціям та враженням. Визначення засобів виразності твору мистецтва.</p>

<p><i>порівнює</i> музичні та візуальні образи; <i>помічає</i> красу в довкіллі; <i>орієнтується</i> у видах театру (ляльковий, музичний) та кінематографу (кінофільм, мультфільм) <i>називає</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його/її настрій</p>	<p>Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням. Знайомство з деякими видами театру та кіномистецтва. Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення</p>
<p>Комунікація через мистецтво</p>	
<p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо); <i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо), в обговореннях власних вражень від творів різних видів мистецтва, зокрема, змісту анімаційних фільмів, театральних вистав тощо; <i>дотримується</i> правил творчої співпраці <i>вербально описує</i> свій творчий задум; <i>визначає</i>, що вдалося, чи не вдалося у виконанні того, що було задумано</p>	<p>Презентація та характеристика власних творчих досягнень. Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій тощо). Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо). Ознайомлення і упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.</p>

2 клас (70 год: 2год/тижд., з них 14 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>співає</i> вокальні вправи, дитячі пісні (зокрема музичний фольклор) у відповідному настрої, характері, темпі, динаміці; <i>дотримується</i> правил співу (постава, дихання, інтонація) <i>виконує</i> пісні «у ролях», відтворюючи образ мімікою, пластикою, виразним інтонуванням; добирає реквізит;</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, інтонація, дикція).</p>
<p><i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні; <i>відтворює</i> прості ритмічні послідовності (створені з половинних, четвертних та восьмих тривалостей), зокрема у різних темпах; <i>обирає</i> тембр інструменту (трикутники, бубни, барабан, сопілка, ксилофон тощо) для передачі відповідного образу; <i>грає</i> в ансамблі прості композиції (трикутники, бубни, барабан, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон тощо); <i>придумує</i> образи і <i>створює</i> їх знайомими засобами музичної виразності; <i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах; <i>рієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (нота, нотний стан, звук, тривалості (ціла, половинна, чверть, восьма), метр, розмір), має уявлення про запис нотного тексту); <i>проявляє</i> інтерес до творів мистецтва та мистецької діяльності; <i>виконує</i> прості живописні, графічні, декоративні, пластичні композиції; <i>складає</i> та розташовує на площині (в просторі) окремі елементи зображень</p>	<p>Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, ритмічних послідовностей тощо.</p> <p>Імпровізації голосом, пластикою, на музичних інструментах Відтворення рухами характеру, темпу, ритму музики.</p> <p>Інсценізація пісень, створення театралізованих образів.</p> <p>Знайомство з нотною грамотою (нотний стан, скрипковий ключ, ноти в межах I октави, тривалості звуків – ціла, половинна, чверть, восьма). Малювання графічними матеріалами, фарбами.</p> <p>Розміщення зображень на аркуші, у просторі, komponування елементів композиції (площинна, об'ємна).</p>

<p>(форм) в просту композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну, просторову);</p> <p>відповідно задуму, <i>обирає</i> формат (вертикальний, горизонтальний) композиції;</p> <p><i>використовує</i> всю площину аркуша; <i>використовує</i> основні, похідні, ахроматичні, теплі й холодні кольори; <i>утворює</i> відтінки кольорів;</p> <p><i>експериментує</i> з кольорами, лініями, формами тощо;</p> <p><i>користується</i> художніми та природними матеріалами, палітрою, пензлями, стеками, ножицями тощо;</p> <p><i>працює</i> (вирізує, конструює) з папером, з природними матеріалами;</p> <p><i>дотримується</i> правил техніки безпеки; <i>бере участь у прикрашенні</i> середовища, в якому живе і навчається;</p> <p><i>виконує</i> нескладні <i>ролі</i>, етюдинаслідування;</p> <p><i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, чіткістю дикції, виразністю міміки і жесту, <i>перевтілюючись</i> у різних персонажів;</p> <p><i>рухається</i> в ритмі і темпі музики, <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом);</p> <p><i>орієнтується</i> у просторі;</p> <p><i>дотримується</i> правил поведінки в театрі; <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести);</p> <p><i>вирізняє</i> види мистецької діяльності, <i>звернення</i> до яких поліпшує його/ її <i>настрій</i></p>	<p>Дослідження довкілля, виявлення цікавих, незвичайних об'єктів для створення художніх образів.</p> <p>Використання різних ліній, плям, форм, кольорів та їх відтінків для створення візуальних образів.</p> <p>Вирізування, конструювання з паперу. Робота з природними матеріалами. Елементарна стилізація форм оздоблювальних елементів. Різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо).</p> <p>Ліплення з пластичних матеріалів різними прийомами і способами.</p> <p>Прикрашення місця, де навчається, живе. Організація робочого місця. Дотримання охайності та правил техніки безпеки. Інсценізація (виконання нескладних <i>ролей</i>), етюдинаслідування. Відтворення елементарних танцювальних елементів. Імпровізації засобами пантоміми (міміка, жести).</p> <p>Використання видів мистецької діяльності для задоволення та поліпшення емоційного стану</p>
--	---

Сприймання та інтерпретація мистецтва	
<p><i>сприймає</i> твір мистецтва та <i>висловлює</i> враження, добираючи із запропонованих слова, які співзвучні особистим емоціям; <i>визначає</i> темп (повільно, помірно, швидко); реєстр (високий, середній, низький), динаміку (гучно, тихо), тембр (звучання хору та оркестру, окремих музичних інструментів (сопілка, бубон, барабан, скрипка, бандура, фортепіано тощо)), характеризує мелодію; <i>визначає</i> колорит (теплий, холодний) творів мистецтва та учнівських робіт; <i>порівнює</i> музичні та візуальні образи, твори мистецтва та явища довкілля; <i>розрізняє</i> види театру (ляльковий, музичний, драматичний) та кінематографу (кінофільм, мультфільм); <i>використовує</i> театральну термінологію (сцена, актор, костюм, декорація);</p> <p><i>виявляє</i> твори мистецтва, що змінюють або передають його/її настрій</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва. Обговорення вражень, емоцій, які вони викликали. Добір із запропонованих слів-характеристик, що співзвучні особистим емоціям та враженням.</p> <p>Визначення засобів виразності твору. Порівняння природних форм, образів довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням. Знайомство з деякими видами театру (ляльковий, музичний, драматичний), кіномистецтва (кінофільм, мультфільм (графічна, пластична, лялькова анімація).</p> <p>Використання творів різних видів мистецтва для отримання задоволення та поліпшення емоційного стану.</p>
Комунікація через мистецтво	
<p><i>виявляє</i> (з допомогою вчителя) та бере участь в обговореннях інформації, отриманої з творів мистецтва;</p> <p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо);</p> <p><i>вербально описує</i> свій творчий задум;</p> <p><i>визначає</i>, що вдалося, чи не вдалося у виконанні того, що було задумано; <i>готовий / -а</i> до того, що може не вийти з першого разу так, як задумав / -ла;</p> <p><i>виявляє</i> досягнення у художньо-творчій діяльності однолітків;</p> <p><i>бере участь</i> у колективному виконанні творчого задуму; у шкільних мистецьких заходах (концертах, виставках, інсценізаціях тощо), в обговореннях власних вражень від творів різних видів мистецтва;</p> <p><i>обговорює</i> з однолітками свої враження від творів різних видів мистецтва відомих митців, від дитячої творчості; <i>дотримується</i> правил взаємодії і творчої співпраці.</p>	<p>Виховні ситуації: обговорення (з допомогою вчителя) інформації – сюжетів, характерів персонажів тощо, отриманої з творів мистецтва.</p> <p>Презентація та характеристика власних творчих досягнень.</p> <p>Колективне виконання творчого задуму (оформлення класної кімнати, створення колективних художніх композицій, флеш-моби тощо);</p> <p>Проведення шкільних мистецьких заходів (концертів, виставок, інсценізацій тощо)</p> <p>Ознайомлення і упровадження правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.</p>

3 клас (70 год: 2год/тижд., з них 14 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>виконує</i> дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор); <i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку), необхідні для створення настрою, характеру; <i>розуміє</i> значення вокальних вправ для правильного виконання; <i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції, співацькою поставою, диханням; <i>виконує</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, маракас, дзвіночки, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо); <i>самостійно добирає</i> тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу; <i>імпровізує</i> голосом (музичні, мовленнєві інтонації) та на музичних інструментах; <i>створює</i> варіанти ритмічного супроводу до пісні на музичному інструменті за вибором; <i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4); <i>орієнтується</i> в нотному записі (за доцільності для виконання); <i>читає</i> запис найпростіших ритмів; <i>організовує</i> самостійно робоче місце для занять різними видами образотворчої діяльності; <i>дотримується</i> охайності і правил техніки безпеки; <i>самостійно користується</i> знайомими художніми інструментами (палітрою, різними видами пензлів, стеками, ножицями тощо); <i>добирає</i> художні матеріали, відповідно до виду мистецтва</p>	<p>Спів (співацька постава, дихання, інтонація, фразування, дикція). Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого / хорового художнього образу. Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, гра в ансамблі зі створенням ритмічного супроводу до пісні тощо. Правила гігієни у користуванні музичними інструментами. Оволодіння музичною грамотою (за необхідністю для художньо-творчої діяльності). Організація робочого Освоєння інструментарію для образотворчої діяльності. Використання відомих засобів образотворчої виразності для створення візуальних образів. Зображення графічними та живописними матеріалами (традиційними та сучасними). Розміщення зображень на аркуші, у просторі, komponування елементів композиції (площинна, об'ємна), відтворення плановості простору у площинних зображеннях.</p>

<p>(образотворче, декоративно-прикладне), в якому працює; <i>розпізнає</i> форми (реалістичні, декоративні); <i>досліджує</i> форму предмету та спрощує її до геометричної подібності; <i>порівнює</i> будову різних природних форм, їх пропорцій; <i>добирає</i> відтінки кольору за насиченістю; <i>створює</i> реалістичні, казкові, фантастичні образи; <i>виконує</i> елементарні замальовки з натури та за уявою в ескізній формі (предмети побуту, об'єкти природи та архітектури); <i>створює</i> зображення в процесі експериментування з кольорами, лініями, крапками різного розміру, формами, об'ємами, фактурами тощо; <i>самостійно створює</i> просту, зокрема орнаментальну, композицію (графічну, живописну, декоративну, об'ємну), <i>використовує</i> усю площину аркуша; <i>виконує</i> прості композиції на площині та в об'ємі; <i>обирає</i> формат (прямокутний, квадратний, трикутний, в колі, в овалі) для кращого втілення задуму; <i>виділяє</i> композиційний центр, головне і другорядне, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів, композиційні засоби та правила; <i>використовує</i> елементарні закони перспективи (одне за іншим; ближче – більше, яскравіше, тепліше, далі – менше та блідіше, холодніше), передаючи плановість простору у площинних зображеннях; <i>передає в зображеннях</i> елементарну будову птахів, тварин, людини, посилено передає рух; ілюзорні зміни розмірів предметів в залежності від розміщення у просторі; смислові зв'язки між об'єктами в сюжетних композиціях; <i>розрізняє</i> особливості об'ємного (круглого та рельєфного) зображення; <i>порівнює</i> найпростіші елементи об'ємних форм; <i>виражає</i> особливості об'єкту як образу засобами форми і декору (як у</p>	<p>Ліплення з пластичних матеріалів різними (простими) прийомами і способами. Поняття про декор як засіб наповнення й збагачення форми. Елементарна стилізація форм та оздоблювальних елементів різних видів декоративно-прикладного мистецтва (народна іграшка, розпис, витинанка, писанка тощо). Розміщення об'єктів у форматі з дотриманням засобів та правил композиції, для підсилення композиційного центру. Застосування у художньо-творчій діяльності поняття контрасту форм, кольорів. Передача плановості у зображенні з натури та за уявою. Створення сюжетних композицій. Сприймання засобів виразності в скульптурі (барельєф, горельєф). Створення художнього образу засобами декоративної насиченості форми (фактурою, деталями, розписом). Прикрашання місця, де навчається, живе. Вирізування, конструювання з паперу та інших підручних матеріалів. Робота з природними матеріалами. Створення синтетичного художнього образу. Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під час рольового виконання пісні).</p>
--	--

<p>об'ємному так й у площинному зображенні); оздоблює об'ємну форму рельєфним або живописним декором;</p>	
<p><i>конструює та створює</i> прості композиції з паперу, художніх, природних та різних підручних матеріалів, самостійно <i>добирає</i> складові композиції; творчо <i>використовує</i> різні техніки, інструменти та матеріали для втілення власного задуму (саморобні штампи, набризк, декупаж, колаж) . <i>поєднує</i> засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму; <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести); пластично інтонує музичні образи; <i>виконує</i> нескладні ролі (в тому числі, пісні «у ролях»), <i>добирає</i> засоби вираження (темп, тембр голосу, динаміку, рухи, міміку); <i>грає</i> елементарні театральні етюди (самостійно <i>обирає</i> відомих персонажів та перевтілюється в них, зокрема, <i>імітує</i> характерні рухи, ходу, звуки, міміку тощо); <i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами; <i>рухається</i> під музику, <i>добираючи</i> відомі танцювальні елементи (народні, сучасні); <i>узгоджує</i> свої рухи з музичним супроводом (співом); створює сценічні інтерпретації пісенних образів; <i>використовує</i> атрибути для підсилення синтетичної виразності (із запропонованих); <i>комбінує</i> знайомі художні техніки, звуки, ритми, рухи, лінії, кольори, форми, фактури, матеріали тощо для втілення ідеї в художньому образі; <i>створює</i> образи, використовуючи знайомі засоби та способи за уявою; творення образів (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори, об'єми, декор тощо), якими може виразити свої почуття та</p>	<p>Відтворення нескладних танцювальних елементів.</p> <p>Елементарне вправлення у сценічній поведінці.</p> <p>Добір реквізиту, бутафорії, деталей костюмів.</p> <p>Експериментування зі звуками, тембрами, ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами.</p> <p>Спостереження за довкіллям для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення людини в різних життєвих ситуаціях тощо), вплив світла на зміну кольорів у природному середовищі;</p>

<p>емоції; <i>виокремлює і фіксує</i> в доступний спосіб цікаві явища довкілля; відтворює їх у творчій діяльності (імпровізаціях мелодій, інсценізації пісень, пластичному інтонуванні); <i>пропонує</i> ідеї оздоблення місця, де навчається, живе; їх (за допомогою інших або самостійно втілює нескладний задум оздоблення місця, де навчається і власного помешкання; <i>розпізнає</i> власні емоції від художньої творчості, обирає види художньо-творчої діяльності відповідно до свого настрою; передає власні емоції у творчій роботі за допомогою кольору; <i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо)</p>	<p>Самовираження в художньо-творчій діяльності.</p> <p>Культура глядача, слухача.</p>
--	---

Сприймання та інтерпретація мистецтва

<p><i>емоційно сприймає</i> твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб; <i>вирізняє</i> елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу, зокрема із сюжетною (літературною) програмою (мелодія, темп, динаміка, гучність, ритм, тембр (голос та деякі музичні інструменти), лад (мажор, мінор); <i>розпізнає</i> прості музичні форми (двочастинна, тричастинна, куплетна); <i>визначає</i> особливості втілення образу у творах образотворчого мистецтва та архітектури; <i>характеризує</i> колір об'єктів довкілля відповідно до часу доби та пір року; <i>висловлює судження</i> щодо передання емоційного стану зображуваних об'єктів та явищ навколишнього світу у творі (зокрема, у стані спокою та в русі); <i>визначає</i> композиційну будову твору образотворчого мистецтва та архітектури; <i>вирізняє</i> кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори),</p>	<p>Сприймання творів різних видів мистецтва.</p> <p>Виразні засоби (елементи мови) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).</p> <p>Участь в обговоренні мистецького твору з використанням знайомих мистецьких термінів.</p> <p>Використання декору для створення образу.</p> <p>Ознайомлення з елементарними поняттями з кольорознавства та композиції. Сприймання синтетичних образів.</p> <p>Зіставлення виразних</p>
---	---

<p>насиченість (яскравий, тьмянний) загальний колорит; елементи композиції</p>	<p>Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах</p>
<p>твору (центр, головне і другорядне; побудову твору (симетричну та асиметричну, статичну, динамічну, ритмічну, метричну); <i>цілісно охоплює увагою</i> художній твір; зосереджується на характерних деталях; <i>порівнює</i> музичні та візуальні, хореографічні образи; зіставляє твори мистецтва та явища довкілля (за допомогою вчителя); <i>вирізняє</i> елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики художнього образу: акторську гру, костюми, декорації, музичне оформлення театрального/екранного твору; <i>розрізняє</i> засоби виразності та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні; <i>розрізняє засоби виразності та характеризує твори живопису, графіки, скульптури; розрізняє та характеризує виразні засоби різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний), народної, класичної та сучасної хореографії; розрізняє та характеризує виразні засоби анімаційних фільмів; розпізнає та характеризує</i> художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо); порівнює природні форми, образи довкілля з їх художнім (декоративним) трактуванням; <i>визначає</i> власні емоції від сприймання мистецьких творів; <i>добирає</i> слова для характеристики вражень із власного запасу; <i>пояснює</i>, що подобається або не подобається у творі; <i>обирає</i> твори відповідно до свого настрою; <i>пояснює</i>, від чого дістає насолоду; <i>добирає</i> твори для поліпшення свого настрою;</p>	<p>мистецтва. Мистецька пропедевтика. Знайомство з різновидами музичного (вокальна, інструментальна), образотворчого (живопис, графіка, скульптура); театрального (драматичний, ляльковий, музичний) мистецтва, хореографії (народна, класична, сучасна), кіно (кінофільм, мультфільм); жанрами музичного мистецтва (пісня, танець, опера, балет); жанрами образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); видами орнаментів (рослинний, геометричний тощо та за призначенням (стрічковий, розетка); видами анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна), танцями (гопак, козачок, вальс, полька тощо). Спостереження за довкіллям та його втіленням у художніх образах. Самопізнання через Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами. Використання у сприйманні творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану. Самовираження у художньотворчій діяльності Розуміння значення мистецтва у житті людини.</p>

<p><i>відтворює</i> емоційні враження від твору мистецтва улюбленими художніми засобами;</p> <p><i>порівнює</i> свої настрої та почуття із тими що втілені у художньому творі (на основі діалогу між автором та глядачем)</p>	
<p>Комунікація через мистецтво</p>	
<p><i>характеризує</i> власну творчість за поданими орієнтирами;</p> <p><i>пояснює</i>, що вдалося чи не вдалося; визначає за допомогою вчителя/ вчительки труднощі; <i>обирає</i> (за допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення;</p> <p><i>презентує</i> результати власної творчості (співає улюблені пісні, виконує танцювальні рухи, демонструє власні роботи з образотворчого мистецтва тощо) перед рідними, однолітками;</p> <p><i>пояснює</i> задум;</p> <p><i>визначає</i> досягнення однолітків у художньо-творчій діяльності, виявляючи доброзичливість у висловлюваннях;</p> <p><i>обговорює</i> з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання інших;</p> <p><i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, виставках, фестивалях, інсценізаціях народних обрядів, арт-мобах, тижнях мистецтва тощо), у колективних творчих проектах, зокрема із використанням засобів улюбленого виду мистецтва і художньо-творчої діяльності; <i>виконує різні дії / ролі</i> в колективному творчому процесі, <i>виявляючи повагу до інших</i></p>	<p>Презентація власних творчих досягнень. Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами.</p> <p>Оцінювання творчих здобутків однолітків за спільно визначеними орієнтирами.</p> <p>Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами).</p> <p>Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості.</p> <p>Проведення шкільних мистецьких заходів.</p> <p>Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації.</p>

4 клас (70 год: 2год/тижд., з них 14 резервних)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Художньо-творча діяльність	
<p><i>виконує</i> дитячі пісні (зокрема, музичний фольклор, називаючи жанри виконуваних пісень (колискові,</p>	Спів (співацька постава, дихання, фразування, дикція, відтворення характеру, настрою).
<p>закличні, веснянки, щедрівки тощо), <i>виконує</i> прості канони; <i>добирає</i> засоби музичної виразності (темп, динаміку, штрихи, тембр), необхідні для створення образу пісні, пропонуючи різні варіанти; <i>пояснює</i> значення вокальних вправ для правильного виконання; <i>стежить</i> за точністю і виразністю інтонування, чіткістю дикції (вимови), фразування; <i>стежить</i> за співацькою поставою, диханням;</p> <p><i>грає</i> в ансамблі нескладні композиції (трикутник, бубон, барабан, тріскавки, сопілка (за умови дотримання гігієни користування), ксилофон, металофон, синтезатор тощо); <i>самостійно добирає</i> тембр музичного інструменту для передачі відповідного образу, пояснює свій вибір; <i>демонструє</i> способи звуковидобування на найпростіших інструментах; <i>орієнтується</i> в поняттях музичної грамоти (звук, мелодія, акомпанемент, музична форма, динаміка, схеми диригування (на 2/4; 3/4) тощо); <i>орієнтується</i> в нотному записі (за доцільності для виконання); <i>читає</i> і <i>виконує</i> найпростіший ритмічний супровід, зокрема в різних темпах та динаміці, в русі (плескання, відбивання ногами та з використанням ударних інструментів; <i>імпровізує</i></p>	<p>Створення образу пісні. Інтонування. Оперування засобами виразності та способами створення вокального і вокально-ансамблевого (хорового) художнього образу</p> <p>Гра на музичних інструментах: створення варіантів ритмічного супроводу до пісні, відтворення ритмічних послідовностей на різних інструментах; гра в ансамблі (зокрема, за заданими простими ритмічними рисунками).</p> <p>Ознайомлення з елементарною музичною грамотою (за необхідністю для художньотворчої діяльності), зокрема необхідною для виконання, читання і запису найпростіших ритмічних послідовностей. Визначення виконавських труднощів.</p>

<p>голосом (музичні, мовленнєві інтонації), на музичних інструментах; <i>створює</i> найпростіші ритмічні варіації супроводу до пісні або інструментальної мелодії (2/4, 3/4, 4/4), <i>самостійно добирає</i> різноманітні інструменти для супроводу, <i>імпровізує із поєднанням</i> (чергуванням) співу та гри на музичних інструментах; <i>дотримується</i> правил техніки безпеки; <i>добирає</i> інструменти, художні матеріали відповідно до виду мистецтва (образотворче, декоративно-прикладне, тощо), в якому працює; <i>виконує</i> площинні живописні та графічні зображення; об'ємні композиції; <i>дотримується</i> правил зображення об'ємних предметів; <i>спостерігає</i> залежність впливу освітлення на зміну кольору; <i>використовує</i> емоційні можливості кольору: висвітлення та затемнення кольорів; <i>розрізняє</i> види штрихування для передання об'єму зображуваного об'єкту; <i>передає</i> характерні особливості жіночого, чоловічого, дитячого образів, професії через одяг та зовнішні ознаки; особливості будови птахів, тварин і пластичну виразність руху; характер силуетної форми архітектурних споруд; <i>створює</i> відкриту чи закриту декоративну композицію (на площині або в об'ємі); <i>має уявлення</i> про види і характерні особливості народних художніх промислів України; <i>виділяє</i> композиційний центр головне і другорядне у сюжетній композиції; <i>дотримується</i> цілісності при створенні композиції; <i>використовує</i> елементарні закони перспективи передаючи плановість простору у площинних</p>	<p>Використання правил культури роботи, гігієни і техніки безпеки під час художньо-творчої діяльності.</p> <p>Бачення (при спрямуванні вчителя) недоліків у своїй роботі та виправлення їх.</p> <p>Вільне користування (традиційними та сучасними) графічними, живописними інструментами та матеріалами під час художньо-творчої діяльності в різних художніх техніках.</p> <p>Ліплення з пластичних матеріалів пластичним і конструктивним способом. Вирізування з паперу, конструювання з природного матеріалу. Використання різних засобів образотворчої виразності для створення образів у жанрах: натюрморт, портрет, побутовий жанр, анімалістичний жанр та ілюструванні літературних творів.</p> <p>Зображення багатопланової композиції з 2-х (3-х) об'ємних предметів (натюрморт), просторової композиції (пейзаж), тематичної композиції (побутовий жанр); декоративної композиції в об'ємі (ліплення, чеканка) або на площині (розпис, витинання, керамічна народна іграшка тощо).</p>
--	---

<p>зображеннях, враховуючи основні пропорції зображуваних предметів; під час створення композиції <i>використовує</i> усю площину аркуша; <i>конструює та створює</i> прості композиції з паперу, художніх, природних та підручних матеріалів самостійно; <i>добирає</i> складові композиції, <i>міксує</i> техніки та матеріали (гуаш, фломастер, витинання) для втілення власного задуму (зокрема, інсталяція), <i>поєднує</i> засоби різних видів мистецтва для втілення художнього задуму <i>імпровізує</i> засобами пантоміми (міміка, жести, хода, мовлення, зміна темпоритму); пластично інтонує інструментальну музику (без слів), передаючи настрій; <i>самостійно добирає і пояснює</i> виразні засоби різних мистецтв для створення синтетичного образу (тембр голосу, динаміка, рухи, міміка, колір і форма костюму, гриму, деталей оформлення простору), покладаючись на власний досвід; <i>створює</i> сценічні інтерпретації пісенних образів, <i>виконує</i> нескладні ролі (в тому числі, пісні «уролях»); <i>грає</i> елементарні театральні етюди (перевтілюється у запропонованих персонажів; <i>вправляється</i> над інтонацією мовлення, диханням; дикцією, мімікою, жестами; <i>імітує</i> характерні рухи, ходу, звуки, міміку, інтонацію і тембр, ритм мовлення, <i>пояснює різницю</i> у виборі засобів виразності характерних персонажів); <i>рухається</i> під музику, <i>використовуючи</i> відомі танцювальні елементи (народні, сучасні, спортивні тощо) відповідно до стилю музики; <i>демонструє</i> елементи деяких народносценічних та побутових танців (гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез, лезгінка тощо);</p>	<p>Створення синтетичного художнього образу.</p> <p>Інсценізація, найпростіші театральні етюди (створення театралізованих образів, зокрема, під час рольового виконання пісні, музичного твору з характерною сюжетною програмою).</p> <p>Елементарне вправління у сценічній поведінці, участь в ансамблевих формах театралізацій, інсценізацій.</p> <p>Імпровізація засобами пантоміми (міміка, жести), у тому числі з партнерами.</p>
--	--

<p>узгоджує рухи з музичним супроводом (співом), <i>орієнтується</i> у сценічному (танцювальному) просторі; використовує найпростіші прийоми сценічної поведінки (вітання, поклони, звернення до публіки тощо); <i>добирає</i> атрибути для підсилення виразності (із запропонованих або знайомих предметів); <i>експериментує</i> зі знайомими художніми техніками, звуками різних тембрів (вокальними та інструментальними, у тому числі із доцільним застосуванням шумових ефектів), з лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо, придумує образи, використовуючи знайомі виразні засоби та способи творення (звуки, слова, пантоміму, рухи, лінії, кольори тощо), якими може виразити свої почуття та емоції; <i>доцільно комбінує</i> елементи для втілення ідеї в художньому образі; <i>виокремлює і фіксує</i> в доступний спосіб (фото, аудіо, відеозйомка, замальовки тощо) цікаві явища довкілля, використовує (поєднує, комбінує) їх у творчій діяльності; <i>організовує</i> середовище навколо себе: <i>пропонує</i> ідеї його оформлення та можливі засоби їх художнього втілення; <i>створює</i> елементи композиції / декору для оформлення середовища, в якому живе і навчається; використовує побачене і почуте в художньо-творчій діяльності; <i>розпізнає</i> власні емоції від різних видів мистецької діяльності; <i>визначає</i> улюблені види мистецької діяльності, займається ним/ ними у вільний час для задоволення; пояснює свій інтерес до певного виду діяльності; <i>обирає</i> їх відповідно до свого настрою, визначає твори мистецтва, звернення до яких поліпшує настрій; <i>дотримується</i> загальноприйнятих правил поведінки в закладах культури та мистецтва (театрі, музеї тощо);</p>	<p>Відтворення елементарних танцювальних елементів.</p> <p>Елементарне оформлення сценічного простору для інсценізацій, театралізацій (створення бутафорії, деталей реквізиту. Елементи гриму. Виразність костюму).</p> <p>Експериментування зі звуками (тембрами, регістрами), ритмами, рухами, лініями, кольорами, формами, матеріалами тощо.</p> <p>Дослідження довкілля, фіксація і використання спостережень із власного досвіду для створення художніх образів (повадки тварин; характерні особливості ходи, жестів людей різного віку, інтонація мовлення і пластики людини в різних життєвих ситуаціях тощо).</p> <p>Прикрашання місця, де навчається, живе.</p> <p>Самопізнання і самовираження в художньо-творчій діяльності.</p> <p>Використання видів мистецької діяльності та власних уподобань для задоволення та поліпшення емоційного стану. Виховання культури глядача, слухача.</p>
---	---

Сприймання та інтерпретація мистецтва

емоційно сприймає твори різних видів мистецтва і виявляє враження у вербальний або невербальний спосіб; відтворює емоційні враження мистецтва різними художніми засобами пояснює, що подобається або не подобається у творі; вирізняє і характеризує елементи музичної мови, застосовані для характеристики музичного образу (мелодія, темп, динаміка, ритм, регістр, характер музичної інтонації; тембр та склад виконавців (соліст, хор, оркестр, деякі тембри музичних інструментів), лад (мажор, мінор), розпізнає музичні форми (рондо, варіації) вирізняє і характеризує елементи художньої мови творів образотворчого мистецтва, застосовані для характеристики художнього образу: кольорову гаму твору (тепла, холодна), тональність (світлі й темні кольори), елементи композиції твору (центр, головне і другорядне, симетрію та асиметрію); цілісно охоплює увагою художній твір; зосереджується на характерних деталях; виявляє здатність керувати увагою під час сприймання; відзначає кульмінацію у музичному творі, танці, виставі; порівнює музичні та візуальні, сценічні, хореографічні образи, зіставляє художні образи та явища довкілля (за допомогою вчителя);

вирізняє елементи художньої мови творів синтетичних видів мистецтва для характеристики цілісного художнього образу: акторську гру, костюми,

Сприймання творів різних видів мистецтва. Опанування виразними засобами (елементами) різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо). Вербальна характеристика змісту творів, які мають зображальну або літературну (сюжетну) програму, яскраво виражену жанрову основу (знайомі танці, пісня – колискова, коломийка інші).

Сприймання синтетичних образів

Зіставлення і характеристика виразних засобів різних видів мистецтва (музичне, образотворче, театр, хореографія, кіно тощо).

Зіставлення художніх образів, подібних за сюжетом та втілених у різних видах мистецтва.

<p>декорації, грим, реквізит, освітлення, музичне оформлення театрального/екранного твору;</p> <p><i>вирізняє і порівнює засоби виразності різних видів мистецтва у створенні подібних образів (зокрема, персонажів казок, тварин, героїчних, фантастичних інших характерних образів, явищ природи);</i></p> <p><i>розпізнає та характеризує художні матеріали, якими виконана учнівська творча робота (кольорові олівці, фломастери, акварель, гуаш, пластилін тощо);</i></p> <p><i>розрізняє засоби та характеризує музичні твори вокальні та інструментальні (симфонічні), хорові; називає знайомі інструменти оркестру; розрізняє тембри вокальних голосів; характеризує твори живопису, графіки, скульптури, розрізняє засоби художньої виразності;</i></p> <p><i>розрізняє та характеризує виразні засоби різновидів театрального мистецтва (драматичний, ляльковий, музичний – опера, балет, мюзикл), народної, класичної, сучасної хореографії; розрізняє та характеризує виразні засоби анімаційних фільмів; наводить приклади жанрів циркового мистецтва, покладаючись на власний досвід;</i></p>	<p>Мистецько-понятійна пропедевтика. Мистецька обізнаність. Різновиди музичного (вокальна, інструментальна, вокальноінструментальна, хорова, симфонічна музика), образотворчого (живопис, графіка, скульптура).</p>
---	---

<p><i>розпізнає</i> за характерними ознаками деякі жанри музичного і музично-театрального (пісня, танець, опера, балет, мюзикл тощо); має уявлення про етнічне походження і характеризує елемент деяких народних танців (гопак, козачок, полька, мазурка, лезгінка тощо)</p> <p><i>називає</i> характерні особливості жанрів образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка), види анімації (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна)</p> <p>порівнює природні форми, образи доквілля з їх художнім трактуванням</p> <p><i>розпізнає і характеризує</i> власні емоції, враження відсприймання мистецьких творів; пояснює, що подобається або не подобається у творі, порівнює свої уподобання щодо різних видів мистецтва; визначає свої враження від різних творів одного виду мистецтва (за жанрами, настроями, образами, засобами виразності тощо);</p> <p><i>вирізняє і обирає</i> для сприймання твори мистецтва, що змінюють або передають його / її настрій;</p> <p><i>рекомендує</i> улюблені твори для сприймання іншим</p>	<p>Поняття про мистецтво архітектури. Сценічні мистецтва: театр (драматичний, ляльковий, зокрема, види ляльок, музичний); хореографія (народна, класична, сучасна, зокрема деякі народно-сценічні та побутові танці - гопак, козачок, вальс, полька, мазурка, полонез тощо). Цирк. Екранні мистецтва (кінофільм, мультфільм, зокрема різновиди анімації – (мальована, лялькова, пластилінова, комп'ютерна).</p> <p>Жанри образотворчого мистецтва (портрет, пейзаж (краєвид), натюрморт, анімалістичний тощо); Види орнаментів за змістом (рослинний, геометричний тощо) та застосуванням (стрічковий, розетка). Мистецькі професії відповідно до видів мистецтва.</p> <p>Дослідження доквілля. Проведення паралелей міжвищами доквілля і художніми образами в різних видах мистецтва. Самопізнання через сприймання творів мистецтва. Вербальний опис вражень, емоцій, викликаних творами. Самокорекція емоційних станів засобами мистецтва.</p> <p>Використання творів різних видів мистецтва для задоволення та поліпшення власного емоційного стану</p>
Комунікація через мистецтво	
<p><i>характеризує</i> власну творчість за поданими орієнтирами, <i>аналізує</i> свої</p>	<p>Презентація власних творчих досягнень.</p>

<p>досягнення, свої сильні сторони, визначає за допомогою вчителя/вчительки необхідні для самовдосконалення дії; <i>обирає</i> (за допомогою вчителя/ вчительки) спосіб удосконалення та може його пояснити; презентує створені художні образи, обираючи за допомогою вчителя спосіб презентування (спів, танцювальні рухи, пантоміма, витвори образотворчого мистецтва, інформаційні технології) перед рідними, однолітками, молодшими учнями; <i>пояснює</i> задум, <i>захищає</i> свою позицію;</p> <p><i>визначає</i> досягнення в художньо-творчій діяльності однолітків, виявляючи об'єктивність і доброзичливість у висловлюваннях; обговорює з іншими враження від сприймання творів різних видів мистецтва та творчої діяльності, поважаючи уподобання та інтереси інших; ділиться своїми спостереженнями у довкіллі та соціумі;</p> <p><i>знаходить</i> просту мистецьку інформацію (підручники, енциклопедії; аудіо- та відеозаписи, інтернет-ресурси тощо), ділиться нею з іншими, пояснює свої уподобання; <i>бере участь</i> у шкільних мистецьких заходах (концертах, конкурсах, інсценізаціях народних обрядів, арт-мобах, тижнях мистецтва тощо), колективних творчих проектах, зокрема із використанням засобів різних видів мистецтва і художньо-творчої діяльності; <i>виконує різні дії / ролі</i> в колективному творчому процесі; <i>дотримується</i> правил взаємодії і творчої співпраці; <i>виявляє повагу</i> до інших</p>	<p>Оцінювання власної творчості за поданими орієнтирами. Відстоювання права на самовираження. Виховні ситуації на основі творів мистецтва (обговорення сюжетів, характерів, вчинків, дій персонажів, створюваних мистецькими засобами). Порівняння сюжетів, вчинків тощо персонажів творів з життєвими ситуаціями. Оцінювання творчих здобутків однолітків. Колективне виконання творчого задуму. Оцінювання і самооцінювання у колективній творчості. Робота з найпростішими джерелами інформації. Участь у шкільних мистецьких заходах. Участь в оформленні художніми засобами немистецьких заходів (олімпіад, тематичних ранків, спортивних змагань тощо). Дотримання правил творчої співпраці, взаємодії, комунікації. Партнерство на сцені (у виконавській музичній або театральній творчості).</p>
--	---

ФІЗКУЛЬТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА (навчальний предмет)

Пояснювальна записка

Зміст фізкультурної освітньої галузі реалізовується через навчальний предмет «Фізична культура». Метою навчання фізичної культури є всебічний фізичний розвиток особистості учня засобами фізкультурної та ігрової діяльності, формування в молодших школярів ключових фізкультурних компетентностей, ціннісного ставлення до фізичної культури, спорту, фізкультурно-оздоровчих занять та виховання фізично загартованих і патріотично налаштованих громадян України. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: виховання в молодших школярів розуміння значущості занять фізичними вправами, спортивними іграми як важливого засобу зміцнення здоров'я, отримання задоволення, гартування тіла та характеру, самовираження, соціальної взаємодії у процесі фізкультурнооздоровчої діяльності; формування в учнів здатності володіння різними способами рухової діяльності, виконання фізичних вправ; уміння грати в рухливі та спортивні ігри за спрощеними правилами; розвиток в молодших школярів здатності встановлювати причинно- наслідкові зв'язки позитивних та негативних чинників щодо стану свого здоров'я та фізичного розвитку; використовувати різні способи пошуку корисної інформації у довідникових джерелах, у тому числі за допомогою інформаційно- комунікативних технологій і критичного мислення; формування в учнів здатності творчо застосовувати набутий досвід з фізичної культури, використовувати сили природи для зміцнення здоров'я та фізичного вдосконалення; розвиток в молодших школярів здатності використовувати навички самоконтролю і самооцінювання свого фізичного стану, дотримуватися санітарно-гігієнічних правил та безпечної поведінки в процесі фізкультурно- оздоровчої діяльності; розвиток в учнів здатності спілкуватися і взаємодіяти з дорослими й однолітками, співпрацювати та досягати спільних командних цілей у процесі

спортивно-ігрової діяльності, використовувати термінологічний апарат з фізичної культури рідною мовою під час фізкультурно-оздоровчої діяльності; виховання в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до занять фізичною культурою та спортом, здатності добирати фізичні вправи для розвитку фізичних якостей з урахуванням індивідуальних можливостей, бажання керуватися правилами безпечної і чесної гри, уміння боротися, вигравати і програвати; формування зацікавленості досягненнями українських спортсменів на Олімпійських іграх та інших спортивних змаганнях. Зазначена мета і завдання реалізуються за такими змістовими лініями: «Рухова діяльність», «Ігрова та змагальна діяльність». Змістова лінія **«Рухова діяльність»** передбачає формування в молодших школярів уявлення про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, зміцнення здоров'я та формування в молодших школярів умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності; здатності виконання вправ основної гімнастики, організуючих вправ, елементів акробатики, вправ корегувальної спрямованості та тих, що пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, лазінням і перелізанням, стрибками; навичок володіння м'ячем; розвиток фізичних якостей; формування правильної постави й профілактику плоскостопості. Змістова лінія **«Ігрова та змагальна діяльність»** передбачає виховання в молодших школярів ініціативності, активності та відповідальності у процесі рухливих і спортивних ігор за спрощеними правилами; забезпечення усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю сприймати поразку, контролювати свої емоції, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, виконувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення користуватися власними перевагами і визнавати недоліки в

тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо); формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет.

1 клас (105 год: 3 год/тижд., з них 21 резервна)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення</i> про фізичну культуру як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини;</p> <p><i>розуміє</i> терміни з предмету «фізична культура»;</p> <p><i>пояснює</i> значення фізичних вправ для формування правильної постави;</p> <p><i>називає</i> життєво важливі способи пересування людини;</p> <p><i>виконує</i> організовуючі вправи: команди на шиккування в шеренгу, колону по одному, в коло; розмикання на інтервал; загальнорозвивальні вправи без предмета (імітаційного характеру) та з предметами; комплекс вправ ранкової гігієнічної гімнастики, присідання тощо;</p> <p><i>виконує</i> ходьбу на носках, на п'ятах, з високим підніманням стегна, у напівприсіді, у присіді, з різними положеннями рук, ходьбу «змійкою»; біг з високим підніманням стегна, із закиданням гомілок із зміною напрямку і різних вихідних положень; танцювальні кроки; танцювальні імпровізаційні вправи; лазіння по горизонтальній та похилій гімнастичній лаві; по гімнастичній стінці у різних напрямках; перелізання через перешкоду;</p>	<p>Фізична культура як сукупність різноманітних фізичних вправ, спрямованих на фізичний розвиток та зміцнення здоров'я людини.</p> <p>Терміни з предмету «фізична культура».</p> <p>Фізичні вправи – засіб формування правильної постави.</p> <p>Життєво важливі способи пересування людини.</p> <p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи; Вправи для оволодіння навичками пересувань. Вправи для опанування навичок володіння м'ячем.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками стрибків.</p>

<p><i>виконує</i> вправи з малим м'ячем; вправи з великим м'ячем;</p> <p><i>володіє</i> елементарними навичками виконання стрибків: на місці на одній нозі, на двох ногах з просуванням уперед, назад, у присіді правим та лівим боком; стрибки в глибину; стрибки у висоту; стрибки у довжину з місця поштовхом однієї і двох ніг;</p> <p><i>виконує</i> вправи для розвитку фізичних якостей: сили – підтягування у висі лежачи та у висі (хлопці), згинання та розгинання рук в упорі лежачи від гімнастичної лави та від підлоги (хлопці); швидкості – повторний біг на 3–4х10 м; пришвидшення з різних вихідних положень; витривалості – біг почергово з ходьбою; нахили тулуба в різних напрямках у положенні стоячи, пружні нахили у положенні сидячи; “напівшпагат”, “шпагат”; координації – пересування по підвищеній і обмеженій за площиною опорі, “човниковий” біг 4х9 м, 3х10 м;</p> <p><i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи без предметів на місці; вправи для верхніх кінцівок і плечового поясу; згинання та розгинання верхніх кінцівок, колові рухи руками у фронтальній та сагітальній площині; загальнорозвивальні вправи в русі: різновиди ходьби, бігу, стрибків; вправи на координацію; загальнорозвивальні вправи з предметами.</p>	<p>Вправи для розвитку фізичних якостей.</p> <p>Вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p>
<p>Ігрова та змагальна діяльність</p>	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор;</p> <p><i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності.</p>	<p>Рухливі ігри та естафети.</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності.</p>

2 клас (105 год: 3год/тижд., з них 21 резервна)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>розуміє</i> значущість рухового режиму для зміцнення здоров'я та фізичного розвитку; <i>пояснює</i> значення і правила ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурних хвилинок та фізкультурних пауз для фізичного розвитку та здоров'я людини; значущість загартування як засобу зміцнення здоров'я; <i>дотримується</i> рухового режиму протягом дня; <i>називає</i> основні фізичні якості людини, фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей; <i>дотримується</i> правил особистої гігієни в режимі дня; <i>виконує</i> організовуючі вправи команди на розмикання й змикання приставними кроками, перешикання із колони по одному в колону по три (чотири); <i>добирає та виконує</i> загальнорозвивальні вправи: комплекси вправ ранкової гімнастики без предмета (імітаційного характеру), з м'ячем, скакалкою; комплекси фізкультурних пауз та фізкультурних хвилинок; <i>виконує</i> присідання; виси; підтягування у висі (хлопці), у висі лежачи (дівчата); елементи акробатики; <i>володіє</i> навичками пересувань: ходьба широкими кроками, зі зміною частоти кроку; ходьба із пришвидшенням та уповільненням, приставним кроком правим і лівим боком; біг; біг почергово з ходьбою; танцювальні кроки; лазіння; подолання штучних перешкод; <i>володіє</i> навичками виконання вправ з малим м'ячем:</p>	<p>Руховий режим дня молодшого школяра.</p> <p>Значення і правила виконання ранкової гігієнічної гімнастики, фізкультурної хвилинки та фізкультурної паузи.</p> <p>Рухова активність протягом дня. Фізичні вправи та їх вплив на формування фізичних якостей.</p> <p>Правила особистої гігієни молодшого школяра.</p> <p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи: а) загальнорозвивальні вправи; б) положення тіла у просторі: сіди, упори, виси, елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань.</p> <p>Вправи для опанування навичок володіння малим м'ячем.</p>

метання малого м'яча з-за голови на дальність; метання малого м'яча у щит; метання малого м'яча у горизонтальну ціль; *виконує* вправи з великим м'ячем: кидки м'яча знизу із положення сидячи та стоячи, передавання і ловіння м'яча двома руками від грудей (у колі, парах, трійках), передача м'яча двома руками з ударом об підлогу; ведення м'яча правою та лівою рукою з одночасними кроками; зупинки м'яча, що котиться, підошвою та внутрішньою стороною ступні, удари внутрішньою стороною ступні по м'ячу, що котиться; ведення м'яча внутрішньою та зовнішньою частинами підйому (по прямій, по дузі, між стійками); *виконує* стрибки на місці з поворотами на 45, 90, 180 градусів по «купинах»; стрибки зі скакалкою; стрибки через довгу скакалку, яка обертається вперед; стрибки у глибину з висоти до 80 см з м'яким приземленням; стрибки у висоту; стрибки через перешкоди висотою до 50 см поштовхом однією та двома ногами; стрибки у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку); стрибки у довжину тощо; *виконує* фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: сили – загальнорозвивальні вправи з гімнастичними палицями; кидки баскетбольного м'яча з-за голови із різних положень; лазіння по горизонтальній гімнастичній лаві однойменним та різнойменним способами (без допомоги ніг); багатоскоки; стрибки через перешкоди; підтягування у висі та у висі лежачи (хлопці); пересування у положенні сиду, зігнувши ноги (у різних апрямах); швидкості – пришвидшення з різних вихідних положень, повторний біг 3–10 м, біг із пришвидшеннями за сигналом;

Вправи з великим м'ячем.

Вправи для оволодіння навичками стрибків.

Вправи для розвитку фізичних якостей.

<p>стрибки зі скакалкою; витривалості – біг у чергуванні з ходьбою до 1000 м, біг на дистанцію до 500 м малої інтенсивності; гнучкості (махові рухи правою і лівою ногою у бічній і лицьовій площині, стоячи біля опори та під час ходьби; прогинання та вигинання тулуба у положенні упору стоячи на колінах; пружні похитування у положенні випадку; прогинання тулуба у положенні лежачи на животі; координації – подолання перешкод, ходьбу на носках, ходьба по підвищеній і обмеженій за площиною опорі з різними положеннями рук; пересування із підкиданням дрібних предметів; вправи зі зміною положення тіла у просторі; розслаблення м'язів рук, ніг, тулуба у різних положеннях;</p> <p><i>добирає та виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: загальнорозвивальні вправи на місці без предметів; вправи для м'язів шиї, нахили та повороти голови; вправи для верхніх кінцівок і плечового поясу: згинання та розгинання верхніх кінцівок, кругові рухи руками, нахили в сторони, пружні рухи;</p>	<p>Вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p>
Ігрова та змагальна діяльність	
<p><i>бере участь</i> у рухливих іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих ігор;</p> <p><i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової та змагальної діяльності.</p>	<p>Рухливі ігри та естафети.</p> <p>Правила безпечної поведінки в процесі рухової та змагальної діяльності.</p>

3 клас (105 год: 3 год/тижд., з них 21 резервна)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення про історію виникнення Олімпійських ігор; називає олімпійське гасло та символ Олімпійських ігор; пояснює вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів; добирає спортивний інвентар відповідно виду спорту; контролює свій фізичний стан за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям перед фізичними навантаженнями в процесі та після занять; виконує організовуючі вправи команди на перешикування з однієї шеренги уступами за розрахунком 9, 6, 3, на місці; виконує загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів; розрізняє та виконує присідання, виси, упори: присідання, нахили тулуба у сіді з різними положеннями ніг; перехід із сиду на правому стегні у сід на лівому стегні;</i></p> <p><i>виси та упори – згинання і розгинання рук в упорі на стегнах, в упорі лежачи; перехід із упору присівши в упор стоячи, із упору лежачи в упор лежачи боком і навпаки; упор на перекладині;</i></p> <p><i>виконує елементи акробатики: перекид назад в упор стоячи на колінах, в упор присівши; два перекиди вперед; “міст” із положення лежачи; володіє навичками пересувань: ходьба по гімнастичній лаві з високим підніманням стегна, біг до 30 м, рівномірний біг почергово з ходьбою до 1200 м; рівномірний біг до 900 м; пересування танцювальними кроками:</i></p> <p><i>ритмічне поєднання рухів і кроків, підскоків; танцювальні імпровізаційні вправи босоніж; лазіння по похилій гімнастичній лаві (кут нахилу 45 градусів) однойменним та</i></p>	<p>Історія виникнення Олімпійських ігор.</p> <p>Символи, ритуали і церемонії Олімпійських ігор. Вплив позитивних та негативних чинників на стан здоров'я учнів. Спортивний інвентар для різних видів спорту.</p> <p>Оцінка фізичного стану за частотою серцевих скорочень, диханням та самопочуттям в процесі занять фізичною культурою.</p> <p>Культура рухів з елементами гімнастики: організовуючі вправи. Загальнорозвивальні вправи з предметами (малі м'ячі, скакалки) та без предметів. Фізичні вправи: присідання, нахили, виси та упори. Елементи акробатики. Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг). Пересування танцювальними кроками.</p> <p>Лазіння різними способами по гімнастичній лаві, гімнастичній стінці.</p> <p>Лазіння по канату.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.</p>

<p>різномірними способами; лазіння по гімнастичній стінці різними та однойменним способом (вгору, вниз, по діагоналі, праворуч, ліворуч); <i>лазіння по канату</i>, закріпленому над похилою гімнастичною лавою (лежачи на спині на похилій лаві); <i>володіє</i> навичками метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементами <i>баскетболу</i> – тримання баскетбольного м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей на місці; ловіння м'яча; передачі м'яча двома руками від грудей у ціль і ловіння його після відскоку від підлоги; ведення м'яча на місці та під час ходьби правою та лівою рукою; <i>елементи футболу</i> – удари м'яча внутрішньою та середньою частиною підйому по нерухомому м'ячу у вертикальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м) та горизонтальну ціль (смуга шириною 1,5 м, довжиною 8-10 м), ведення м'яча вивченими способами між стійками і їх обведенням; жонглювання м'ячем (хлопці), повітряною кулькою (дівчата); <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх з <i>мінібаскетболу</i> та <i>мініфутболу</i>; <i>виконує</i> стрибки: зі скакалкою на одній, двох ногах; <i>стрибки</i> у висоту з прямого розбігу (через гумову мотузку) способом “зігнувши ноги”; <i>стрибки</i> у довжину з місця, з розбігу 57 кроків способом “зігнувши ноги”; стрибки “у кроці”; <i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних якостей: <i>сили</i> – у висі піднімання зігнутих і прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині піднімання прямих ніг до кута 90 градусів; у положенні лежачи на спині згинання і розгинання рук, утримуючи обтяження до 1 кг; підтягування у висі лежачи на низькій перекладині;</p>	<p>Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу). Елементи футболу.</p> <p>Гра в міні-баскетбол та мініфутбол. Вправи для оволодіння навичками стрибків.</p> <p>Стрибки у висоту з прямого розбігу “зігнувши ноги”.</p> <p>Стрибки у довжину з місця і розбігу.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку сили. Фізичні вправи для розвитку швидкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку витривалості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку гнучкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку координації.</p>
---	---

<p><i>швидкості</i> – біг за м'ячем, обручем, що котиться; прискорення до 10 м; підкидання і ловіння малого м'яча почергово правою і лівою рукою; <i>витривалості</i> – рівномірний біг у повільному темпі до 6 хв. (з можливим переходом на ходьбу, враховуючи індивідуальні особливості учня); <i>гнучкості</i> – рухи руками, ногами і тулубом з поступовим збільшенням амплітуди рухів; вправи біля гімнастичної стінки: пружинясті нахили тулуба, махи ногами у різних площинах; вправи на розтягування; викрути рук вперед і назад, тримаючи гімнастичну палицю або скакалку; <i>координації</i> – пересування по обмеженій і підвищеній опорі з подоланням перешкод; вправи зі зміною положення тіла у просторі; “човниковий” біг 4 x 9 м</p>	
<p><i>добирає та виконує</i> фізичні вправи для формування правильної постави і профілактики плоскостопості: вправи для м'язів шиї, плечового пояса, верхніх кінцівок, спини, живота, тулуба та нижніх кінцівок; <i>загальнорозвивальні вправи в русі</i>: ходьба, біг, стрибки, випади, повороти тулуба під час бігу, вправи на координацію, викрути тулуба; загальнорозвивальні вправи з предметами: з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалками, обручами, мішечками піску на голові під час ходьби; <i>вправи</i> для попередження плоскостопості: ходьба, біг на носках, ходьба перекатами з п'яти на носок, “гусінь”, “ведмідь клишоногий”, стрибки;</p>	<p>Фізичні вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи в русі. Вправи на координацію. Загальнорозвивальні вправи з предметами.</p> <p>Вправи для попередження плоскостопості.</p>
<p>Ігрова та змагальна діяльність</p>	
<p><i>бере участь</i> у рухливих, спортивних іграх та естафетах, ефективно взаємодіє з однолітками для досягнення спільних командних цілей; <i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності;</p>	<p>Рухливі ігри. Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол). Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.</p>

4 клас (105 год: 3 год/тижд., з них 21 резервна)

Очікувані результати навчання здобувачів освіти	Зміст навчання
Рухова діяльність	
<p><i>має уявлення</i> про фізичне виховання в Запорізькій Січі;</p> <p><i>розуміє</i> роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму; <i>володіє</i> навичками моделювання рухової діяльності відповідно до визначених навчальних завдань;</p> <p><i>виконує</i> організовуючі вправи перешикування із колони по одному в колону по два (чотири) дробленням і зведенням і, навпаки, із колони по два (чотири) розведенням і злиттям; поняття про частини і точки розмітки гімнастичної зали;</p> <p><i>виконує</i> загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г);</p> <p><i>розрізняє та виконує</i> сід ноги нарізно на паралельних брусах (хлопці); виси та упори – упор на низьких паралельних брусах; махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на низькій перекладині (хлопці); махом однієї та поштовхом другої ноги переворот в упор на нижню жердину (дівчата); із упору на низькій перекладині (хлопці) і на нижній жердині (дівчата) зіскок з поворотом на 90 градусів;</p> <p><i>елементи акробатики:</i> “міст” із положення стоячи (з допомогою); стійка на голові й руках із зігнутими ногами (хлопці, з допомогою);</p> <p><i>володіє</i> навичками пересувань: ходьба по спіралі; шеренговим кроком;</p>	<p>Фізичне виховання в Запорізькій Січі.</p> <p>Роль фізичних вправ для розвитку кістково-м'язової, серцево-судинної та дихальної системи організму.</p> <p>Закономірності моделювання рухової діяльності</p> <p>Культура рухів з елементами гімнастики:</p> <p>організовуючі вправи.</p> <p>Загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г). Фізичні вправи на низьких паралельних брусах.</p>

<p>біг по слабопересіченій місцевості до 1000 м; біг 30 м з низького старту; біг по прямій; фінішування; біг зі зміною лідера; <i>танцювальні кроки</i>: “бігунець”; “голубець”; ритмічні завдання; фрагмент танцю “Топак” (32 такти); <i>лазіння</i> по вертикальному канату в три прийоми; лазіння по горизонтальному канату; подолання лазінням;</p> <p><i>володіє</i> навичками виконання вправ з малим м'ячем: метання м'яча у вертикальну ціль (мішень 1x1 м) на висоті 3 м з відстані 3 – 4 м на дальність відскоку; метання м'яча з різних вихідних положень; <i>виконує</i> вправи з великим м'ячем: елементи баскетболу – ловіння і передачі м'яча двома руками від грудей на місці та в русі (у парах, трійках, колонах); ловіння і передачі м'яча однією рукою від плеча; ведення м'яча правою і лівою рукою із зміною напрямку, швидкості, висоти відскоку, з обведенням стійок; кидки м'яча у кошик з близьких та середніх дистанцій однією рукою від плеча; <i>елементи футболу</i> – удари м'яча вивченими способами на точність; фінти “відходом”, “ударом”, “зупинкою”; віднімання м'яча вибиванням у суперника; <i>елементи гандболу</i> – ловіння м'яча двома руками; передачі м'яча однією рукою на місці (в парах, трійках, колі); кидок м'яча зігнутою рукою зверху; ведення м'яча правою і лівою рукою; <i>застосовує</i> вивчені прийоми в іграх мінібаскетболу, міні-футболу та міні-гандболу; <i>виконує</i>: стрибки зі скакалкою на одній, двох ногах, обертаючи скакалку вперед і назад з проміжними та без проміжних стрибків; стрибки, обертаючи скакалку вперед із перехрещуванням рук (дівчата); <i>стрибки</i> у висоту з розбігу способом переступання”; <i>стрибки</i> у довжину з розбігу 7–9 кроків способом “зігнувши ноги”; <i>виконує</i> фізичні вправи для розвитку фізичних</p>	<p>Елементи акробатики.</p> <p>Вправи для оволодіння навичками пересувань (ходьба, біг).</p> <p>Танцювальні кроки. Лазіння по вертикальному та горизонтальному канату.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння малим м'ячем.</p> <p>Вправи для формування навичок володіння великим м'ячем (елементи баскетболу). Елементи футболу.</p> <p>Елементи гандболу. Гра в міні-баскетбол, міні-футбол та мінігандбол. Стрибки зі скакалкою. Стрибки у висоту з розбігу способом “переступання”. Стрибки у довжину з розбігу способом “зігнувши ноги”.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку сили.</p>
--	---

<p>якостей: <i>сили</i> – загальнорозвивальні вправи з набивними м'ячами (вага – 1 кг), з гантелями (вага – 500 г); сидячи згинання та розгинання рук в упорі ззаду (руки на гімнастичній лаві); утримування ніг під кутом 45 градусів у положенні лежачи на спині; <i>швидкості</i> – біг з високим підніманням стегна через предмети (кубики, набивні м'ячі тощо); біг з різних вихідних положень на дистанцію 10-15 м; біг з прискоренням за сигналом; багатократні кидки м'яча у стіну в максимальному темпі; <i>витривалості</i> – повторний біг 3-5 x 30; стрибки зі скакалкою до 2 хв.; рівномірний біг до 6 хв; <i>гнучкості</i> – вправи на розтягування в парах; пружинчасті похитування у положенні “шпагат” (у різних площинах); нахили тулуба назад у різних вихідних положеннях (із допомогою); пружинчасті нахили тулуба із різних вихідних положень;</p> <p><i>координації</i> – подолання смуги перешкод (разом з акробатичними елементами, висами перелізаннями); “човниковий” біг; <i>складає та виконує</i> комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості; <i>дотримується</i> вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.</p> <p>Ігрова та змагальна діяльність <i>бере участь</i> у рухливих іграх, спортивних іграх та естафетах, виконуючи різні ролі в процесі рухливих та спортивних ігор</p> <p><i>дотримується правил</i> безпечної поведінки для себе та однокласників у процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності</p>	<p>Фізичні вправи для розвитку швидкості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку витривалості.</p> <p>Фізичні вправи для розвитку гнучкості. Фізичні вправи для розвитку координації.</p> <p>Комплекси фізичних вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.</p> <p>Правила дотримання вимог щодо послідовності виконання вправ на формування правильної постави та запобігання плоскостопості.</p> <p>Рухливі ігри. Техніка і тактика спортивних ігор (баскетбол, футбол, гандбол, волейбол). Правила безпечної поведінки в процесі рухової, ігрової та змагальної діяльності.</p>
--	--

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
Іншомовна освіта (Іноземна мова)
Пояснювальна записка

Зміст мовно-літературної (іншомовної) освітньої галузі (іноземна мова) реалізовується через навчальний предмет «Англійська мова». Головна мета навчання іноземної мови у початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів. Початковий етап навчання іноземної мови у ліцеї надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іноземної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іноземних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати у межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Зміст навчання іноземної мови у початковій школі добирається відповідно до психо-фізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку. У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 2-го класу учні досягають рівня Pre A1. На кінець 4-го класу учні досягають рівня A1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із

Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Завдання полягає у формуванні вмінь: здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою; розуміти на слух зміст автентичних текстів; читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту; здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань; адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів; використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів; критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб; висловлювати свої думки, почуття та ставлення; ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування.

Функції іноземної мови

у реалізації мети початкової загальної середньої освіти

У процесі навчання іншомовного спілкування комплексно реалізуються освітня, виховна і розвивальна функції. Освітня функція спрямована на: усвідомлення учнями значення іноземної мови для життя у мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі; оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країн виучуваної мови; залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної); розуміння власних індивідуальних особливостей як психофізіологічних засад для оволодіння іноземною мовою; формування вміння використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів (працювати з підручником, словником, довідковою літературою, мультимедійними засобами тощо). Виховна функція сприяє: формуванню в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя; розвитку культури спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому суспільстві;

емоційно-ціннісному ставленню до всього, що нас оточує; розумінню важливості оволодіння іноземною мовою і потреби користуватися нею як засобом спілкування. Розвивальна функція сприяє розвитку в учнів: мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей; готовності брати участь в іншомовному спілкуванні; потребу подальшого самовдосконалення у сфері використання іноземної мови; здатності переносити знання й уміння у нову ситуацію шляхом виконання проблемно-пошукової діяльності.

Провідним засобом реалізації вказаної мети є компетентнісний підхід до організації навчання у загальноосвітній школі на основі ключових компетентностей як результату навчання.

	Ключові компетентності	Компоненти
1	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • використовувати українознавчий компонент в усіх видах мовленнєвої діяльності; • засобами іноземної мови популяризувати Україну, українську мову, культуру, традиції. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • гордість за Україну, її мову та культуру; • розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; • готовність до міжкультурного діалогу.
2	Спілкування іноземними мовами	Реалізується через предметні компетентності.
3	Математична компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розв'язувати комунікативні та навчальні проблеми, застосовуючи логіко-математичний інтелект. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • готовність до пошуку різноманітних способів розв'язання комунікативних і навчальних проблем.

4	Основні компетентності у природничих науках і технологіях	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. <p>Ставлення: інтерес до природи та почуття відповідальності за її збереження.</p>
5	Інформаційно-цифрова компетентність	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> вивчати іноземну мову з використанням спеціальних програмних засобів, ігор, соціальних мереж; створювати інформаційні об'єкти іноземними мовами; спілкуватися іноземною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; □ застосовувати ІКТ відповідно до поставлених завдань. Ставлення: готовність дотримуватись мережевого етикету.
6	Уміння вчитися упродовж життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> самостійно працювати з підручником, шукати нову інформацію з різних джерел та критично оцінювати її; організовувати свій час і навчальний простір; оцінювати власні навчальні досягнення. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> впевненість у спілкуванні іноземною мовою; подолання власних мовних бар'єрів; наполегливість; внутрішня мотивація та впевненість в успіху.
7	Ініціативність і підприємливість	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій; □ комунікабельність та ініціативність; □ креативність.

8	Соціальна та громадянська компетентності	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювати власну позицію; • співпрацювати з іншими на результат, спілкуючись іноземною мовою. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • толерантність у спілкуванні з іншими.
9	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; • повага до багатства і розмаїття культур.
10	Екологічна грамотність і здорове життя	<p>Уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пропагувати здоровий спосіб життя засобами іноземної мови. <p>Ставлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприймання природи як цілісної системи; • готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища; • відповідальне ставлення до власного здоров'я та безпеки.

Такі ключові компетентності, як уміння вчитися, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність і здорове життя, соціальна та громадянська компетентності можуть формуватися відразу засобами усіх навчальних предметів і є міжпредметними. Виокремлення в навчальних програмах таких інтегрованих змістових ліній, як «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» спрямоване на формування в учнів здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях. Інтегровані змістові лінії реалізуються під час вивчення іноземної мови у спеціалізованих школах із поглибленим вивченням та у загальноосвітніх навчальних закладах. Діяльність та уміння із змістових ліній добираються

відповідно до комунікативної потреби, тематики ситуативного спілкування, віку та рівня підготовленості учнів.

Інтегровані змістові лінії та орієнтовні способи їх реалізації у початковій школі

Змістова лінія **«Екологічна безпека та сталий розвиток»** спрямована на формування основ соціальної активності, відповідальності та екологічної свідомості, готовності брати участь у вирішенні питань збереження довкілля і розвитку суспільства. Засобами іноземних мов учнів орієнтують на: сприймання природи як цілісної системи; взаємозв'язок людини й навколишнього середовища; готовність обговорювати питання, пов'язані із збереженням навколишнього середовища. Реалізація змістової лінії **«Громадянська відповідальність»** сприяє формуванню основ відповідального ставлення до громади і суспільства. Засобами іноземних мов учнів орієнтують на уміння: усвідомлення дитиною власних прав і обов'язків; формування толерантного ставлення до інших; уміння співпрацювати та приймати спільні рішення. Реалізація змістової лінії **«Здоров'я і безпека»** сприяє формуванню безпечного життєвого середовища та основ здорового способу життя. Засобами іноземних мов учнів орієнтують на: розуміння правил безпечної поведінки; усвідомлення впливу шкідливих звичок на здоров'я людини; дотримання здорового способу життя. Змістова лінія **«Підприємливість та фінансова грамотність»** спрямована на розуміння практичних аспектів фінансових питань. Засобами іноземних мов учнів орієнтують на: усвідомлення власних фінансових потреб; продукування ідей та їх реалізацію; уміння визначати пріоритети та планувати дії.

	Змістова лінія
--	---------------------------

Тема	Екологічна безпека та сталій розвиток	Громадянська відповідальність	Здоров'я і безпека	Підприємливість та фінансова
Я, моя родина і друзі		Розуміє важливість допомоги батькам та розповідає про свої обов'язки.	Виявляє відповідальне ставлення до власного здоров'я.	Виявляє ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня.
		Оцінює власні вчинки та вчинки інших людей.		
		Вибудовує товариські стосунки з оточуючими людьми.		

Відпочинок і дозвілля	Розуміє необхідність приведення в порядок місця відпочинку.	Враховує думку товаришів при виборі того чи іншого виду відпочинку.	Розуміє базові правила безпечної поведінки.	
Природа та навколишнє середовище	Цінує та бережливо ставиться до природи.	Висловлюється про важливість допомоги тваринам та збереження природи.		

Людина	Розуміє наслідки нераціональних дій людини на навколишнє середовище.	Виявляє толерантне ставлення до людей.	Розпізнає позитивні та негативні чинники, що впливають на здоров'я людини.	
			Розуміє важливість дотримання правил гігієни, рухового режиму та фізичного навантаження.	
Помешкання			Розуміє необхідність дотримання чистоти та порядку у власному помешканні.	
Харчування			Розрізняє здорову та шкідливу їжу.	Складає просте меню з корисних продуктів.
				Раціонально розподіляє кошти під час покупки.
Подорож	Виявляє ціннісне ставлення до природи під час подорожі.		Обирає безпечний шлях пересування.	Обирає оптимальний вид транспорту.

Свята й традиції				Розуміє необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету.
Школа та шкільне життя		Використовує модель поведінки, яка не суперечить правилам шкільного життя.		

*Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів
(комунікативна компетентність)*

Комунікативні види	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання
		1–2 класи
		PreA1
р е ц е п т и в н і	Сприймання на слух	Розуміє короткі й прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння
		Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
		Розпізнає числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
	Зорове сприймання	Розпізнає знайомі слова в супроводі малюнків, наприклад у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика

Інтеракційні	Усна взаємодія	Ставить та відповідає на запитання про себе та щоденні справи, вживаючи короткі, формульні вирази та покладаючись на жести для підкріплення інформації
	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина) в анкеті або записці, використовуючи словник
	Онлайн-взаємодія	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання
		Розміщує онлайн прості вітання, вживаючи основні формульні вирази
Продуктивні	Усне продукування	Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн-перекладачем
	Писемне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (наприклад, ім'я, адреса, родина, національність)
		Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), використовуючи за потреби словник

Лінгвістична компетенція на кінець 2-го класу

Лінгвістичний діапазон	PreA1
Загальний	Вживає окремі слова та базові вирази задля надання простої інформації про себе
Лексичний	Дескриптори відсутні
Граматичний	Дотримується дуже простих принципів порядку слів у коротких реченнях
Фонологічний	

Конкретні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (комунікативна компетентність). Навчальна програма є рамковою, а відтак проміжні результати за класами визначають вчителі, орієнтуючись на кінцевий результат.

Комунікативні і види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння		Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою на кінець 2-го класу
			Pre A1
Рецептивні	Сприймання на слух	В цілому	Розуміє короткі й прості запитання та твердження, які вимовляються повільно та чітко, за потреби повторюються та супроводжуються візуальними опорами або жестами задля покращення розуміння
			Розпізнає знайомі слова повсякденного вжитку у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
			Розпізнає числа, ціни, дати та дні тижня у знайомому контексті, якщо мовлення повільне та чітке
		Розуміння розмови між іншими людьми	Дескриптори відсутні
		Слухання наживо	Дескриптори відсутні
		Слухання оголошень та інструкцій	Розуміє короткі й прості інструкції до дій, наприклад «Зупинись», «Зачини двері» тощо, які промовляються повільно, адресуються персонально, супроводжуються малюнками або жестами та за потреби повторюються
		Слухання радіо та аудіозаписів	Розпізнає вже знайомі слова, імена та числа у простих й коротко записаних текстах, що промовляються дуже повільно та чітко
	Аудіовізуальне сприймання (телепрограми, фільми, відеозаписи)	Дескриптори відсутні	

Рецептивні	Зорове сприймання	В цілому	Розпізнає знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або у книжці з малюнками, де використовується знайома лексика
		Читання кореспонденції	Розуміє з листа, листівки або електронного повідомлення інформацію про подію, на яку його/її запросили, а також інформацію про день, час та місце події
			Розпізнає інформацію про час та місце у дуже простих записках та текстових повідомленнях від друзів (наприклад, «Повернусь о четвертій»), якщо в них немає аббревіатур
		Читання для орієнтування	Розуміє прості знаки, що зустрічаються щоденно (наприклад, «Парковка», «Зупинка», «Ідальня» тощо)
			Знаходить інформацію про місце знаходження, час та ціни на афішах, флаерах та об'явах
		Читання для отримання інформації та аргументування	Розуміє найпростіший інформаційний матеріал, що містить знайомі слова у супроводі малюнків, наприклад у меню ресторанів швидкого харчування, де є фотографії страв, або ілюстровані оповідання, де використовується знайома лексика
		Читання інструкцій	Розуміє дуже короткі й прості інструкції, що вживаються у знайомому щоденному контексті (наприклад, «Не паркуватись», «Заборонено» тощо), особливо, якщо вони супроводжуються ілюстраціями
Читання для задоволення	Дескриптори відсутні		
Інтеракційні	Усна взаємодія	В цілому	Ставить та відповідає на запитання про себе та щоденні справи, вживаючи короткі, формульні вирази та покладаючись на жести для підкріплення інформації
		Бесіда, дискусія та розуміння співрозмовника	Розуміє прості запитання, що стосуються його/її безпосередньо, наприклад про ім'я, вік та адресу, або схожі речі, якщо людина питає чітко та повільно
			Розуміє просту особисту інформацію (наприклад, ім'я, вік, місце проживання, країна походження), коли люди представляють себе, за умови, якщо вони говорять чітко та повільно і звертаються безпосередньо, а також розуміє запитання на цю тему, спрямовані безпосередньо та особисто, хоча, можливо, питання необхідно буде повторити
			Розуміє певну кількість знайомих слів і вітань та вирізняє ключову інформацію, наприклад числа, ціни, дати та дні тижня, за умови, що мовлення дуже повільне та за необхідності повторюється
			Розуміє та використовує деякі базові, формульні вирази, на кшталт: «Так», «Ні», «Вибачте», «Прошу», «Дякую»
			Розпізнає прості вітання
		Вітається, називає своє ім'я, прощається	
		Цілеспрямована співпраця	Дескриптори відсутні
		Отримання товарів та послуг	Здійснює прості покупки та/або замовляє їжу або напій, користуючись жестами для підкріплення своїх слів
		Обмін інформацією	Називає своє ім'я та запитує інших про ім'я
Вживає та розуміє прості числа у щоденному спілкуванні			
Запитує про день, час доби та дату та може їх назвати			

			Запитує про дату народження та може назвати свою
			Запитує про номер телефону та може назвати свій
			Запитує про вік людини та може назвати свій
			Ставить дуже прості запитання для отримання інформації (наприклад, «Що це?») і розуміє відповіді з 1–2 слів
	Писемна взаємодія	В цілому	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкетах або записці, використовуючи словник
		Листування	Пише, користуючись словником, короткі фрази та речення, надаючи базову персональну інформацію
		Записки, повідомлення, бланки	Заповнює дуже прості реєстраційні форми з персональною інформацією: ім'я, адреса, національність
	Онлайн	В цілому	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання
		Онлайн-спілкування та дискусія	Розміщує онлайн прості вітання, вживаючи елементарні формульні вирази Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн-перекладачем
		Цілеспрямована онлайн-співпраця	Робить вибір зі спадного меню під час простого замовлення онлайн (наприклад, продукт, розмір, колір) або заповнення анкети (наприклад, особисті дані) за умови наявності візуальної опори
Продуктивні і	Усне продукування	В цілому	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (наприклад, ім'я, адреса, родина)
		Тривалий монолог: опис власного досвіду	Описує себе (наприклад, ім'я, вік, родина), вживаючи прості слова та формульні вирази, за можливості попередньої підготовки Виражає свої почуття, вживаючи прості слова (наприклад, «щасливий», «стомлений» тощо), супроводжуючи їх невербально
		Тривалий монолог: надання інформації	Дескриптори відсутні
		Тривалий монолог: обґрунтування власної думки	Дескриптори відсутні
		Виступ перед аудиторією	Дескриптори відсутні
		Писемне продукування	Писемне продукування
	Творче письмо		Дескриптори відсутні
	Доповіді		Дескриптори відсутні

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	1	2
Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого в записі матеріалу (у межах)	
	1 хв	1–1,5 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	20–50	50–80
Усна взаємодія (Діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	1–3	3
Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	1–3	3–4
Писемне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	5–10	10–25
	1–3	
	5–10	

Загальні очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів (Комунікативна компетентність)

Комунікативні види мовленнєвої діяльності	Комунікативні уміння	Рівні та дескриптори володіння іноземною мовою відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання
		3 – 4 класи
		A1
Рецептивні	Сприймання на слух	Розуміє повільне та чітке мовлення з довгими паузами задля полегшення усвідомлення змісту почутого.
		Розуміє конкретну інформацію (наприклад, про місце або час) у знайомому повсякденному контексті, якщо мовлення повільне та чітке.
	Зорове сприймання	Розуміє дуже короткі, прості тексти, читаючи їх пофразово, впізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перечитуючи за потреби.

	Усна взаємодія	Взаємодіє у простий спосіб, але комунікація повністю залежить від повторення в уповільненому темпі, перефразування та доповнення.
		Ставить і відповідає на прості запитання, ініціює і вербально реагує на прості твердження, які стосуються нагальних потреб і дуже знайомих тем.
	Писемна взаємодія	Пише короткі фрази для надання базової інформації (ім'я, адреса, родина), в анкет або записці, використовуючи словник.
	Онлайн взаємодія	Встановлює базовий соціальний контакт онлайн, вживаючи найпростіші ввічливі форми вітання та прощання.
		Розміщує прості онлайн вітання, вживаючи основні формульні вирази.
		Розміщує онлайн прості короткі твердження про себе, якщо їх можна вибрати з меню та/або скористатись онлайн перекладачем.
Продуктивні	Усне продукування	Продукує короткі фрази про себе, надаючи базову персональну інформацію (напр., ім'я, адреса, родина, національність)
	Писемне продукування	Надає базову інформацію в письмовій формі (наприклад, ім'я, адреса, національність), з можливим використанням словника.

Орієнтовні параметри навчально-пізнавальних досягнень учнів

Уміння	Клас	
	3	4
Сприймання на слух (Аудіювання)	Обсяг прослуханого у запису матеріалу (у межах)	
	1,5-2 хв	2 хв
Зорове сприймання (Читання)	Обсяг одного тексту в словах (у межах)	
	80-100	100-150
Усна взаємодія (Діалог)	Висловлення кожного співрозмовника у репліках, правильно оформлених у мовному відношенні (у межах)	
	4	5

Усне продукування (Монолог)	Обсяг висловлення у реченнях (у межах)	
	4-5	5-6
Писемне продукування (Письмо)	Обсяг письмового повідомлення у словах (у межах)	
	25-40	40-50

Очікувана соціолінгвістична відповідність на кінець 4-го класу

A1
Встановлює базовий соціальний контакт, використовуючи найпростіші форми ввічливості: привітання та прощання; представлення.

Лінгвістична компетенція на кінець 4-го класу

Лінгвістичний діапазон	A1
Загальний	Володіє базовим діапазоном простих виразів про особисті деталі та потреби конкретного типу.
	Використовує деякі базові структури в простих реченнях, дещо оминаючи або скорочуючи деякі елементи.
Лексичний	Має елементарний словниковий запас для використання в конкретних ситуаціях.
Граматичний	Вживає обмежену кількість простих граматичних структур та шаблонних речень у межах вивченого матеріалу.
Фонологічний	Вимова дуже обмеженого репертуару вивчених слів та фраз може бути зрозумілою для співрозмовника з деякими труднощами.
	Правильно вимовляє обмежену кількість звуків, а також правильно ставить наголос у простих знайомих словах та фразах.
	Відтворює звуки вивченої мови під уважним керівництвом учителя.
	Артикулює обмежену кількість звуків, отже мовлення стає зрозумілим, якщо співрозмовник надає підтримку (наприклад, пропонує правильну вимову).

Англійська мова (навчальний предмет)

Іншомовна освіта як органічна складова мовно-літературної освітньої галузі представлена навчальним предметом «Англійська мова». Навчальна програма є рамковою, а відтак не обмежує діяльності вчителів у виборі порядку вивчення та змісту кожної теми. Деякі теми можуть вивчатись інтегровано, наприклад «Я, моя родина і друзі» + «Свята й традиції, Я, моя родина і друзі» + «Помешкання».

Мовний інвентар є орієнтовним і добирається відповідно до комунікативної ситуації, потреб учнів та принципу концентричного навчання. Він не є метою навчання, тому й не розглядається як окремі лексичні або граматичні теми.

Розпочинаючи вивчення іноземної мови, учні початкових класів ще не достатньо володіють лінгвістичними поняттями рідної мови. Тому граматичні структури засвоюються імпліцитно через сприймання мовленнєвих зразків у комунікативних ситуаціях. Більшість граматичного матеріалу вивчається на рівні лексичних одиниць: учні засвоюють окремі граматичні явища в мовленнєвих зразках, і їм не потрібно пояснювати морфологічні та синтаксичні зв'язки між частинами мови або структурними одиницями, що входять до зразка.

Загальні характеристики ситуативного спілкування (1-й клас)

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар — лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік молодших членів родини	☐ привітатися <ul style="list-style-type: none"> • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось ☐ називати/описувати когось/щось
Дозвілля	Кольори, іграшки дії, дні тижня	
Природа	домашні улюбленці	
Свята (в Україні та у країні виучуваної мови)	назви свят вітання	☐ ставити запитання і відповідати на них ☐ розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди <ul style="list-style-type: none"> • розуміти прості інформаційні знаки • вітати зі святом • виражати настрій
Харчування	просте меню	
Школа	шкільне приладдя шкільні меблі	

Мовний інвентар — граматика

Категорія	Структура	
Clause	'have' in the present tense	'be' in the present tense
Determiner	'this is' for an introduction nouns possessive adjectives 'my, your, his, her, its, our, their' 'how' questions for time, measurement, size and quantity	
Modality	'can' for ability	
Noun	regular nouns – singular and plural	
Phrase	'be' + adjective (size, colour, emotional state)	
Pronoun	personal pronouns 'I, you, he, she, it, we, they' whquestions	
Verb	Imperatives	

Загальні характеристики ситуативного спілкування (2-ий клас)

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар — лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 20 вік молодших членів родини і друзів щоденні справи	<ul style="list-style-type: none"> •привітатися •попрощатися •вибачитися •подякувати представити себе/когось; називати/описувати когось/щось ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • розуміти прості інформаційні знаки • вітати зі святом •виражати настрій
Відпочинок і Дозвілля	прогулянка хобі	
Природа	пори року дикі та свійські тварини	
Людина	частини тіла предмети одягу	
	день народження час (години) святкове меню	
Харчування	фрукти овочі напої ціна	
Школа	моя класна кімната	

Мовний інвентар — граматика

Категорія	Структура
Clause	agreement between nouns and verb 'be'
Determiner	'this'/'these' and 'that'/'those' as determiners (general) 'how' questions for time, measurement, size and quantity 'the' for specific examples and back reference
Conjunction	'and' to link nouns and noun phrases basic 'but' to link clauses and sentences
Noun	regular nouns - singular and plural
Phrase	'be' + adjective 'it' + 'be'
Preposition	basic prepositions of place and movement basic time expressions with 'o'clock'
Pronoun	wh-questions
Verb	'have got' in the present tense imperatives negative imperatives present simple for opinions, likes and dislikes present continuous for time of speaking tag responses (short answers to present simple yes/no questions)

3-й клас Мовний інвентар – граматика

Категорія	Структура
Clause	there is(n't)/are(n't)
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'
Determiner	'a/an' with jobs 'some' and 'any' in questions and negative statements 'how' questions for time, measurement, size and quantity
Noun	irregular nouns – plural 's' for possession
Preposition	basic prepositions of place and direction
Pronoun	object personal pronoun
Verb	present simple for daily routines, facts and states regular/irregular past simple for finished time was/were with complement

4-й клас Мовний інвентар – граматика

Категорія	Структура
Adjective	comparative and superlative forms of adjectives
Adverb	adverbs and adverbials of frequency and movement
Clause	statements with subject + verb + object
Conjunction	basic connectors 'but/and/or'

	'because' for causes and reasons
Determiner	'how' questions for time, measurement, size and quantity 'a/an' with jobs
Modality	'would like to' + infinitive
Verb	Present Continuous, Future Simple for plans and intentions

3-й клас Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	члени родини числа до 100 вік старших членів родини місце проживання щоденні обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось;
Відпочинок і дозвілля	захоплення розваги	<ul style="list-style-type: none"> • називати/описувати когось/щось
Людина	зовнішність людини професії	<ul style="list-style-type: none"> • ставити запитання і відповідати на них
Помешкання	Дім, квартира моя кімната	<ul style="list-style-type: none"> • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом

	умєблювання	<ul style="list-style-type: none"> • виражати настрій • висловлювати уподобання • розуміти інформаційні вказівники
Харчування	посуд назви продуктів	
Природа та навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	погода та вибір одягу природні явища	
Свята та традиції України та країн виучуваної мови	місяці місце, дата, час проведення свята, події	
Школа	Навчальні предмети розклад улюблений предмет	

4-ий клас

Загальні характеристики ситуативного спілкування

Тематика ситуативного спілкування	Мовний інвентар – лексичний діапазон	Мовленнєві функції
Я, моя родина і друзі	Місце проживання населені пункти	<ul style="list-style-type: none"> • привітатися • попрощатися • вибачитися • подякувати • представити себе/когось; • називати/описувати когось/щось • ставити запитання і відповідати на них • розуміти та виконувати прості вказівки/інструкції/команди • вітати зі святом • виражати настрій • висловлювати уподобання
Помешкання	види помешкань умєблювання	
Відпочинок і дозвілля	спорт улюблені дитячі герої магазини і покупки	
Людина	гігієна стан здоров'я	
Природа і навколишнє середовище України та країн виучуваної мови	довкілля природні явища	
Подорож по Україні та до країн виучуваної мови	поїздка на канікулах види транспорту назви столиць, населених пунктів	
Свята та традиції	святкування в кафе	
Шкільне життя	шкільні події	